

INSTYTUT TURYSTYKI

CZ. 5. 0. 1

CPBP 98.05 TURYSTYKA JAKO CZYNNIK ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARSTWA

SPRAWOZDANIE

Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU TURYSTYKI

ZA ROK 1990

061.61796,5

DODATKOWE INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI IT W 1990 ROKU

1. Zadania badawcze realizowane przez IT w 1990 r.
2. Organizacja posiedzeń Rady Naukowej IT
3. Współpraca międzynarodowa
4. Wydawnictwa
5. Informacja naukowa - działalność biblioteczna
6. Działalność szkoleniowa
7. Zarząd
8. Efekty ekonomiczne działalności IT w 1990 r.
9. Warunki realizacji zadań Instytutu

Warszawa, luty 1991 r.

7074

S P I S T R E Ś C I

C Z Ę Ś Ć I

CPBP 08.06 "TURYSTYKA JAKO CZYNNIK ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO"

- a. Synteza wyników realizacji Programu
- b. Charakterystyka przebiegu realizacji Programu
- c. Informacje o trudnościach i opóźnieniach w realizacji
- d. Charakterystyka osiągnięć
- e. Rozwój naukowy realizatorów Programu
- f. Wykorzystanie osiągniętych wyników w doskonaleniu procesu dydaktyczno-wychowawczego
- g. Propozycje dotyczące wykorzystania wyników
- h. Współpraca z zagranicą
- i. Wydatki dewizowe (aparatura specjalna)
- j. Wnioski dotyczące dalszej realizacji Programu

C Z Ę Ś Ć II

DODATKOWE INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI IT W 1990 ROKU

1. Zadania badawcze realizowane przez IT poza CPBP 08.06
2. Organizacja posiedzeń Rady Naukowej IT
3. Współpraca międzynarodowa
4. Wydawnictwa
5. Informacja naukowa - działalność biblioteczna
6. Działalność szkoleniowa
7. Zatrudnienie - kadry naukowe w IT
8. Efekty ekonomiczne działalności IT w 1990 r.
9. Warunki realizacji zadań Instytutu.

ZAŁĄCZNIKI

1. Realizacja CPBP 08.06 w 1990 r. w układzie zadań badawczych oraz koszt ich wykonania
2. Zestawienie zbiorcze wykorzystania nakładów finansowych na realizację CPBP 08.06
3. Wyjazdy zagraniczne pracowników IT w 1990 r.

S P R A W O Z D A N I E

Z DZIAŁALNOŚCI INSTYTUTU TURYSTYKI

za rok 1990

Rok 1990 był ostatnim w 5-letnim programie badań, finansowanym przez Min. Edukacji Narodowej. W ramach tego programu Instytut Turystyki był koordynatorem I^o i generalnym wykonawcą CPBP 08.08 "Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego". Stąd też ostatni rok realizacji Programu Centralnego (etap V) to przede wszystkim prace syntetyzujące wyniki badawcze osiągnięte w tematach i grupach temtycznych, a także definitywne zakończenie wielu planowych zadań badawczych oraz dodatkowych ekspertyz i analiz niezbędnych do w miarę pełnego zakończenia Programu Centralnego.

W odróżnieniu od stałych kłopotów finansowych jakie występowały w okresie czterech lat realizacji Programu, w 1990 r. Min. Edukacji Narodowej już w miesiącu styczniu przyznało Instytutowi środki finansowe w wys. 2.670,0 mln zł, które w pełni zabezpieczały wykonanie zadań przewidzianych w planie.

W tej sytuacji najważniejszy problem został rozwiązany już na początku roku, co w znakomity sposób ułatwiło Instytutowi wywiązanie się z funkcji koordynatora I^o i wykonanie zaplanowanych prac w stopniu umożliwiającym opracowanie całokształtu syntez będących dorobkiem 5-letnich badań.

Zakończenie realizacji Programu Centralnego wymagało skupienia całego potencjału badawczego Instytutu wokół zadań Programu, co z góry wyznaczyło główny kierunek działań Instytutu w 1990 r. Właściwie wszystkie prace i działania IT w mniejszym lub większym stopniu były podporządkowane Programowi Centralnemu.

Stąd też sprawozdanie z działalności Instytutu za rok 1990, to przede wszystkim informacja o przebiegu i wynikach badań w CPBP 08.06.

1. Wzrost turystyki w Polsce w 1990 r.

Rok 1990 był ostatnim z dziesięciu lat, w których turystyka polska wykazywała dynamiczny wzrost. W ramach tego programu Instytut Turystyki był koordynatorem I etapu wieloletniego programu "Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego".

Część I

CENTRALNY PROGRAM BADAŃ PODSTAWOWYCH 08.06

"TURYSTYKA JAKO CZYNNIK ROZWOJU SPOŁECZNO- -GOSPODARCZEGO

W tym celu Instytut Turystyki wykonał badania i zbierał dane, które w 1990 r. miały być podstawą do opracowania planu rozwoju turystyki w Polsce.

Zakończono również badania i zbieranie danych, które miały być podstawą do opracowania planu rozwoju turystyki w Polsce.

W tym celu Instytut Turystyki wykonał badania i zbierał dane, które w 1990 r. miały być podstawą do opracowania planu rozwoju turystyki w Polsce.

CPBP 08.06

a. Synteza wyników realizacji Programu

Spis treści syntezy wyników realizacji programu

I. STAN TURYSTYKI POLSKIEJ

1. Z historii turystyki polskiej
2. Turyści
 - a/ Uczestnictwo w wyjazdach
 - b/ Przyjazdy turystów z zagranicy
 - c/ Turystyka wybranych kategorii osób
 - d/ Modele wypoczynku w Polsce
3. Warunki funkcjonowania turystyki
 - a/ Ekonomiczne
 - b/ Przestrzenne
 - c/ Prawno-organizacyjne
 - d/ Kadry w turystyce
4. Przemiany pod wpływem turystyki
 - a/ Przemiany ekonomiczne i przestrzenne
 - b/ Przemiany społeczne i kulturowe

II. TURYSTYKA W KRAJACH ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

III. WNIOSKI - KIERUNKI I UWARUNKOWANIA DALSZEGO ROZWOJU
TURYSTYKI W POLSCE

1. Miejsce i rola turystyki w ogólnej koncepcji rozwoju społecznego i gospodarczego kraju oraz samorządów terytorialnych
2. Polityka finansowa i inwestycyjna. Podaż dóbr i usług
3. Zagospodarowanie przestrzenne. Transport
4. Ochrona środowiska
5. Informacja. Łączność
6. Promocja turystyki
7. Kadry
8. Przepisy prawne
9. Administracja centralna

ŹRÓDŁA

I. STAN TURYSTYKI POLSKIEJ

1. Z historii turystyki polskiej

Podobnie jak w innych krajach, pierwsze wędrówki w Polsce - to wędrówki posłów, kupców, pielgrzymów, a w miarę rozwoju uniwersytetów w Europie wyjazdy młodzieży na studia. W tych czasach wyjazdy dla celów przyjemnościowych raczej nie miały miejsca. Do nielicznych znanych w tym okresie wyjątków należy wyprawa Beaty Łaskiej w Tatry w okolice Zielonego Stawu Kieźmarskiego, podjęta w 1563 r. W tym okresie także pojawiają się pierwsze relacje z podróży zagranicznych, przede wszystkim pielgrzymek do Ziemi św.

Dlatego też W. Odyniec traktuje wiek XVI jako początek turystyki polskiej, proponując podział jej historii na trzy okresy: pierwszy - ("staro-polsko-oświeceniowy") do r. 1795. Wyodrębnia w nim dwa podokresy: renesansowy (wiek XVI) i "przechodzący powoli w barokowo-sarmacki do lat czterdziestych XVIII wieku".

Drugi - to dzieje turystyki polskiej pod zaborami. Turystyka wtedy "pojawia się jako jeden ze sposobów budzenia świadomości narodowej przez poznanie całego kraju, w dawnych granicach nie uznając z założenia podziałów rozbiorowych".

W tym okresie "narodziła się w Polsce fascynacja górami i ... turystyką górską". Powstaje Galicyjskie Towarzystwo Tatrzańskie, a także Polskie Towarzystwo Krajoznawcze. "Od drugiej połowy XIX w. stały się modne wycieczki nad Bałtyk".

Trzeci okres obejmuje losy turystyki w wolnej Polsce. Cechuje go szybki, żywiołowy rozwój turystyki. Z inicjatywy Mieczysława Orłowicza powstaje w 1927 r. Związek Polskich Towarzystw Turystycznych. (12)

Jako okres czwarty należałoby wyodrębnić lata 1945 do 1989, lata rządów komunistycznych w Polsce.

W 1950 r. z połączenia PTT i PTK powstaje Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, a w 1959 Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych. W latach 1960-1975 wzrasta prawie sześciokrotnie liczba uczestników wycieczek i wypoczynku świątecznego. Turystyka jest w szerokim zakresie dotowana przez państwo. Z wczasów korzysta w 1960 r. ponad 715 tys. osób, a w r. 1975 już ponad 4 miliony osób. Liczba przyjazdów

z zagranicy wzrasta w tym okresie pięćdziesięciokrotnie, a liczba wyjazdów czterdziestokrotnie osiągając w r. 1977 ponad 12 milionów wyjazdów (w tym jednak głównie do krajów "socjalistycznych" zwłaszcza do NRD).

Lata 1989-1990 zmieniają zasadniczo sytuację w polskiej turystyce. Stąd też opisywany w dalszych częściach tego rozdziału "stan turystyki polskiej" trochę zaczyna już należeć do historii.

2. Turyści

a/ Uczestnictwo w wyjazdach

Udział w wyjazdach urlopowo-wakacyjnych, tj. trwających co najmniej 7 dni, w latach 1974-1989 nie przekraczał 40% i nie był mniejszy niż 30% osób powyżej 15 roku życia. Wyjątek stanowił rok 1982 (29%), w którym ze względu na stan wojenny ograniczeniom podlegały nie tylko wyjazdy turystyczne. W latach 80-tych wystąpiła tendencja zmniejszania się uczestnictwa w omawianych wyjazdach: w okresie 1974-1979 r. średnia wynosiła 37%, a w latach 1980-1989 - 34%.

W rozwiniętych gospodarczo krajach EWG uczestnictwo w podobnych wyjazdach było ok. 2 razy większe (60-65%). W niektórych innych nieco wyższe lub zbliżone do naszego (Hiszpania 44%, Portugalia 31%).

W miesiącach styczeń - wrzesień 1990 r. w wyjazdach urlopowo-wakacyjnych uczestniczyło 26% naszego społeczeństwa. Biorąc pod uwagę, że w okresie październik - grudzień wyjeżdżało w ubiegłych latach 5-6%, można przyjąć, iż i w br. udział w wyjazdach prawdopodobnie nie spadnie poniżej 30%." (16)

Więcej niż połowa (55%-65%) wypoczywających co najmniej 7 dni poza miejscem zamieszkania, organizowała wyjazdy prywatne. Wśród tego typu wyjazdów sukcesywnie wzrastał w latach 80-tych odsetek wybierających najtańszą formę jaką z reguły jest pobyt u krewnych lub znajomych (42% ogółu wyjeżdżających w 1990 r.).

Według szacunków można przyjąć, że tendencje spadkowe dotyczyły również wyjazdów trwających mniej niż 7 dni. I tak: w wyjazdach weekendowych uczestniczyło w 1989 r. ogółem ok. 23%, a w trwających 3-6 dni (wycieczkowych) ok. 10% respondentów.

"W badanym okresie - najogólniej biorąc - występowały podobnie jak i w 1990 r. następujące współzależności: kobiety wyjeżdżały nieco

częściej niż mężczyźni. Im młodszy wiek, wyższy poziom wykształcenia, kwalifikacji zawodowych, większa miejscowość zamieszkania, lepsza sytuacja materialna badanych, tym większy udział w omawianych wyjazdach. Przykładowo podajemy, że osoby w wieku 16-24 lata wyjeżdżały dwa - dwa i pół raza częściej, niż w wieku powyżej 60 lat.

W porównaniu z respondentami z wykształceniem podstawowym odsetek osób wyjeżdżających z zasadniczym zawodowym wykształceniem był w 1990 r. półtora raza większy, ze średnim dwa razy większy, z wyższym dwa i pół raza większy. Rolnicy wyjeżdżali w 1989 r. dziesięć razy rzadziej niż pracownicy umysłowi".

Mimo trudności finansowych znaczna część osób nie rezygnuje z wyjazdów, lecz wybiera oferty wypoczynku możliwie taniego, skraca czasokres pobytu, ogranicza dodatkowe wydatki (np. kawiarnia, lody, rozrywki). Sprzyja temu przekształcanie się rynku producenta usług turystycznych w rynek konsumenta, co stwarza coraz większe możliwości wyboru ofert według możliwości i upodobań wyjeżdżających.

Znaczna część wyjeżdżających korzysta z różnego typu wczasów ulgowych lub uzyskuje z zakładowego funduszu socjalnego albo z innych podobnych źródeł zwrot części wydatków poniesionych w związku ze spędzeniem urlopu (wakacji) poza miejscem zamieszkania. W niektórych zakładach uspołecznionych takie refundacje pokrywają 50%, a czasami i 75% zasadniczych wydatków urlopowo-wakacyjnych. De facto więc wydatki te bywają zbliżone do ponoszonych w domu.

Do czasu odczuwalnego wzrostu płac realnych jakaś forma tego typu pomocy w zakresie wyjazdów - zwłaszcza dla osób niezamożnych - odgrywać będzie znaczną rolę w kształtowaniu udziału w wyjazdach." (16)

Jak pisze St. Liszewski "Ten zmniejszający się ruch turystyczno-wypoczynkowy związany ze świadczeniami socjalnymi, częściowo rekompensowany jest przez wyjazdy wypoczynkowe w strefę podmiejską, oraz najbardziej żywiołowo rozwijającą się turystykę pielgrzymkową.

Wyjazdy w strefę podmiejską związane są z masowym wykupywaniem ziemi przez mieszkańców miast na cele rekreacyjne, co miało miejsce początkowo w latach 70-tych, a ostatnio również w drugiej połowie lat 80-tych. Strefy podmiejskie wielkich miast obrosły w tym czasie osiedłami rekreacyjnymi, które zapełniają się nie tylko w okresach urlopowo-wakacyjnych, ale głównie w weekendy od wiosny do późnej jesieni. O skali tego zjawiska może świadczyć fakt, iż w pogodny weekend w

strefę podmiejską Łodzi, (która nie posiada znaczących walorów przyrodniczych) wyjeżdża około 150 tys. osób, czyli blisko 17% mieszkańców tego miasta. Inną przyczyną wyjazdów wypoczynkowych w strefę podmiejską jest możliwość taniego wypoczynku u rodzin mieszkających na stałe na obszarach wiejskich." (11)

"Terytorialnie, kierunki ruchu turystycznego zmieniły również swoje natężenie. Wprawdzie nadal dominuje, zwłaszcza w ruchu wakacyjno-urlopowym kierunek wybrzeża Bałtyku, ale natężenie tego ruchu maleje, co tłumaczyć należy również powiększającym się zanieczyszczeniem wód Bałtyku, powodującym realne zagrożenie dla zdrowia człowieka.

Kierunek wybrzeża morskiego zastępowany jest coraz bardziej wyjazdami na Pojezierza - Pomorskie, a zwłaszcza Mazurskie. Ponownie w latach 80-tych odkryte zostało dla turystyki Pojezierze Suwalsko-Augustowskie. Ważne miejsce w bilansie terenów wypoczynkowych nadal zajmują góry, a także do niedawna uważane za nieatrakcyjne, obszary Niżu Środkowopolskiego, gdzie w otoczeniu dużych miast wypoczywa coraz więcej Polaków." (11)

W wyjazdach zagranicznych trwającym minimum 7 dni uczestniczyło w 1979 r. 5%, w 1987 - 6%, a w 1989 r. - 7% ludności powyżej 15-go roku życia.

Ułatwienia paszportowe wpłynęły bardzo korzystnie na wzrost liczby wyjazdów Polaków do krajów II obszaru płatniczego. Główne kierunki wyjazdów - to RFN i Berlin Zachodni (około 50% wyjazdów), Turcja, Austria i Grecja. Szczególnie dużą dynamiką charakteryzują się wyjazdy zorganizowane za pośrednictwem biur podróży, mimo że od 1983r. turyści wyjeżdżają na zasadzie pełnej odpłatności dewizowej. W 1988r. aż 260 tys. osób skorzystało z tej możliwości wyjazdu, głównie do Grecji, Turcji i Jugosławii. Za pośrednictwem biur turystycznych wyjechało 21,6%, prywatnie - 61%. Pozostałe osoby były głównie uczestnikami wyjazdów służbowych. W roku 1989 liczba wyjazdów znacznie wzrosła. Ocenia się ją na ponad 19 mln. Dotyczy to głównie wyjazdów trwających mniej niż 7 dni.

Szybkie tempo wzrostu wyjazdów do krajów II obszaru płatniczego, wobec pogłębiającego się kryzysu gospodarczego w Polsce oraz obniżającej się stopy życiowej ludności, wskazuje w dużym stopniu na ich zarobkowy, nie zaś czysto turystyczny charakter. Mimo tych nie zawsze pozytywnych cech, wyjazdy te stanowią dla wielu osób jedyną możliwość zwiedzenia wielu krajów.

Plagą wyjazdów zagranicznych jest handel, oraz także alkohol, kradzieże i prostytutka. Pozorny wzrost liczby wyjazdów do krajów II obszaru płatniczego w ostatnich latach wynika w dużej mierze z faktu, że mamy tu przede wszystkim do czynienia z wyjazdami "handlowymi" do Turcji, Grecji czy Jugosławii, żeby wymienić tylko niektóre kraje.

Przeciwdziałanie tym zjawiskom jest bardzo trudne, a w każdym razie nie może być podejmowane wyłącznie "w ramach" resortu turystyki. Częściowe rozwiązanie omawianych problemów (całościowo nie rozwiąże się ich nigdy) może być dokonane jedynie przez poprawę podstawowych warunków życia współczesnej Polski, a przede wszystkim przez unormowanie sytuacji gospodarczej. Istotną rolę mogą też odegrać mądrze realizowane oddziaływania wychowawcze rodziny, szkoły i Kościoła.

b/ Przyjazdy turystów z zagranicy

"W minionym 10-15 leciu turystyka przyjazdowa do Polski przeżyła trzy różne okresy. Okres pierwszy - wielkiej prosperity lat 70-tych zaznaczył się największym w dotychczasowej historii kraju napływem turystów cudzoziemskich (1978 rok - 10,7 mln). Sprzyjało temu z jednej strony otwarcie granicy z bezpośrednimi sąsiadami z zachodu i południa (NRD, Czechosłowacja) uregulowania stosunków z RFN oraz zniesienie wiz dla obywateli Szwecji, Finlandii i Austrii, z drugiej zaś stosunkowo wysoki poziom życia jaki istniał w tym czasie w Polsce.

Okres drugi, który rozpoczął się w końcu lat 70-tych kryzysem gospodarczym osiągnął swoje apogeum w 1981 roku wprowadzeniem stanu wojennego, co praktycznie na okres niemal roku (1982 rok) zamknęło Polskę dla turystycznego ruchu przyjazdowego. Okres ten to nie tylko spadek przyjazdów, ale również zamknięcie granic, a także przerwanie wielu kontaktów handlowych nawiązywanych mozolnie przez wiele lat.

Okres trzeci, to okres powolnej odbudowy przyjazdów turystycznych do Polski. Rozpoczął się on w 1983 roku i trwa nadal. W 1988 roku przyjazdy z krajów, nazywanych umownie kapitalistycznymi, osiągnęły swoją wielkość z 1978 roku, z pozostałych krajów (a ich udział sięgał 80% całego ruchu) osiągnęły zaledwie połowę stanu z 1978 roku. Jest to wynikiem nadal trwającego zamknięcia granic z NRD (obecnie Niemcami) i Czechosłowacją." (11)

W 1989 r. liczba obcokrajowców, którzy przekroczyli granicę Polski, wyniosła 8,2 mln, czyli 76,9% liczby zanotowanej w 1978 r. Turyści z krajów sąsiednich, których było 6,6 mln, stanowili tylko 68,4% ogółu turystów z tych krajów, którzy odwiedzili nasz kraj w 1978 r. Kryzys w turystyce przyjazdowej dotyczył tylko i wyłącznie przyjazdów z krajów tzw. "socjalistycznych", gdyż liczba turystów z II obszaru płatniczego była w 1989 r. o 56,2% wyższa niż w najkorzystniejszym roku 1979. W stosunku zaś do 1982 r., kiedy miał miejsce największy regres ruch turystyczny wzrósł 4 razy.

W turystyce przyjazdowej z II obszaru płatniczego najwięcej turystów przybyło z FRN, Berlina Zachodniego i Jugosławii. Jedna trzecia turystów z II obszaru płatniczego przyjeżdża do Polski w celach prywatnych. Są to odwiedziny rodzin lub rodzinnych stron. Tyle samo osób odwiedza nasz kraj w celach handlowych, tranzytowych, naukowych i dyplomatycznych. Pozostali deklarują jako jedyny cel zwiedzanie kraju. Liczba tych turystów waha się obecnie na poziomie zbliżonym do stanu z końca lat siedemdziesiątych.

Turyści kierują się przede wszystkim do województw: warszawskiego, szczecińskiego, gdańskiego i katowickiego.

Ocenia się, że liczba przyjazdów w roku 1989 wzrosła o ok. 32,9% ogółem w stosunku do roku 1988, natomiast ponad 43,9% w odniesieniu do krajów zachodnich.

Rosnące zainteresowanie krajów zachodnich możliwościami inwestowania w Polsce dotyczy także możliwości otwarcia rynku turystycznego. Mogą być one zwiększone poprzez zainteresowanie Polską jako krajem turystyki tranzytowej przede wszystkim z Zachodu na Wschód i ze Wschodu na Zachód. Należy przewidywać w najbliższym czasie rozwój takiego tranzytu. W pierwszym rzędzie jednak ma szanse wystąpić zwiększone zainteresowanie Polską jako docelowym krajem turystyki.

Jaki typ turystyki przyjazdowej do Polski ma szansę rozwoju w najbliższym dziesięcioleciu? Co w Polsce może być interesujące dla turysty zagranicznego?

W największym skrócie, odpowiedź można by ująć następująco:

Polska jest krajem, którego korzenie kulturowe sięgają zarówno Wschodu jak i Zachodu, Bizancjum i Rzymu. Stąd droga dalszego rozwoju kulturalnego Polski może być odmienna od innych krajów i to samo w sobie może być interesujące.

Interesujący mogą być ludzie tego narodu. Wbrew utartym drogom myślenia turyści, często nie tylko pragną zwiedzać zabytki, ale także nawiązywać kontakty i więzi osobiste.

Polska może być atrakcyjna przede wszystkim dla tych, którzy czują się z nią etnicznie bądź kulturowo związani: dla osób polskiego pochodzenia, dla związanych z Polską ludzi narodowości żydowskiej, dla osób związanych z żyjącymi w Polsce mniejszościami narodowymi.

Polska oczywiście nie może się pod względem atrakcyjności turystycznej porównywać z takimi potęgami turystycznymi świata, jak Hiszpania, Włochy, czy Francja, ale jednak może być interesująca dla wielu turystów, ponieważ:

- posiada unikalne w Europie tereny przyrodnicze (np. Mazury),
- możliwości uprawiania różnych form turystyki specjalistycznej (wodnej, łowieckiej, wędrówki górskiej, bird watching survival),
- bogate życie kulturalne (m.in. imprezy muzyczne, sztuki plastyczne, interesujący folklor).

c/ Turystyka wybranych kategorii osób

Turystyka dzieci i młodzieży

Kryzys gospodarczy wywarł również wpływ na wypoczynek dzieci i młodzieży. Zarówno pod względem wielkości, jak i struktury wypoczynku następują coraz mniej korzystne zmiany w porównaniu z latami siedemdziesiątymi.

Jedynie co czwarte-piąte dziecko w wieku 7-14 lat ma możliwość wyjeżdżania na kolonie. Pod tym względem sytuacja uległa pogorszeniu w ostatnim dziesięcioleciu o blisko 10%. Szczególnie w przeciągu ostatnich kilku lat nastąpiło drastyczne zmniejszenie się liczby uczestników kolonii, mimo stale rosnącego wyżu demograficznego. Kolonie niezmiennie są przywilejem dzieci miejskich. 7-5 krotnie częściej korzystają one z wyjazdów niż ich rówieśnicy ze wsi.

Kolonie zdrowotne to jeszcze jeden przykład potwierdzający narastające ujemne tendencje. Przez wiele lat zapewniano wypoczynek zdrowotny zaledwie dla 1% dzieci, obecnie udział zmalał do 0,6% populacji.

Także sytuacja dzieci starszych jest nielepsza. Z roku na rok maleje liczba organizowanych obozów. Również i z tej formy wypoczynku może skorzystać zaledwie co piąte dziecko w wieku 14-19 lat. I w tym

przypadku nastąpił regres przynajmniej o 10%.

Obserwuje się natomiast, aczkolwiek wciąż na bardzo niskim poziomie, systematyczny wzrost liczby uczestników wyjazdów zagranicznych. Obecnie 4,1% ogółu wyjeżdżających korzysta z tej możliwości.

Pozornie obraz aktywności turystycznej młodzieży w 1987 roku rysuje się korzystnie (93% uczniów wyjechało poza miejsce stałego pobytu), zwłaszcza w okresie wakacyjnym. Wziąwszy jednak pod uwagę fakt przebywania znacznej liczby młodzieży (43%) u rodziny i krewnych, obraz ten jest mniej optymistyczny i świadczy o trudnościach finansowych wielu środowisk rodzinnych. Średnio na jednego ucznia w trakcie roku przypadało 2,2 wyjazdu, przy czym wskaźnik ten wynosił 2,3 dla młodzieży miejskiej i 1,7 dla młodzieży wiejskiej. Dominowały wyjazdy pobytowe i pobytowo-wędrowne, które łączą się z mniejszymi nakładami finansowymi, a popularna forma wyjazdów do rodziny czy znajomych, znajduje pełne potwierdzenie w korzystaniu z ich mieszkania jako bazy noclegowej.

Badana młodzież uprawiała turystykę nie wymagającą specjalnych umiejętności ani sprzętu. Wśród niej 70% wyjeżdżało turystycznie z kolegami w ramach samodzielnie organizowanego pobytu.

W ostatnim 5-leciu liczba szkolnych imprez turystycznych zmniejszyła się, co uzasadnione jest wysokimi kosztami, a blisko 1/4 klas szkolnych w 1987 roku nie miała ani jednej wycieczki.

Do czynników blokujących turystykę szkolną należą: bariery finansowe, brak taniej bazy noclegowej i żywieniowej, brak transportu i sprzętu, niewłaściwe przepisy, przeciążenie dydaktyką oraz niewłaściwe przepisy dotyczące opiekunów wycieczek.

Badania wykazały, że podstawowym zajęciem uczniów w czasie wolnym jest szeroko rozumiane uczestnictwo w życiu rodzinnym przybierające postać dobrowolnie podejmowanych prac domowych (39%) lub bliżej nieskonkretyzowanego przebywania w gronie rodzinnym.

Wycieczki poza miejsce zamieszkania systematycznie występują jedynie u 8% badanych, aczkolwiek jest to jedyny rodzaj działań, który przy braku jakichkolwiek ograniczeń byłby realizowany bardziej powszechnie.

W okresie dłuższych przerw w nauce szkolnej (ferie świąteczne, przerwa międzysemestralna, wakacje letnie) daje się jednak zauważyć

znaczące ożywienie turystyczne - w objętym badaniami roku jedynie 8% uczniów ani razu nie wyjechało poza miejsce swojego zamieszkania. Najczęściej do wyjazdów tych dochodzi w okresie wakacji (84%), najrzadziej w czasie ferii Bożego Narodzenia (21%).

Ten optymistyczny obraz ilościowy nie idzie jednak w parze z oceną potencjalnej wartości odbywanych wyjazdów, spośród których w zależności od pory roku 53-96% polega na odwiedzaniu rodziny zamieszkującej inne tereny kraju. Badania wykazały też, że zaledwie 38% respondentów przynajmniej raz w życiu uczestniczyło w innej formie turystyki - pozostali swoje doświadczenia w tym względzie zyskali jedynie w ramach wyjazdów rodzinnych. Znalazła się też pewna grupa uczniów (3%), którzy jeszcze nigdy nie opuścili choćby na kilka godzin swojego miejsca zamieszkania.

Wśród organizatorów turystycznego wypoczynku dzieci ze szkół podstawowych - obok rodziny - najważniejsze miejsce zajmują zakłady pracy zatrudniające ich rodziców, które umożliwiają pobyt uczniów na koloniach, obozach czy wczasach. O wiele uboższe niż to się powszechnie sądzi jest oddziaływanie szkoły - tylko 16% respondentów brało udział w imprezach przez nią sygnowanych. (5)

Turystyka kobiet

Dla ponad połowy kobiet turystyka nie ma większego znaczenia w ich życiu. Wyjeżdżają raz na kilka lat lub wcale. Nieliczne spośród nich przywiązują również wagę do formy uprawianej turystyki i tym samym sposobu spędzania czasu podczas wyjazdu.

W ostatnich latach maleje uczestnictwo kobiet w turystyce. Jest to spadek rzędu 1-2% w skali roku. W 1988 roku wyjechało około 30% kobiet na przynajmniej 7 dni. (4)

Turystyka mieszkańców wsi

Turystyka mieszkańców wsi jest znacznie mniej rozwinięta od turystyki mieszkańców miast.

Zdaniem M. Jedlińskiej "Czynnikiem pierwotnym jest skomplikowany stan społeczno-ekonomiczny wsi polskiej, nie znajdujący analogii w innych krajach Europy. Bez systematycznych modyfikacji podstawowych składników warunków bytu mieszkańców wsi, wszelkie nawet nowatorskie inicjatywy w ramach oferty turystycznej, mające na celu znaczny ilościowy i jakościowy postęp w poziomie aktywności turystycznej badanej grupy trafią w społeczną próżnię lub w najlepszym wypadku nie

będą optymalnie wykorzystane.

Jednak nie zamyka to całości problematyki, gdyż w działalności podmiotów świadczących usługi na rzecz wsi w zakresie turystyki zauważono odchodzenie od tego środowiska albo stałe powielanie pewnych typów usług. Jest to bowiem klient trudny, wymagający wiele zabiegów - badania zainteresowań, wyobrażeń, motywacji, potrzeb, prowadzenia stałej informacji i reklamowanie, promocji imprez, budowy kanałów dystrybucji, aktywizacji prowadzonej w środowisku wiejskim, do czego jednostki te nie są przygotowane tak kadrowo, jak i organizacyjne i kapitałowo.

Charakteryzowane powyżej trudne zjawiska w ramach potrzeb i popytu turystycznego mieszkańców wsi spotęgował jeszcze kryzys społeczno-gospodarczy.

W efekcie działania tych dwóch podstawowych grup czynników, tzn. warunków bytu mieszkańców wsi i stanu podaży turystycznej nastąpiło wypaczenie i zubożenie modelu wypoczynku badanej grupy.

W latach 80-tych nie ukształtowano na wsi elementów rynku turystycznego. Budowane więc muszą być jego składniki tzn. podaż, popyt, ceny. (8)

Przeprowadzone przez K. Rogozińskiego badania ankietowe ujawniły, iż "podstawowym ograniczeniem wzrostu turystycznej aktywności rolników była niemożność wyjazdu spowodowana brakiem zastępców. Blisko połowa badanych uznała, że jest to podstawowa bariera utrudniająca wyjazdy. Dlatego też nieodzowne stało się bardziej wnikliwe potraktowanie tej kwestii. Dla rozwiązania problemu zastępstw urlopowych wykorzystano doświadczenia zdobyte w RFN i Finlandii i podobne próby podejmowano w Polsce - niestety zakończone niepowodzeniem.

Jeśliby ta podstawowa przeszkoda została przezwyciężona, to należałoby oczekiwać skokowego wzrostu aktywności turystycznej rolników". (14)

Turystyka pielgrzymkowa

Badania nad turystyką pielgrzymkową prowadził R. Jackowski.

Po raz pierwszy w Polsce ukazano w analizie naukowej rozmiary ruchu pielgrzymkowego, określono główne szlaki pielgrzymkowe, a także zinwentaryzowano a następnie dokonano dypologii ośrodków kultu religijnego w naszym kraju. Przykładowo przedstawiono w sposób monograficzny po jednym ośrodku z każdego typu (Niepokalanów, Piekary Śląskie, Bardo Śląskie, Tuchów).

Praca wykazała dużą i wciąż wzrastającą rolę turystyki pielgrzymkowej w Polsce, odkrywając, w sposób naukowo udokumentowany zjawiska od dawna znane społeczeństwu i od dawna niedostrzegane przez władze.

Ruch pielgrzymkowy w Polsce datuje się od czasów przedchrześcijańskich, a jego wielkość i natężenie ulegały i nadal ulegają różnym wahaniom. Pomimo trudności w wyliczeniu osób pielgrzymujących w latach wcześniejszych, nie ulega wątpliwości, iż jego apogeum przypada na koniec lat 80-tych naszego stulecia. W roku 1988-1989 w ruchu pielgrzymkowym na terenie Polski uczestniczyło 6-7 mln osób, co stanowi około 15% wszystkich mieszkańców naszego kraju.

Pielgrzymki w Polsce odbywają się do około 500 sanktuariów, które ze względu na rangę, określoną przestrzennym oddziaływaniem, można podzielić na 5 klas: Ośrodki o znaczeniu międzynarodowym (Częstochowa, Niepokalanów), krajowym (9 ośrodków), ponaddiecezjalnym (25 ośrodków), diecezjalnym (134 ośrodki) i lokalnym (około 330 sanktuariów).

Największym w Polsce i drugim w Europie pod względem liczby pielgrzymów jest sanktuarium w Częstochowie, które w końcu lat 80-tych odwiedziło około 4 mln pielgrzymów rocznie. Na drugim miejscu - z liczbą około 800 tys. - 1 mln znalazła się niewielka wioska w województwie konińskim - Licheń, a na dalszych miejscach odpowiednio: Piekary Śląskie (600 tys.), Niepokalanów i Kalwaria Zebrzydowska (po około 500 tys.), Góra Św. Anny (400 tys.), Gniezno i Święta Lipka (po 200 tys.) oraz Tuchów i Wambierzyce (po 100 tys.). (6)

d/ Modele wypoczynku wakacyjnego w Polsce

W okresie powojennym został w Polsce szeroko rozpowszechniony model dorocznego wypoczynku urlopowo-wakacyjnego poza miejscem zamieszkania w postaci tzw. wczasów pracowniczych, których celem było przede wszystkim zachęcenie środowisk robotniczych do racjonalnego wypoczynku wakacyjnego. Towarzyszyła temu idea integracji społecznej wczasowiczów wywodzących się z różnych kręgów społecznych. Rosnąca unifikacja form wypoczynku w ramach wczasów FWP i zakładowych, standaryzowanie charakteru i form usług, programów kulturalno-rozrywkowych, oraz całego rytmu i stylu życia oraz wypoczynku na wczasach - wszystko to stało się czynnikiem nie tyle integrującym, ile faktycznie polaryzującym środowiska wczasowiczów. Programy zajęć formalnie zaadresowane do wszystkich - w efekcie zaadresowane do nikogo, nie przyciągały w wystarczającym stopniu ani środowisk robotniczych, ani środowisk o rozwiniętych potrzebach rekreacyjnych. W wysoce

zróżnicowanym kulturowo społeczeństwie polskim nagminne ignorowanie lub lekceważenie zasadniczych odmienności w potrzebach i obyczajach środowiskowych, doprowadzało - w gruncie rzeczy - do wzrostu polaryzacji społecznej, bezpośrednio zaś warunkowało przebieg samych wakacji, sprzeczny niejednokrotnie z podstawowymi zasadami regeneracji sił fizycznych i psychicznych, zaspokojeniem i rozwojem potrzeb kulturalnych, edukacyjnych itp.

W tych warunkach, różnego rodzaju ośrodki wczasów i turystyki wakacyjnej zdominowane zostały przez style wypoczynku o charakterze bierno-konsumpcyjnym lub konsumpcyjno-rozrywkowym, z zatraceniem szansy szerokiego popularyzowania i rozwoju takich form wakacji, które mogły by kształtować najbardziej pożądaną (z wielu różnych punktów widzenia) charakter wypoczynku aktywno-kreatywnego.

W ostatnich latach wyraźnie zaznacza się spadek uczestnictwa w imprezach organizowanych przez stowarzyszenia turystyczne, np. PTTK, PTSM, LZS, itp., a jednocześnie zauważyć można wprowadzanie programu turystyki kwalifikowanej do ofert biur podróży (np. wycieczki na nartach śladowych). Zaczyna dominować turystyka środowiskowa (rodzina, grupa przyjaciół, wycieczka klubowa), czynnikiem istotnym dla wielu turystów zaczyna być potrzeba izolacji od otaczającej cywilizacji.

Turystyka kwalifikowana, zwłaszcza jej najprostsze formy, jak np. turystyka piesza, mogą zyskać na popularności, okazując się podobnie jak na początku lat pięćdziesiątych - najtańsze i najdostępniejsze. Być może, będzie to - jeśli nie jedyna, to w każdym razie oferta dla najuboższych grup społecznych. Istnieje bowiem szansa na ograniczenie części kosztów wyjazdu wynikająca z samodzielności kwalifikowanego turysty. (17)

"Wśród czynników kształtujących potrzeby wypoczynku poza miejscem zamieszkania znajdują się takie jak: tradycje, oddziaływanie wychowawcze rodziny, szkoły, grup rówieśniczych, wpływ środków masowej informacji, mody.

Tak na przykład, można przyjąć, że środowiskowe wzory wykorzystania urlopu, tradycja i moda spowodowały, że znacznie większy procent korzystał z wyjazdu i świadomie wybierał ich formę w grupie osób posiadających wyższe wykształcenie i studiujących - w porównaniu z należącymi do grup o niskim wykształceniu.

Temu także można m.in. przypisać większe uczestnictwo w turystyce osób zatrudnionych na stanowiskach nierobotniczych.

Można też sądzić, iż mała aktywność turystyczna członków gospodarstw domowych powiązanych z rolnictwem indywidualnym ma swe źródło nie tylko w specyfice i rytmie pracy tego typu gospodarstwa, lecz także w braku tradycji wypoczynku poza miejscem zamieszkania.

W czasie wypoczynku urlopowo-wakacyjnego znaczna część respondentów korzystała z gościny krewnych a także, lecz w dużo mniejszym stopniu z gościny znajomych. Wśród przyczyn tak liczego udziału w tej formie wyjazdu doszukiwać się można nie tylko niskich kosztów tego typu pobytu, lecz także "młodości" urbanizacyjnej naszych miast. Stosunkowo niedawno zaludnili je mieszkańcy wsi, pozostawiając tam bliższych i dalszych krewnych, z którymi jeszcze nie zanikły więzi rodzinne. Z tego więc punktu widzenia integratywną rolę tej formy należy ocenić pozytywnie.

Możliwości zaspokojenia potrzeb turystycznych zależą od różnych uwarunkowań, m.in. od usuwania opisywanych przeszkód uniemożliwiających wyjazd. Wśród nich coraz większenia znaczenia nabiera pogarszająca się sytuacja materialna znacznej części społeczeństwa. Stąd potrzeba rozwoju tańszej bazy noclegowej. Celowym wydaje się też efektywniejsze wykorzystanie istniejącej bazy, m.in. dalsze uelastycznienie działalności ośrodków czasowo-wypoczynkowych (zakładowych, branżowych, itp.) w zakresie ich ogólnej dostępności, czasokresu pobytu, możliwości częściowego korzystania z ich usług (np. tylko nocleg), itp.

W związku z kryzysem gospodarczym uczestnictwo, zwłaszcza w wyjazdach krajowych, przejawia tendencję spadkową. Prawdopodobnie będzie ona narastać w wyniku coraz pełniejszej komercjalizacji usług turystycznych. Będzie więc zwiększać się rozdział między udziałem w corocznym wypoczynku naszego społeczeństwa, a udziałem w krajach rozwiniętych, w których już przekracza 60%. Celowym więc wydaje się podjęcie wszechstronnego przeciwdziałania tym zjawiskom. M.in. poprzez skuteczniejszą osłonę socjalną osób znajdujących się w najśłabszej sytuacji materialnej - zwłaszcza młodzieży. (16)

3. Warunki funkcjonowania turystyki

a/ Ekonomiczne

Przystępując w roku 1986 do realizacji programu badań ekonomicznych w V grupie tematycznej CPBP 08.06 przyjęto, iż głównym celem tych badań będzie stworzenie podstaw konstruowania mechanizmów stymulujących do wzrostu efektywności ekonomicznej działalności gospodarczej w sferze turystyki, a co z tym się wiąże, także do wzrostu efektywności społecznej gospodarki turystycznej.

Uznano, iż pierwszym niejako etapem realizacji założonego celu będzie określenie i wykazanie ekonomicznych możliwości i skutków rozwoju turystyki, tak w skali makroekonomicznej (kraju), jak i w układzie regionalnym. Inaczej mówiąc chodziło o głębokie, oparte na dowodach empirycznych, uzasadnienia znaczenia turystyki dla ekonomiki kraju i regionów, wykazanie jej efektów mnożnikowych, znaczenia jako elementu stabilizacji gospodarczej, jej wpływu na równowagę rynkową itd. Przyjmując powyższe założenia starano się wykazać, iż duże potencjalne znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego Polski stwarza podstawy do badań różnorodnych aspektów efektywności (ekonomicznej lub społecznej) w gospodarce turystycznej.

Wychodząc niejako na przeciw przeobrażeniom społeczno-gospodarczym dokonującym się w ostatnich latach w Polsce, wśród wielu celów odcinkowych podejmowanych badań określono także konieczność prowadzenia nowoczesnego, pełnego rachunku ekonomicznej efektywności podejmowanych działań inwestycyjnych w sferze turystyki, w szczególności zaś w hotelarstwie.

Warunkiem prowadzenia badań nad problematyką efektywności ekonomicznej funkcjonowania gospodarki turystycznej jest pełna i wiarygodna znajomość zjawisk i procesów zachodzących na rynku turystycznym, odnoszącym się do wszystkich jego elementów - pobytu, podaży i cen. Stąd w badaniach realizowanych w latach 1986-1990 szczególny nacisk położono na stworzenie swoistego banku informacji o sytuacji na rynku turystycznym. Analiza statyczna i dynamiczna rynku turystycznego, to nie tylko określony zestaw informacji o elementach rynku, to także informacyjna podstawa dla modelowania tego rynku, czyli do określania w formie syntetycznej tendencji rynkowych.

Bardzo istotnym problemem w polskiej gospodarce turystycznej jest znajomość czynników wpływających na efektywność działalności przedsiębiorstw organizacji turystycznych na rynku, w szczególności zaś kompleksowa i wiarygodna analiza kosztów, które w gospodarce turystycznej są podstawą kształtowania cen. Ponieważ znajomość czynników kosztotwórczych jest w polskiej gospodarce turystycznej, znikoma, stąd też w badaniach znalazło się szereg tematów badawczych dotyczących tej problematyki.

W założeniach realizacyjnych omawianych badań w sferze gospodarki turystycznej znaczące miejsce przypisano badaniom nad systemem ekonomiczno-finansowym przedsiębiorstw turystycznych, sprzyjającym zwiększeniu ich efektywności ekonomicznej. Byłoby błędem rozważanie problemów efektywnościowych bez uwzględnienia sfery tzw. turystyki społecznej, która w obecnych warunkach gospodarczych wymaga pilnego przekształcenia organizacyjno-ekonomicznego oraz własnościowego.

W obszarze zainteresowań realizatorów badań znalazły się także problemy wynikające z sytuacji kształtującej się w sferze turystyki w ostatnich latach, problemy wymagające swego rodzaju odrębnego, szczególnego potraktowania. Do takich problemów, które uwzględniono w omawianych badaniach, należą: zagadnienie doskonalenia podstaw turystyki zagranicznej, czynniki rozwoju hotelarstwa, czy wreszcie miejsce i znaczenie kapitału prywatnego w gospodarce turystycznej.

W ścisłym związku z zagadnieniem efektywności ekonomicznej działalności gospodarczej w turystyce pozostają aspekty prawne świadczonych usług, w szczególności zaś problematyka ochrony praw konsumenta - turysty na rynku usług turystycznych. Tej problematyce poświęcono także w omawianych badaniach sporo miejsca.

Scharakteryzowany pokrótce zakres przedmiotowy oraz cel badań wyraźnie wskazuje na kompleksowe podejście do sformułowanego głównego problemu badawczego, jakim było określenie mechanizmów stymulujących do wzrostu efektywności w gospodarce turystycznej.

Trzeba podkreślić, iż realizacja założonego celu okazała się przedsięwzięciem trudnym i wielce skomplikowanym w zmieniających się warunkach społeczno-gospodarczych drugiej połowy lat osiemdziesiątych.

Realizatorzy poszczególnych zadań badawczych, jakby wyprzedzając rzeczywistość, starali się w swoich koncepcjach badawczych uwzględnić ewentualne, wariantowe scenariusze rozwoju sytuacji w polskiej gospodarce, dzięki czemu gros zrealizowanych tematów badawczych

posiada walory pełnej aktywności pragmatycznej.

W badaniach zrealizowanych w V grupie tematycznej w zasadzie wszyscy realizatorzy zastosowali nowatorskie techniki i metody badawcze, bardzo często mające charakter pionierski w naszym kraju.

I tak po raz pierwszy w Polsce zastosowano w badaniach rynku turystycznego następujące metody i techniki badawcze:

- panel konsumentów (gospodarstw domowych) do analizy popytowej strony rynku turystycznego (zad. V.21),
- test koniunktury i panel przedsiębiorstw turystycznych do systematycznych analiz i ocen podaży i cen na rynku turystycznym (zad. V.2.2)
- modele ekonometryczne do modelowania rynku w układzie rodzajowym (zad. V.2.3)

Nowatorskie metody badawcze zastosowano również w rozwiązaniu problemów efektywności ekonomicznej w gospodarce turystycznej, w tym także między innymi jak:

- metodę UNIDO oraz mierniki syntetyczne dla oceny efektywności inwestycji hotelowych (zad. V.1.3)
- ekonometryczne modele kosztów przedsiębiorstw turystycznych (zadanie V.3.3)
- indeksy nakładów i efektów - dla oceny wykorzystania czynników wytwórczych i osiągniętych efektów gospodarowania w przedsiębiorstwach turystycznych (zad. V.3.1).

Również w pozostałych realizowanych badaniach Autorzy zastosowali nowe metody badawcze oraz nowatorskie podejście do analizowanych problemów. Przykładem może być tutaj pionierskie w skali kraju rozwiązanie problemu odpowiedzialności za nienależyte wykonanie usług turystycznych oraz jej wpływu na efektywność działalności jednostek turystycznych (zadanie V.7).

Zgodnie z oczekiwaniami, przyjęte przez realizatorów techniki i metody badawcze, sformułowane przez nich rzetelne i elastyczne programy realizacyjne, a także najczęściej duże doświadczenie badawcze wykonawców, przyniosły dobre rezultaty.

Generalnie rzecz biorąc uzyskane wyniki pozwoliły na sformułowanie konkretnych propozycji w sferze ekonomiki, umożliwiły opracowanie pewnej ogólnej koncepcji dalszego rozwoju polskiej gospodarki turystycznej.

Zasadnicze założenia tej koncepcji wynikają bezpośrednio z uzyskanych rezultatów kilkuletnich badań, tworzących łącznie pewien syntetyczny zestaw informacji o mechanizmach i instrumentach ekonomicznych mogących służyć doskonaleniu funkcjonowania polskiej turystyki.

Z przyjętej w ostatnich latach strategii rozwoju społeczno-gospodarczego szczególną i ważną rolę uzyskały samorządy terytorialne, w związku z czym wzrosła również ranga tych dziedzin gospod^{la}rczych, które ściśle związane są z regionem np. turystyki.

Realizowane badania nad ekonomicznymi skutkami rozwoju turystyki w regionie pozwoliły na określenie wpływu tej sfery na ekonomikę regionu. Na przykładzie regionu sudeckiego określono wpływ turystyki na sferę wytwarzania, rynku i konsumpcji w regionie. Z badań wynika, iż wbrew dość powszechnym opiniom, w większości jednostek administracyjnych, tworzących układ regionalny, turystyka nie jest funkcją dominującą. W regionie sudeckim, charakteryzującym się jakby nie było nadal relatywnie wysoką atrakcyjnością dla turystyki, spośród 76 jednostek administracyjnych tylko w 8 turystyka pełni funkcję wiodącą. W pozostałych jednostkach przestrzennych obserwuje się zjawisko polifunkcyjności. Przeprowadzone analizy wskazują jednak, iż możliwości kreatywne zmian struktury funkcjonalnej tych jednostek, a szerzej całego regionu, są bardzo duże i właśnie w zmianach tych dostrzec można szansę uczynienia z turystyki głównego elementu gospodarki regionu. W badaniach nad skutkami rozwoju turystyki dla regionu starano się także określić zależności między gospodarką turystyczną a:

- wykorzystaniem majątku trwałego w gospodarce regionu,
- reprodukcją środków trwałych,
- efektywnością gospodarowania zasobami finansowymi.

Z badań wynika, iż środki trwałe, którymi dysponuje gospodarka turystyczna w regionie mają najczęściej niewielkie znaczenie dla całej gospodarki regionu. W regionie sudeckim udział tych środków w wartości brutto środków trwałych całej gospodarki regionu wynosił zaledwie 1%, przy powolnej tendencji spadkowej.

Wykazano jednocześnie, iż rozwój turystyki bardzo wyraźnie wpływa na szybkie zużycie majątku trwałego w: komunikacji (lokalnej i wewnątrz-regionalnej), handlu, gospodarce komunalnej itp.

Bardzo interesujące rezultaty uzyskano w analizie strumieni zasobów finansowych, których źródłem jest turystyka.

Z badań wynika, iż blisko 65% wpływów z turystyki w regionie stanowią środki wypracowane przez podmioty gospodarcze działające w danym regionie i włączone w system powiązań kooperacyjno-fiskalnych wewnątrz regionu. Około 20% wpływów do regionu odnosi się do powiązań kooperacyjno-finansowych z kontrahentami spoza danego regionu, pozostała część wpływów zasila sferę konsumpcji w formie wynagrodzeń za pracę w gospodarce turystycznej.

Podkreślany w wielu opracowaniach z zakresu ekonomiki turystyki wyraźny wpływ turystyki na poziom i strukturę zatrudnienia w regionie, w świetle zrealizowanych badań jest co najmniej dyskusyjny.

Na przykład w skali regionu sudeckiego udział turystyki w ogólnej strukturze zatrudnienia wynosi zaledwie 1,8%. Oczywiście w wielu jednostkach przestrzennych (miastach i gminach) udział ten jest zdecydowanie wyższy, w krańcowych przypadkach nawet ośmiokrotnie.

Wyniki badań wpływu turystyki na kształtowanie się stosunków rynkowych potwierdziły tezę o silnym oddziaływaniu popytu turystów na strukturę przedmiotową rynku regionalnego, co szczególnie widoczne jest w układach wewnątrzregionalnych. Potwierdzona też została zależność warunków bytowych mieszkańców regionu od natężenia ruchu turystycznego, który wpływa na nadmierne obciążenie wielu elementów infrastruktury usługowej. Inaczej mówiąc w bardzo wielu jednostkach przestrzennych dalszy rozwój turystyki napotyka na bariery infrastrukturalne, głównie w zakresie gospodarki komunalnej.

Z problemem wpływu turystyki na gospodarkę regionu wiąże się bezpośrednio zagadnienie efektywności podejmowanych w sferze turystyki działań inwestycyjnych.

Badanie realizowane na ten temat w ramach zadań badawczych V.1.3 i V.1.4. pozwoliły na krytyczną ocenę obecnie stosowanej metodologii rachunku ekonomicznego w podejmowaniu decyzji inwestycyjnych oraz sformułowanie konkretnych propozycji zmian.

W efekcie opracowano propozycję metodyki oceny ekonomicznej inwestycji w sferze turystyki, uwzględniającą przede wszystkim punkt widzenia inwestora, biorącą pod uwagę zewnętrzne warunki jej stosowania oraz długookresowe ujęcie elementów rachunku. Opracowano formułę rachunku w formie syntetycznej, gdzie kryterium wyboru jest zysk. Omawiana metoda została opracowana na przykładzie inwestycji hotelowych P.P. "Orbis" i może być stosowana nie tylko w tym przedsiębiorstwie, lecz również przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych w sferze hotelarstwa w ogóle, a także inwestycji w innych segmentach gospodarki turystycznej.

Należy podkreślić, iż od doboru właściwych czynników wpływających na efektywność działań inwestycyjnych, od poprawności stosowanego rachunku zależy to, czy podejmowane obecnie w Polsce zamierzenia inwestycyjne okażą się efektywnymi ekonomicznie i społecznie.

W warunkach gospodarki rynkowej szczególnego i zarazem bardzo ważnego znaczenia nabierają badania i analizy rynków branżowych. W latach 1986-1990 uruchomiono tego typu systematyczne badania poszczególnych elementów rynku turystycznego.

Po raz pierwszy w Polsce uruchomiono systematyczne badania popytu turystycznego metodą panelu konsumentów, a ściślej panelu gospodarstw domowych (zadanie V.2.1). Badania te realizowane w cyklu rocznym, na ogólnopolskiej reprezentacji miejskich i wiejskich gospodarstw domowych, pozwoliły na systematyczną obserwację zmian zachodzących w popycie turystycznym oraz w czynnikach nań wpływających.

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż w latach 1986-1990 następował systematyczny spadek uczestnictwa ludności w turystyce oraz wyraźny spadek konsumpcji turystycznej. Szczególnie drastyczny spadek wystąpił w 1990 roku, zwłaszcza w turystyce pobytowej oraz w poziomie wydatków turystycznych. Badania panelowe potwierdziły tezę o utrzymującym się od wielu lat biernym modelu wypoczynku w społeczeństwie polskim oraz o mało racjonalnym modelu konsumpcji turystycznej. Potwierdziły te zjawiska także te wyniki badań sytuacji przedsiębiorstw na rynku turystycznym, prowadzone metodą testu koniunktury (zad. V.2.2). Badania tego typu, po raz pierwszy uruchomione w Polsce na rynku turystycznym, dostarczyły podmiotom gospodarczym funkcjonującym w sferze turystyki niezwykle interesujących, najczęściej unikalnych informacji o bieżącej sytuacji na rynku. Omawiane badania realizowane były w cyklu półrocznym a ich wyniki były publikowane w formie specjalnych biuletynów informacyjnych, rozsyłanych do biur podróży, zakładów hotelarskich i ośrodków wczasowych.

Wyniki badań wykazały, iż po pewnym ożywieniu na rynku usług turystycznych w 1986 roku uwidocznił się w kolejnych latach wyraźny regres na tym rynku. W 1990 roku około 40% oferty usługowej jednostek turystycznych nie zostało sprzedanej, przy jednoczesnym stałym wzroście cen oraz równoczesnym pogarszaniu się jakości świadczonych usług. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż przeprowadzone badania potwierdziły dużą przydatność i efektywność metody testu koniunktury w analizie rynku turystycznego. Stwierdzono bowiem wyjątkową zgodność wyników

tych badań z późniejszym faktycznym stanem rynku. W ramach kompleksowej analizy rynku turystycznego niezbędne jest przewidywanie tendencji przyszłościowych na tym rynku oraz mechanizmów określających jego funkcjonowanie. Wychodząc z tego założenia podjęto badania nad ekonometrycznym modelowaniem poszczególnych elementów rynku, oparte na danych pochodzących ze statystyki rynkowej (zad. V.2.3). Zrealizowane w tym okresie badania miały charakter metodologiczno-poznawczy, przy uwzględnieniu jedynie rozwiązań odnoszących się do rynku krajowego, a ściślej do sześciu rynków cząstkowych (usług noclegowych, wczasowych, gastronomicznych, transportowych, sprzętu turystycznego, usług w zakresie organizacji i obsługi turystycznej). W planie modelowania zastosowano cztery rodzaje modeli ekonometrycznych: klasyczne modele funkcji rozwojowej, modele segmentowe, modele wyrównywania wykładniczego, modele trendu ruchomego.

Wyniki badań pozwoliły na weryfikację przydatności poszczególnych typów modeli dla konkretnych zjawisk występujących na rynku. Wykazały także, iż wszelkie analizy zjawisk rynkowych w ujęciu wartościowym mogą mieć miejsce tylko wtedy, jeśli przed ich podjęciem odpowiednie wartości zostaną zrealizowane. Brak tego rodzaju przekształceń rachunkowych sprawia, iż wyniki analiz zostają w znacznym stopniu zniekształcone, a niekiedy prowadzić mogą do fałszywych wniosków. Uzyskane rezultaty badań pozwalają stwierdzić, iż występujące na rynku turystycznym zjawiska nie tylko stanowią odzwierciedlenie ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej, ale mogą także spełniać funkcję ostrzegawczą dla całej gospodarki.

Prognozy wskazują, iż w najbliższych dwóch latach popyt turystyczny (i tak już niewielki) będzie malał, natomiast ceny usług turystycznych będą wzrastać. Istnieje wiele przesłanek świadczących o tym, iż procesy występujące na rynku turystycznym wyprzedzają o około 2 lata podobne procesy w innych działach gospodarki.

W bloku tematycznym dotyczącym rynku turystycznego przeprowadzono bardzo szczegółową analizę rynku kwater prywatnych w Polsce oraz wskazano na konieczne zmiany w mechanizmach ekonomicznych regulujących funkcjonowanie tego rynku.

Bardzo istotne znaczenie dla realizacji głównego celu całej grupy tematycznej miały badania efektywności funkcjonowania podmiotów gospodarczych na rynku turystycznym.

Przeprowadzone w tym zakresie badania wykazały, iż dla prawidłowego rachunku efektywności ekonomicznej w przedsiębiorstwach niezbędna jest prawidłowa ewidencja i analiza w tych jednostkach (zad. V.3.1, V.3.2 i V.3.3.).

Badania nad kosztami w sferze turystyki pozwoliły na ich systematykę wg określonych kryteriów, na sformułowanie zmian systemowych, dzięki którym koszty stałyby się w gospodarce turystycznej efektywnym narzędziem podejmowania decyzji oraz ważnym czynnikiem wzrostu efektywności podejmowanych działań.

Bardzo interesująca okazała się próba zastosowania modeli ekonometrycznych w analizie kształtowania się kosztów. W oparciu o zastosowane metody ekonometryczne możliwe było wyodrębnienie na rynku turystycznym względnie jednorodnych grup przedsiębiorstw oraz określenie ich efektów gospodarnościowych. Badania wykazały, iż metody ekonometrycznej analizy kosztów, które z powodzeniem stosowane są w przemyśle, transporcie, handlu mogą także być stosowane w odniesieniu do sfery turystyki i to z bardzo dobrymi rezultatami. O potrzebie prowadzenia właściwego rachunku ekonomicznego, opartego na prawidłowej analizie kosztów, w sferze tzw. turystyki socjalnej przekonują wyniki badań prowadzonych nad efektywnością funkcjonowania zakładowej bazy wypożyczkowej (zad. V.2.1.1.). Z badań wynika, iż dotychczas stosowane rozwiązania ekonomiczno-organizacyjne w turystyce socjalnej nie sprawdzają się i wypaczają sens funkcjonowania tego podsystemu turystyki. Przeprowadzone analizy, oparte na danych empirycznych, jednoznacznie świadczą o tym, iż obiekty wczasowe muszą już teraz funkcjonować na takich samych zasadach, jak komercyjne jednostki usługowe, przy ewentualnym zachowaniu obecnego prawa własności.

Bardzo interesujące wyniki przyniosły badania nad mechanizmami regulującymi funkcjonowanie turystyki zagranicznej (zad.V.5), głównie przyjazdowej.

Sformułowane na podstawie wnikliwej analizy wnioski i propozycje zmierzają do udowodnienia tezy, iż właśnie turystyka zagraniczna może stać się bardzo ważnym czynnikiem stabilizacji i ożywienia gospodarczego, pod warunkiem stosowania wobec niej reguł i instrumentów ekonomicznych, stymulujących do dalszego rozwoju.

Dotyczy to także hotelarstwa, które w ostatnich latach przeżywa kolejny boom inwestycyjny, finansowany przede wszystkim w oparciu o kapitał zagraniczny.

Badania wykazały, iż nadal możliwości rozwoju turystyki zagranicznej w Polsce są dość znaczne, ale dla ich praktycznej realizacji niezbędne są: kapitał, kwalifikowane kadry, stabilne warunki prawno-ekonomiczne oraz nowe rozwiązania w sferze organizacji.

W warunkach pewnej destabilizacji gospodarczej, obejmującej również sferę turystyki i wypoczynku, niezbędne jest pełne egzekwowanie istniejących przepisów prawnych w tej sferze. Dotyczy to zwłaszcza odpowiedzialności prawnej usługodawców za nienależyte wykonanie usługi (zad.V.7). Przeprowadzone w powyższym temacie badania wykazały, iż w polskiej praktyce turystycznej prawa konsumentów - turystów są nagminnie łamane, a sprawy sądowe z tego zakresu są incydentalne.

W konkluzji badań stwierdzono, iż nie można będzie mówić o gospodarce rynkowej w turystyce, o ile ochrona praw konsumenckich nie będzie li tylko papierowym przepisem, a praktyką codzienną w jednostkach turystycznych.

Podsumowując całość wyników badań zrealizowanych w V grupie tematycznej CPBP 08.06. należy stwierdzić, że wykazały one, iż istnieje wiele dróg i możliwości doskonalenia funkcjonowania gospodarki turystycznej, przy czym większość z nich sprowadza się do doskonalenia instrumentów i mechanizmów ekonomicznych regulujących działalność gospodarczą w turystyce. (2)

b/ przestrzenne

Doświadczenia ostatnich dziesięcioleci nie wskazywały na skuteczność działań związanych z turystyką a zmierzających do właściwego korzystania z bogactw kultury, krajobrazu, przyrody, historii naszego kraju dla osiągnięcia pożądaných efektów społecznych i ekonomicznych, wzorem większych krajów rozwiniętych i rozwijających się." - pisze Romana Przybyszewska-Gudelis.

Tymczasem eksperci Banku Światowego i Międzynarodowego Funduszu Walutowego opracowujący raport o sytuacji gospodarczej Polski wymienili turystykę na jednym z ważnych miejsc wśród dziedzin predysponowanych do przełamania stagnacji gospodarczej i zadłużenia naszego kraju.

Stąd duże znaczenie w naszym Programie także badań nad warunkami przestrzennymi umożliwiającymi lub utrudniającymi rozwój turystyki.

Prace badawcze skoncentrowano w tej dziedzinie przede wszystkim na:

- identyfikacji przestrzeni turystycznej, szczególnie w aspektach dotąd nie rozpoznanych,
- ochronie środowiska dla turystyki, a częściowo i przed turystyką, z uwzględnieniem istniejących form ochrony, ich skuteczności, istniejących zagrożeń dalszej degradacji oraz metod jej przeciwdziałania,
- ocenie struktury przestrzennej turystyki w różnych skalach - od makroregionalnej do przykładów zespołów urbanistycznych, turystycznych, a niekiedy architektonicznych,
- zarysowaniu funkcji turystycznej i rekreacyjnej w planowaniu społecznogospodarczym w skali kraju, regionu, miejscowości, obszaru funkcjonalnego". (13)

Wynikiem kilkuletniej pracy było też opracowanie klasyfikacji i typologii funkcjonalnej osadnictwa turystycznego. Podstawą tych prac była szczegółowa analiza cechy wyłącznej współczesnego osadnictwa turystycznego, to znaczy ruchu turystycznego. Zarówno opracowana klasyfikacja jak i typologia mają charakter uniwersalny i powinny być wykorzystane w procesie naukowego uporządkowania funkcjonalnego omawianych tu form osadniczych.

Praca teoretyczna została zweryfikowana badaniami empirycznymi (wsie Rytro i Wysowa), które potwierdziły przydatność proponowanej klasyfikacji i typologii. (11)

Na obszarze naszego kraju istnieją znaczne rezerwy przestrzenne dla rozwoju turystyki. Dotyczy to zwłaszcza ok. 450 gmin (ponad 24% powierzchni kraju) określonych jako gminy o "średnich rezerwach przestrzennych", zgrupowanych przede wszystkim w północno-wschodniej części Polski, a także w jej części północno-zachodniej.

Z drugiej strony można mówić o pewnym przeinwestowaniu turystycznym niektórych stref południowych kraju, położonych w bliskim zasięgu dużych aglomeracji: podsudeckiej i śląsko-krakowskiej. Rejony nadmorskie są też silnie zainwestowane, pozbawione jednak infrastruktury komunalnej, zwłaszcza oczyszczalni ścieków. Zmusza to do okresowego zamykania części kąpielisk morskich.

^a
Dłszy rozwój turystyki powinien więc koncentrować się przede wszystkim na Pojezierzach oraz w strefie nizinnej kraju w małych miasteczkach i we wsiach, a także w niektórych dużych miastach.

Przyrodnicze walory turystyczne zagrożone są przede wszystkim nie tyle przez samą turystykę, ile przez przemysł, oraz procesy urbanizacyjne. Ok. 16% powierzchni obszarów z walorami wypoczynkowymi charakteryzuje się złym stanem środowiska przyrodniczego. (Na tych obszarach skupia się ok. 35% ruchu turystycznego). Groźne jest zanieczyszczenie rzek, jezior, uszkodzenie i degradacja lasów. W wielu parkach narodowych i krajobrazowych ma także miejsce tzw. przekroczenie pojemności turystycznej.

W okresie od 1979 r. do 1987 r. zaszły niekorzystne dla turystyki zmiany w zakresie infrastruktury (w 34 województwach zmniejszyła się długość linii kolejowych, we wszystkich prawie województwach zmniejszyła się liczba miejsc w zakładach gastronomicznych), w zakresie środowiska naturalnego (w 44 województwach zwiększyła się liczba zakładów szkodliwych), w zakresie walorów wypoczynkowych, bazy noclegowej (zwłaszcza jej stanu technicznego).

Obecny stan zagospodarowania kraju w bazę turystyczną i wczasowo-wypoczynkową jest efektem wieloletniego braku polityki zagospodarowania turystycznego kraju. Jest efektem żywiołowego podejmowania decyzji, zwłaszcza przez zakłady pracy. Obecna baza jest nie tylko mniejsza w porównaniu z końcem lat siedemdziesiątych, ale i bardziej zdekapitalizowana.

Zgodnie ze statystyką, wszystkich miejsc w Polsce jest 856,9 tys. Część z nich (41,5% mieści się w obiektach turystycznych, reszta zaś (58,5%) w obiektach wczasowo-wypoczynkowych.

Porównanie poziomu zagospodarowania turystycznego w Polsce z innymi krajami wypada na naszą niekorzyść.

Wśród 6 krajów "socjalistycznych" Polska zajmuje czołową pozycję pod względem liczby miejsc noclegowych w bazie rejestrowanej. Jednak w przeliczeniu na 1000 mieszkańców pozycja Polski jest mniej korzystna i kraj nasz, ze wskaźnikiem 22,8, pozostaje w tyle za Bułgarią (33,7), NRD (27,9) i Węgrami (26,8), Czechosłowacją (19,0) i Rumunią (14,1) są pod tym względem na gorszych pozycjach. Z kolei Polska posiada znacznie więcej obiektów wczasowo-wypoczynkowych.

Cechą symptomatyczną bazy noclegowej jest jej sezonowe wykorzystanie 59,8% bazy turystycznej i 76,3% wczasowo-wypoczynkowej funkcjonuje jedynie w okresie letnim.

Największą pulą miejsc wśród obiektów turystycznych dysponują pola biwakowe, pokoje gościnne, schroniska młodzieżowe, campingi. Jest to więc głównie baza sezonowa o niskim standardzie. Zwłaszcza wyjątkowo niski standard reprezentują schroniska szkolne. Stanowi to barierę w wykorzystaniu tych obiektów do turystyki wycieczkowej, krajoznawstwa i turystyki zagranicznej.

Niewielką przydatność do turystyki wykazują również zajazdy. W większości są to obecnie drogie lokale restauracyjne lub piwiarnie dla miejscowej ludności.

Stwierdza się ponadto brak bazy do krótkich 2-3-dniowych pobytów.

67,6% bazy wczasowo-wypoczynkowej stanowią ośrodki wczasowe. 16,2% miejsc jest skupionych w kwaterach prywatnych. Pozostałe miejsca znajdują się w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych, obiektach lecznictwa uzdrowiskowego, sanatoriach wykorzystywanych na wczasy, domach pracy twórczej, ośrodkach wypoczynku sobotnio-niedzielnego.

Baza wczasowa w Polsce ma charakter głównie środowiskowy. 72,2% miejsc noclegowych pozostaje w gestii zakładów pracy, 2,2% - związków zawodowych, 2,1% - organizacji społecznych. Dla nieuprawnionych do korzystania z tej bazy - stanowiących zdecydowaną większość - pozostaje baza FWP i jednostek turystycznych w sumie 23,5% ogółu miejsc noclegowych.

W stosunku do 1980 r. baza w 1987 r. była mniejsza o 50,8 tys. miejsc. Regres dotyczył głównie pokoi gościnnych, kwater prywatnych, schronisk młodzieżowych i domów wycieczkowych, czyli bazy ogólnodostępnej, ale zarazem łatwej do szybkiego odtworzenia ze względu na jej pozainwestycyjny charakter. W sumie w omawianym okresie w bazie turystycznej ubyło 32,2 tys. miejsc, w bazie zaś wczasowo-wypoczynkowej przybyło 5,2 tys. miejsc. Zwiększyła się zwłaszcza pula miejsc na polach biwakowych, w ośrodkach wczasowych i ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych.

Efektem zmian zachodzących w ostatnich latach jest stale pogłębiająca się dysproporcja między bazą środowiskową a ogólnodostępną, która stale się kurczy.

Od 1980 r. baza FWP uległa zmniejszeniu o 10 tys. miejsc, a baza jednostek i organizacji prowadzących wczasy ogólnodostępne o 13 tys.

Struktura zagospodarowania turystycznego w skali całego kraju nie przedstawia się pozytywnie. "Rodzące się formy samorządności terytorialnej mogą tę strukturę dalej "rozchwiać" i dążąc do lokalnych, szybkich zysków - nie liczyć się nadal ze skutkami wadliwego rozmieszczenia bazy turystycznej, zbytniego zagęszczenia ruchu w miejscowościach i rejonach najbardziej atrakcyjnych turystycznie, degradacji środowiska naturalnego i kulturowego, jakie błędy użytkowania mogą powodować." (13)

Przy odpowiedniej polityce i zrozumieniu problemu ze strony władz lokalnych może jednak oczywiście być też inaczej.

c/ Prawno-organizacyjne

Turystyka stanowi integralną część całej gospodarki i razem z nią ulega zmianom. Trudno jest obecnie przewidzieć jaki będzie kształt gospodarki turystycznej. Narazie można mówić o zapoczątkowanych zmianach i pewnych tendencjach.

Zwiększa się m.in. w sposób istotny samodzielność jednostek gospodarczych. Maleje natomiast znaczenie administracji na stopniu centralnym.

Zmieniają się instrumenty oddziaływania organów administracji w stosunku do jednostek gospodarczych. Organy administracji odchodzą od instrumentów nakazowego oddziaływania. Funkcje kierownicze ewoluują w kierunku nadzoru, polegającego na badaniu zgodności działania jednostki gospodarczej z prawem (legalności).

Maleją kompetencje organów administracji w stosunku do stowarzyszeń.

Organy administracji tracą niektóre swe kompetencje na rzecz sądów, które nie tylko przez proces rejestracji mają konstytutywny wpływ na powstanie jednostek organizacyjnych, ale również to właśnie one mogą stosować prawne środki przeciw jednostkom organizacyjnym działającym niezgodnie z prawem.

Spośród naczelnych i centralnych organów administracji, tracą niektóre kompetencje organy branżowe (niektórzy teoretycy i praktycy od lat postulują w ogóle ich likwidację). Bezsensowny podział turystyki między dwa branżowe ministerstwa: Ministerstwo Rynku Wewnętrznego i Komitet do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej staje się jeszcze bardziej absurdalny.

Dziedzina turystyki stanowi przedmiot zainteresowania wielu naczelnych i centralnych organów administracji, niektórych zupełnie nowych (np. Prezes Agencji ds. Inwestycji pełni funkcję centralnego organu administracji w sprawach inwestycji zagranicznych w Polsce). Szczególnego znaczenia nabierają obecnie instrumenty prawne dawniej rzadko stosowane, a jednostki gospodarcze nawet prywatne, mają zajmować się dziedzinami, które dawniej stanowiły monopol państwa. Np. dla turystyki podstawowe znaczenie mają usługi transportowe, lotnicze, morskie. Obecnie istnieje możliwość (przynajmniej prawna) otrzymania koncesji od Ministra Transportu, Żeglugi i Łączności na prowadzenie działalności w zakresie transportu morskiego, lotniczego.

Przez wiele lat w różnych środowiskach rozpowszechniano opinie, że część regionów naszego kraju "żyje" z turystyki. Opinie takie przenoszono prawdopodobnie z wielu regionów turystycznych w krajach zachodnich, gdzie faktycznie regiony turystyczne z turystyki czerpią olbrzymie dochody, a turystyka jest dla tych terenów podstawowym czynnikiem rozwoju gospodarczego.

Prawidłowości te niekiedy nie potwierdzały się w naszym kraju czego przyczyną był między innymi stworzony w wyniku nacisków politycznych, wywołany przez określone grupy zawodowe, nielogiczny system ekonomiczno-organizacyjny turystyki. Te nielegalności dotyczyły zresztą nie tylko turystyki. Od szeregu lat naukowcy i praktycy sygnalizowali wiele nieprawidłowości, jakie występują w sferze organizacji i zarządzania turystyką. Jako przykład znikomego wykorzystania turystyki w rozwoju gospodarczym regionu wymieniało się często województwo nowosądeckie. W województwie tym organizowanych było corocznie 35% wczasów krajowych oraz ponad 10% krajowego ruchu turystycznego. Na tym terenie znajduje się 1/4 bazy polskich uzdrowisk oraz prawie 30% bazy turystyki kwalifikowanej.

W systemie organizacyjnym turystyki w województwie jest olbrzymia rezerwa, bo na 28,329 miejsc noclegowych, które potencjalnie mogą funkcjonować jako miejsca hotelowe, tylko 2.266 funkcjonowało na zasadach kalkulacji ekonomicznych obowiązujących dla jednostek gospodarczych działających w turystyce.

Uzdrowienie gospodarki turystycznej w regionie można uzyskać np.: przez zastosowanie odpowiednich rozwiązań podatkowych.

Wprowadzenie upoważnienia dla samorządów terenowych, na których terenie działania znajdują się regiony turystyczne do: stosowania

odpowiedniej, służącej aktywizacji tych terenów, polityki podatkowej. Ustalenia wysokości kar z tytułu nie przestrzegania zasad i przepisów ochrony środowiska. Głównym założeniem tego rozstrzygnięcia winno być znaczne podwyższenie kar za degradację terenów o szczególnych walorach. (7)

d/ Kadry w turystyce

Mimo obserwowanej stopniowej poprawy, stan kadry turystycznej nie jest zadowalający. W dalszym ciągu mamy do czynienia z dużą niezgodnością wymogów kwalifikacyjnych ze stanem faktycznym. Dotyczy to szczególnie stanowisk pracy, na których wymagane jest wykształcenie wyższe, kierunkowe. Niezadowalająca, tak w opiniach przełożonych jak i turystów jest jakość kadry - jej umiejętności menedżerskie a zwłaszcza kultura obsługi.

Ciągle utrzymuje się mały udział kadr specjalistycznych na stanowiskach wymagających kwalifikacji z zakresu hotelarstwa i obsługi ruchu turystycznego. Mająca miejsce do końca 1989 r. znaczna fluktuacja kadr wywołana była głównie niskimi płacami (poniżej średniej krajowej) w turystyce. Płace (a zwłaszcza ppww) są czynnikiem ograniczającym w znacznym stopniu dobór najlepszych kadr w przedsiębiorstwach turystycznych.

Na turystycznym rynku pracy najbardziej poszukiwane są osoby z kierunkowym wykształceniem średnim lub pomaturalnym technik org. lub hot., w dalszej kolejności dopiero magistrów turystyki i absolwentów AE po specjalizacjach turystycznych, czy geografowie ze specjalizacją "turyzm". Przyczyn niezatrudniania kadry kwalifikowanej upatruje się najbardziej w braku koordynacji między kończeniem nauki w szkołach a okresem wzmożonego zatrudnienia w przedsiębiorstwach turystycznych. Mająca miejsce negatywna selekcja absolwentów powinna wymusić na szkołach i uczelniach zmianę terminu kończenia nauki.

Zmieniają się pozytywnie reguły polityki kadrowej. Zakończyła się dyktatura Central - Zarządów w doborze pracowników merytorycznych. Obserwuje się tendencje do redukcji przerostów zatrudnienia, podwyższania wynagrodzeń przy jednoczesnej komasacji czynności zawodowych. Instrumenty płacowe wpływające na jakość i wydajność pracy winny być nadal doskonałe dla stabilizacji załóg pracowniczych (np. wprowadzanie formy prowizyjnej, nagród, itp.).

Obserwuje się jednak nadal brak otwartej polityki kadrowej, systemu rotacji i wymiany kadr, listy kadr rezerwowych. Należy wprowadzić jasne kryteria oceny nagradzania i awansowania pracowników jako najskuteczniejszego instrumentu polityki kadrowej." (9)

4. Przemiany pod wpływem turystyki

a/ Przemiany ekonomiczne i przestrzenne

Nabardziej widoczne przemiany pod wpływem ruchu turystycznego zachodzą w dziedzinie gospodarczej i przestrzennej.

Bezpośrednią konsekwencją rozwoju turystyki może być aktywizacja różnych dziedzin życia odwiedzanych społeczności, rozwój infrastruktury turystycznej i paraturystycznej. Turystyka powoduje wzrost obrotów handlu detalicznego i gastronomii.

W miejscowościach, gdzie istnieją duże tradycje przyjmowania turystów, odsetek rodzin, które czerpią dochody z wynajmu kwater, sięga 40-80%, a wysokość uzyskiwanych wpływów stanowi 20-90% dochodu rocznego. Efekty te są wyższe, gdy uwzględnimy także inne dochody, na przykład z prowadzenia stołówek i wyciągów narciarskich.

Turystyka na tych terenach przyczynia się również do aktywizacji działalności inwestycyjnej oraz do tworzenia nowych miejsc pracy.

W miejscowościach o rozwiniętej funkcji turystycznej odsetek pracujących w obiektach turystycznych kształtuje się zwykle na poziomie kilkunastu procent ogółu zatrudnionych.

Pod wpływem rozwoju turystyki zmniejsza się powierzchnia lasów i terenów rolniczych, których grunty są parcelowane na działki letniskowe. W efekcie jeszcze bardziej zmienia się struktura dochodów ludności na rzecz usług. W miejscowościach o funkcjach turystycznych ponad 30% budynków służy turystom.

Zmienia się również charakter budownictwa i jego funkcje. W miejscowościach turystycznych dominuje budownictwo murowane o znacznej powierzchni użytkowej i wyższym poziomie sanitarnym.

W regionach turystycznych obserwuje się też zmiany w zewnętrznym wyglądzie miejscowości. Zmniejsza się zabudowa zagrodowa, pojawiają się elementy typowe dla miast, jak chodniki i ich oświetlenie, kwietniki. Mieszkańców cechuje większa dbałość o obejście i obiekty użyteczności publicznej.

Zarazem nie są przestrzegane plany zagospodarowania. Buduje się zgodnie z doraźnymi potrzebami.

b/ Przemiany społeczne i kulturowe

Turystyka uważana jest za "nośnik" miejskiego stylu życia. Pod jej wpływem następują również zmiany w standardzie życia, wzrastają aspiracje, zmienia się styl życia stałych mieszkańców. Wśród mieszkańców upowszechnia się zjawisko dwuznaczności. Prowadzenie gospodarstwa rolnego łączone jest z wynajmowaniem kwater i inną pracą w turystyce. Coraz więcej osób podejmuje pracę w sektorze usług.

Popularność określonego typu turystyki generuje w danym regionie pewne specyficzne dla niego zajęcia, na przykład naprawianie nart i naukę jazdy.

Zapotrzebowanie na fachowców powoduje, że zmienia się korzystnie struktura zatrudnienia i wykształcenia.

Wraz z rozwojem turystyki i zwiększonymi możliwościami aktywizacji zawodowej obserwuje się wzrost ludności napływowej. W efekcie w miejscowości powstaje nowa struktura społeczna. Obok rdzennej ludności na danym terenie żyje ludność pochodząca z bliższych lub dalszych części kraju. Często jest to ludność z pobliskich miejscowości lub w każdym razie z danego regionu, dla której miejscowość turystyczna zaczyna pełnić rolę swego rodzaju centrum, ku któremu się dąży, ale nierzadko są to osoby zupełnie nie związane z regionem i jego tradycjami (np. Bukowina czy wcześniej Zakopane).

Turystyka ma wpływ na jeszcze inny aspekt struktury społecznej - strukturę demograficzną. Badania wykazują bardzo wyraźnie zmniejszenie odpływu ludzi młodych z miejscowości turystycznych.

Wraz z procesami urbanizacji zawodowej w miejscowościach turystycznych następują zmiany w strukturze wykształcenia. Z jednej strony odchodzenie od rolnictwa, z drugiej zapotrzebowanie na wykwalifikowaną kadrę, a wreszcie wzrost aspiracji, powodują pod tym względem korzystne zmiany - zwiększa się liczba ludności z wykształceniem średnim i wyższym.

Turystyka bardzo wyraźnie zmienia strukturę społeczną pod względem zamożności. Np. w Bukowinie przez wiele lat istniał podział na część górną - bogatą i część dolną - biedną. Obecnie podział na

"górzan" i "dolan" już się zatarł, ale powstała nowa, już nieterytoriałna struktura według tego samego kryterium - do najbiedniejszych należą mieszkańcy utrzymujący się głównie z rolnictwa, do najbogatszych - mieszkańcy utrzymujący się głównie z turystyki.

Turystyka ma również znaczenie dla ukształtowania struktury społecznej według kryterium prestiżu. O ile o znaczeniu gospodarza czy rodziny w strukturze tradycyjnej wiejskiej społeczności decydowała ilość posiadanej ziemi, o tyle w miejscowościach turystycznych obserwuje się rywalizację między mieszkańcami pod względem wielkości i wyposażenia domu.

W miejscowościach i regionach turystycznych powstaje szereg nowych instytucji związanych z obsługą turystów. Przemianom podlegają istniejące wcześniej, przystosowując się do nowych warunków wynikających z pełnienia funkcji turystycznej.

W regionach turystycznych obserwuje się mniejsze wykorzystanie dzieci do prac domowych i polowych niż ma to miejsce w rejonach typowo rolniczych. Rodzice większą uwagę zwracają na wykształcenie dziecka i zdobycie przez niego zawodu.

Charakterystyczne jest to, że w regionach o dużych tradycjach prowadzenia usług dla turystów podstawowego znaczenia nabiera dom, jego wyposażenie i standard.

Z charakterem stosunków sąsiedzkich wiąże się funkcjonowanie kontroli społecznej. Badania wykazują, że w miejscowościach turystycznych mamy do czynienia z jej osłabieniem.

Obserwacje wykazują, że ludność regionów odwiedzanych dużo łatwiej nawiązuje kontakty z obcymi. Kontakty z turystami są czymś w rodzaju treningu w zdobywaniu doświadczenia w kontaktach międzyludzkich w ogóle, wychodzących poza kontakty sąsiedzkie, poza społeczność lokalną.

W tym miejscu należałoby zwrócić uwagę na negatywny wpływ turystyki na mieszkańców regionów odwiedzanych. Głównym często przytaczanym przykładem jest tu nadmierne spożywanie alkoholu.

Zdarza się również ślepe naśladownictwo. Dotyczy to zwłaszcza młodzieży, która przyjmuje od przyjezdnych konsumpcyjno-hedonistyczne

orientacje wobec życia, co przynosi im status dewiantów ze względu na niezgodność zachowań z obowiązującymi w społeczności normami.

Wśród przemian społeczno-kulturowych na uwagę zasługuje jeszcze jedna ich dziedzina - kultura ludowa. Dotyczy to oczywiście tych regionów, w których mamy do czynienia z ludnością zasiedziałą, w mniejszym lub większym stopniu pielęgnującą swe tradycje. Wraz z rozwojem turystyki i postępującymi w związku z tym procesami urbanizacji następuje z jednej strony zanik kultury ludowej, z drugiej zaś utrwalanie jej niektórych elementów. W regionach turystycznych pielęgnuje się folklor, sztukę ludową, rękodzieło artystyczne. Kultura ludowa obok funkcji integracyjnej dla mieszkańców, zaczyna pełnić nową funkcję - funkcję atrakcji turystycznej. W związku z tym w większym stopniu nacisk położony jest na jej elementy widowiskowe i estetyczne, które w sposób zdecydowany wypierają jej funkcję użytkową. W Polsce najlepszym tego przykładem jest rejon Skalnego Podhala z centrum w Zakopanem.

Niebezpieczeństwem dla popularyzacji kultury ludowej jest występująca w regionach turystycznych masowa produkcja kiczu - przedmiotów nazywanych dumnie pamiątkami turystycznymi o wątpliwych walorach estetycznych.

Turystyka na trwałe weszła do świadomości badanych miejscowości, jako element ich otoczenia społecznego i czynnik kształtujący warunki ich życia.

Akceptacja turystyki jest jednak zróżnicowana, zarówno w poszczególnych miejscowościach, jak i wewnątrz różnych grup społecznych, zależnie od udziału w dochodach, które turystyka przynosi.

Dostrzega się wzrost niepokojących zjawisk, które nie ominęły i Bukowiny - doptychczas wydawałoby się najbardziej odpornej na niekorzystne oddziaływania: pogorszenie stosunków międzyludzkich, zmiana stosunku do pracy i tradycyjnych wartości. Fakt, że społeczność Bukowiny upodabnia się pod wieloma względami do pozostałych, objętych badaniami, prowokuje pytanie czy oznacza to powstanie tam nowej jakości społecznej czy tylko dezorganizację starej.

Ogólna "materializacja" świadomości i aspiracji jest dostrzegalna we wszystkich badanych społecznościach. Uznając to za przejaw powszechnych, ogarniających całe społeczeństwo tendencji, nie można zapominać, iż fakty te tworzyć będą kontekst dla rozwoju turystyki w konkretnych społecznościach lokalnych.

II. TURYSTYKA W KRAJACH ROZWIJAJĄCYCH SIĘ

W ramach CPBP 08.06 podjęte zostały także - w bardzo skromnym zakresie - badania nad turystyką w niektórych krajach tzw. "Trzeciego Świata". Prowadząca te badania M. Byszewska-Korbel wykonała opracowanie pt. "Analiza rozwoju turystyki w wybranych krajach rozwijających się."

Pierwsza część pracy omawiająca rozwój turystyki w poszczególnych rejonach świata ma na celu pokazanie jak rozwinęła się turystyka na kolejnych kontynentach i w niektórych wybranych krajach Trzeciego Świata: w Afryce, Azji, na Bliskim Wschodzie, w Ameryce Południowej i Środkowej w tym w Nikaragui i Argentynie. Przedstawione również perspektywy ewolucji podróży i turystyki międzynarodowej na nadchodzące lata w tych regionach.

Druga część pracy poświęcona jest omówieniu rozwoju turystyki w dwóch wybranych krajach rozwijających się: w Indiach, reprezentujących Azję, oraz Urugwaju, reprezentującym Amerykę Płd.

Kształtowanie się turystyki w wymienionych wyżej krajach wskazuje jak bardzo zależna jest ona od wszelkich ekonomicznych, społecznych i politycznych czynników oddziałujących na gospodarkę państwa. (3)

III. WNIOSKI - KIERUNKI I UWARUNKOWANIA DALSZEGO ROZWOJU TURYSTYKI W POLSCE

1. Miejsce i rola turystyki w ogólnej koncepcji rozwoju społecznego i gospodarczego kraju, oraz samorządów terytorialnych

Punktem wyjścia polityki rządu w odniesieniu do turystyki powinno być przyjęcie założenia, że jej intensywny rozwój w najbliższych latach może odegrać znacznie większą, niż dotychczas, rolę w całokształcie

rozwoju społecznego i gospodarczego kraju oraz poszczególnych gmin, miast i regionów. Poza rolnictwem i przemysłem docenić trzeba konieczność sferę usług, w tym, wzorem wielu krajów świata, usług turystycznych tak w odniesieniu do turystyki krajowej, jak zagranicznej, wyjazdowej i przyjazdowej.

Program rozwoju turystyki powinien być ściśle powiązany z:

- polityką zagraniczną państwa (stwarzanie dogodnych warunków dla wymiany osobowej z krajami, z którymi chcemy utrzymywać bliskie stosunki);
- wymianę kulturalną (jak wyżej - w odniesieniu do konkretnych obszarów kultury);
- dialogiem ekumenicznym (stwarzanie - w porozumieniu z Kościołem katolickim i innymi związkami religijnymi - sprzyjających warunków dla zbliżenia się różnych grup wyznaniowych i religijnych, spotkań ekumenicznych itp.);
- programami edukacyjnymi (wykorzystanie turystyki jako środka dydaktycznego i wychowawczego, a także resocjalizacyjnego/;
- programami zdrowotnymi (wykorzystanie turystyki jako środka profilaktyki zdrowotnej, wypoczynku i rehabilitacji/;
- polityką społeczną (wykorzystanie turystyki jako źródła miejsc pracy/;
- polityką gospodarczą (wykorzystanie turystyki, przede wszystkim zagranicznej przyjazdowej, jako źródła dochodu narodowego/.

Tak więc punktem wyjścia do podjęcia konkretnych działań powinna być całościowa polityka państwa w sferze turystyki uznająca ją jako ważny czynnik:

1. - przemian społecznych i kulturowych (integracja kultur, jedność Europy),
2. - kształtowania osobowości (wychowania),
3. - wypoczynku (zdrowia),
4. - wychodzenia z kryzysu ekonomicznego i ważny element gospodarki narodowej.

Ta całościowa polityka w sferze turystyki winna opierać się na kilku podstawowych kierunkach i wybranych najważniejszych działaniach.

Należą do nich:

1. Większe zintegrowanie - poprzez turystykę - Polonii z Polską, oraz zintegrowanie Polski z Europą;

2. Zwiększenie efektywności wychowawczej turystyki poprzez:

- stworzenie lepszych warunków dla wyjazdów rodzinnych,
- doprowadzenie do zmiany funkcji turystyki w szkole (m.in. nauka racjonalnego, twórczego wypoczynku).

Turystyka powinna stanowić część obowiązującego programu. Niektóre przedmioty mogą być znacznie lepiej prowadzone nie w systemie klasowo- lekcyjnym, ale w formie wyjazdu turystycznego. Turystyka nie powinna być tylko nagrodą za dobre sprawowanie. Nauczyciel musi być zainteresowany, także materialnie, możliwością prowadzenia wycieczek turystycznych. Nauczyciel powinien być odpowiednio przygotowany do prowadzenia wycieczek. Należy też zrealizować wielokrotnie zgłaszany postulat o zróżnicowaniu terminów wakacji zimowych,

- opracowanie i realizację nowej koncepcji rozwoju turystyki kwalifikowanej uwzględniającej jej masowość w wielu regionach i zagrożenia środowiska jakie niesie.

3. Opracowanie założeń nowoczesnej koncepcji wypoczynku, doceniającej w większym stopniu wypoczynek codzienny i cotygodniowy, a postrzegającej wyjazd urlopowo-wakacyjny bardziej jako turystykę poznawczą niż wypoczynek bierny.

Większe wykorzystanie turystyki dla celów rehabilitacji zdrowotnej i stworzenie warunków dla większego udziału osób niepełnosprawnych.

4. Doprowadzenie do tego, aby turystyka, żak krajowa, jak zwłaszcza zagraniczna przyjazdowa, stała się znaczącym czynnikiem wzbogacania się ludności, czynnikiem pobudzającym aktywność gospodarczą, rozwój transportu, inwestycji i usług, prawidłowe zagospodarowanie przestrzenne, oraz - co szczególnie ważne - czynnikiem ochrony środowiska;

- stworzenie warunków umożliwiających rzeczywiste zainteresowanie lokalnych władz i rzeczywistą korzyść ludności miejscowej płynącą z rozwoju turystyki przyjazdowej.

Dla realizacji tej polityki niezbędne są odpowiednie środki i podjęcie konkretnych działań. Do najważniejszych należą:

2/ Polityka finansowa i inwestycyjna. Podaż dóbr i usług

1. - doprowadzenie do powstania normalnego rynku kapitałowego i stworzenie warunków dla uruchomienia inicjatywy jednostek,
 - dostosowanie systemu podatkowego do specyfiki turystyki,
 - doprowadzenie do sprawnego funkcjonowania systemu bankowego,
 - rozszerzenie podaży dóbr i usług w Polsce m.in. poprzez stworzenie atrakcyjnych warunków podejmowania działalności gospodarczej,
 - uproszczenie systemu postępowania wizowego i celnego,
 - budowa odpowiedniej infrastruktury (komunikacja, hotele luksusowe ale także dużo małych pensjonatów, odpowiednio wyposażone parkingi, sieć gastronomiczna, czyste toalety),

("Celowym wydaje się efektywniejsze wykorzystanie istniejącej bazy, m.in. dalsze uelastycznienie działalności ośrodków wczasowo-wypoczynkowych (zakładowych, branżowych itp.) w zakresie ich ogólnej dostępności, czasokresu pobytu, możliwości częściowego korzystania z ich usług (np. tylko nocleg), racjonalnego kształtowania cen; stwarzanie sprzyjających warunków funkcjonowania i rozwoju ogólnodostępnej, taniej bazy turystyczno-wypoczynkowej m.in. poprzez odpowiednią politykę podatkową i kredytową, zwłaszcza w zakresie niedrogich (lecz czystych) hoteli, pensjonatów, campingów, wsi letniskowych, usług gastronomicznych),
 - określenie zasad prowadzenia działalności gospodarczej w turystyce (szczególnie w zakresie jakości usług i kategoryzacji) i zachowań organów administracji państwowej.

2. Rozwój infrastruktury lokalnej dla potrzeb turystyki.

3. Określenie roli turystyki socjalnej i sposobów jej finansowania (rola budżetu, środków przedsiębiorstw, ZUS, FWP).

"Na turystyce zarabiać - do wypoczynku dokładać" ?

Szczególnie istotne jest określenie polityki wobec:

- turystyki i wypoczynku młodzieży,
- wypoczynku emerytów i rencistów.

3/ Zagospodarowanie przestrzenne. Transport

1. Racjonalne zagospodarowanie turystyczne wybranych obszarów wymaga zharmonizowania celów ogólnospołecznych z celami regionalnymi i lokalnymi poprzez zmodyfikowany system planowania przestrzennego.

Uważa się, że domeną planowania centralnego powinny być plany:

- ochrony środowiska (uwzględniający potrzebę zagospodarowania turystycznego),
- rozwoju infrastruktury o znaczeniu krajowym (w sferze gospodarki wodnej, dróg, łączności itp.).

Konieczność rozwiązania problemów kolizyjnych (np. między interesem lokalnym, a potrzebami rozwoju turystyki) wymaga przyjęcia ogólnych zasad obowiązujących w planowaniu. Zaakceptowane społecznie i przyjęte plany winny mieć rangę dokumentu prawnego.

2. Budowa i rozbudowa infrastruktury dla potrzeb turystyki, wymaga w szczególności:

- a/ modernizacji wewnętrznego i międzynarodowego transportu lotniczego, budowy lotnisk, dróg dojazdowych, zakupu nowoczesnego sprzętu;
- b/ modernizacji wewnętrznego transportu (autobusowego i kolejowego), zakupu sprzętu, budowy sieci odpowiednio wyposażonych parkingów, moteli, stacji obsługi.

4/ Ochrona środowiska

Degradacja środowiska spowodowana jest, jak wiadomo, przede wszystkim przez działalność przemysłu i procesy urbanizacji. Turystyka, powiedzmy to wyraźnie, w minimalnym stopniu przyczynia się do pogarszania stanu środowiska. Natomiast degradacja środowiska stanowi jeden z istotnych czynników utrudniających m.in. rozwój turystyki, niszczący walory turystyczne.

Dlatego należy podjąć natychmiastowe działania w kierunku poprawy w sposób znaczący sytuacji ekologicznej kraju. W tym zakresie niezbędna jest m.in. konkretna pomoc z Zachodu.

Konieczne jest natychmiastowe podjęcie działań eliminujących źródła największych zagrożeń, chociaż wiadomo, że praca zmierzająca do poprawy stanu środowiska będzie musiała trwać wiele lat.

Równocześnie trzeba od nowa przemyśleć koncepcję ochrony przyrody. Nie może ona polegać jedynie na zakazach i na tworzeniu parków narodowych z tendencją do maksymalnego eliminowania z nich ruchu turystycznego. Musi stać się koncepcją dynamiczną, koncepcją takiego twór-

czego przekształcania przyrody, które nie będzie jej niszczyć, będzie sprzyjać procesom stałej regeneracji, a równocześnie umożliwi rozsądne inwestowanie także dla potrzeb turystyki. Niezbędne jest "ocalenie" od dalszej degradacji pewnych, jeszcze stosunkowo czystych terenów, (np. tzw. "zielone płuca" tzn. półn.-wsch. obszar Polski).

5/ Informacja i łączność

Niezbędne w tym zakresie jest:

- tworzenie banku informacji dla potrzeb turystyki,
- usprawnienie systemu informacji turystycznej,
- usprawnienie systemu łączności,
- zapewnienie sprawnie funkcjonującego systemu rezerwacji biletów i miejsc noclegowych.

6/ Promocja turystyki

W dziedzinie promocji turystyki polskiej za granicą niezbędną jest odpowiednia informacja, reklama i propaganda, zmierzająca do tego, aby Polska stawała się bardziej niż dotąd krajem docelowym, lub przynajmniej etapowym, dla turystyki zagranicznej.

Konieczne jest też dostosowanie ofert programowych do zróżnicowanych typów turystów i zróżnicowanych potrzeb.

7/ Kadry

Wysoko kwalifikowane kadry stanowią jeden z podstawowych warunków rozwoju turystyki w kraju. Dla ich uzyskania w stosunkowo szybkim czasie należy:

- opracować system kształcenia i doskonalenia kadr;
- wykorzystać dla potrzeb turystyki liczne oferty ze strony Zachodu pomocy dla Polski w zakresie kształcenia menedżerów;
- uporządkować sprawę systemu zezwoleń i kształcenia przewodników i pilotów;
- rozważyć możliwość utworzenia w Polsce powiązanego ze Światową Organizacją Turystyki - ośrodka kształcenia kadr kierowniczych w turystyce dla potrzeb Europy Środkowej i Wschodniej.

Wspomnieć jeszcze trzeba koniecznie i o tym, że racjonalny rozwój turystyki stwarza możliwości powstawania nowych miejsc pracy, co w dobie wzrastającego u nas bezrobocia nie jest bez znaczenia. Rynek turystyczny poszukuje pracowników zarówno o kierunkowym wykształ-

ceniu jak i odpowiednich predyspozycjach i umiejętnościach. Pięć czynników, decyduje o kwalifikacjach pracownika turystyki. Są to:

1. Wykształcenie
2. Predyspozycje
3. Znajomość języków obcych
4. Praktyka zawodowa
4. Zainteresowanie turystyką.

Studia turystyczne w AWF i AE muszą być uzawodowione. Taka potrzeba odczuwana przez absolwentów, a także podnoszona przez ekspertów i pracodawców winna być generalną przesłanką do przebudowy studiów turystycznych w obydwu typach akademii.

Należy dążyć do wprowadzenia dwustopniowości studiów, tj. traktowania pierwszego stopnia - najczęściej dwóch pierwszych lat jako studiów zawodowych kończących się tytułem zawodowym. Stopień wyższy to studia kończące się tytułem naukowym nadawanym na podstawie obronionej rozprawy. Docelowo model studiów akademickich realizowany w krajach zachodnich (system punktowy) może okazać się optymalny również w naszej rzeczywistości.

Należy wprowadzić nowe przedmioty do programu studiów, umożliwić zdobywanie licencji turystycznych. Zmierzch turystyki socjalnej spowoduje, że turystyka w Polsce też podlegać będzie prawom rynkowym. W najbliższej perspektywie kształcić będziemy kadry dla rynku turystycznego upodobiającego się coraz bardziej do rynków zachodnich. W tym kontekście nasuwa się możliwość wykorzystania na większą skalę wzorów kształcenia sprawdzonych w krajach Europy Zachodniej czy w USA.

Należy dążyć do uruchomienia szkolnictwa hotelarskiego na poziomie półwyższym (zawodowym) i wyższym, a także poprawić jakość kadr kształconych w średnich szkołach hotelarskich.

W polskim szkolnictwie turystycznym oprócz zmian ilościowych pożądane wydają się pewne zmiany strukturalne:

- daleko idące zróżnicowanie określu studiów, z ewentualnym wchłonięciem przez uczelnie części szkół pomaturalnych,
- wzrost studiów przemianowych (uczelnia-przedsiębiorstwo), podniesienie ich rangi i poziomu,
- rozbudowa systemu kształcenia ustawicznego, w tym podyplomowego,
- stopniowe odchodzenie od traktowania dyplomów szkoły wyższej jako patentu do uprawiania zawodu i traktowania ich jedynie jako świadec-

stwa wiedzy (również stworzenie mechanizmów pozwalających zróżnicować traktowanie dyplomów różnych uczelni),

- wyraźna zmiana struktury uczelni przy znacznej rozbudowie kierunków i specjalizacji przyszłościowych,
- zmiany w sferze programowej, metodycznej, wykonawczej.

Należy skłaniać się do podtrzymania wielorakiego modelu wyższego szkolnictwa turystycznego. Coraz powszechniejszy jest pogląd co do zasadności podziału kształcenia na poziomie wyższym na dwa kierunki: ogólny (uniwersytecki) i profesjonalny. Oba kierunki winny stwarzać predyspozycje do prawidłowej analizy złożonych zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych. Ale też i słusznym jest, że żadna z odrębnych dyscyplin nie może pretendować do reprezentacji całości turystyki. Wiodącym kierunkiem jest praca na rzecz tzw. szkoły alternatywnej, obniżenia wiedzy encyklopedycznej, zmniejszenia sztywnego podziału na przedmioty, wzrostu integracji ze środowiskiem, uczelni twórczej.

8/ Przepisy prawne

Sprawy wymagające ustawowego uregulowania w turystyce

Przepisy ogólne

1. Proponuje się przyjąć taką ustawową definicję prawną pojęcia turystyki, aby było oczywiste, że obejmuje ona całokształt zjawisk społeczno-gospodarczych, w tym także wczasy, obozy i kolonie dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz wypoczynek krótkoterminowy poza miejscem zamieszkania.
2. Państwo zapewnić powinno zgodność rozwiązań w różnych dziedzinach gospodarczych i społecznych z polityką w dziedzinie turystyki z ochroną środowiska, zdrowiem, kulturą fizyczną i kulturą.
3. Do obowiązków państwa należy zapewnienie możliwości skutecznego działania w dziedzinie turystyki samorządom terytorialnym, gospodarczym i społecznym. W szczególności należy określić zadania samorządu terytorialnego w dziedzinie turystyki, zwłaszcza na obszarach o cennych walorach turystyczno-wypoczynkowych.

Zagospodarowanie turystyczne

1. Planowanie przestrzenne powinno uwzględniać tereny turystyczno-rekreacyjne (ustawa o planowaniu przestrzennym tego nie uwzględnia).

W planach zagospodarowania przestrzennego samorząd terytorialny winien uwzględniać tereny pod rozwój infrastruktury turystycznej (obiektów i urządzeń turystycznych).

2. W ramach zagospodarowania turystycznego państwo zapewnia wytyczenie i utrzymanie szlaków turystycznych oraz innej ogólniedostępnej infrastruktury turystycznej.
3. Walory turystyczne regionów podlegają ochronie państwa poprzez zapewnienie spójności polityki państwa w dziedzinie ochrony przyrody, kultury itp. z turystyką.
4. Rozważenia wymaga ustawowe wprowadzenie specjalistycznego planowania w zakresie turystycznego zagospodarowania kraju.

Usługi turystyczne

1. Obiekty hotelarskie, obozowiska turystyczne podlegają klasyfikacji i kategoryzacji, a ich nazewnictwo ochronie.
2. Wprowadza się państwowy system nieobligatoryjnego licencjonowania podmiotów gospodarczych, świadczących usługi turystyczne.
3. System szczególnej odpowiedzialności za uszkodzenie lub utratę mienia gościa zakładu hotelarskiego i obozowiska turystycznego.
4. Uwzględniając specyfikę zakładów hotelarskich i obozowisk turystycznych wprowadzić szczególne rozwiązania dotyczące wymagań higieniczno-sanitarnych i zdrowotnych w obiektach hotelarskich i obozowiskach turystycznych.
5. Określić system jakości i gwarancji usług turystycznych, hotelarskich i campingowych..

Kształcenie kadr

1. Państwo zapewnia funkcjonowanie szkolnictwa dla potrzeb turystyki na poziomie zawodowym, średnim i wyższym.
2. Państwo wspomaga kształcenie i doskonalenie społecznych kadr turystyki.
3. Państwo ustala wymagania kwalifikacyjne dla określonych zawodów i uprawnień turystycznych, stwarzając możliwość nadania licencji państwowych.

Promocja i informacja turystyczna

1. Promocja turystyczna kraju jest obowiązkiem państwa m.in. poprzez powoływanie placówek zagranicznych.
2. Do obowiązków państwa należy organizowanie systemu informacji turystycznej w kraju.

Finansowanie

1. Polityka finansowa państwa wobec podmiotów gospodarczych działających w sferze turystyki powinna uwzględniać jej sezonowość i zapewniać odpowiednie wpływy samorządom terytorialnym.
2. Państwo stwarza system finansowania inicjatyw społecznych w dziedzinie turystyki.
3. Państwo zleca i finansuje zadania wynikające z polityki w dziedzinie turystyki, w szczególności utrzymania taniej bazy noclegowej (schroniska, PTSM itp.), wypożyczalni sprzętu, upowszechnianie turystyki w środowisku wiejskim, osób niepełnosprawnych itp.
4. Państwo prowadzi i finansuje analizy ruchu turystycznego, uczestnictwa w turystyce i wypoczynku, infrastruktury turystycznej oraz potrzeb społecznych.

9/ Administracja centralna

Istnieje potrzeba wyodrębnienia naczelnego organu administracji państwowej do spraw turystyki. Za takim wyodrębnieniem przemawiają względy merytoryczne, organizacyjne i prawne.

Turystyka na całym świecie stanowi przede wszystkim sferę usług, a w wielu krajach zajmuje jedno z pierwszych miejsc w tej sferze. Hotele, biura podróży, campingi, transport turystyczny (wynajem samochodów i samochodów osobowych), gastronomia, kasyna gry, placówki handlu detalicznego oraz różnego rodzaju placówki świadczące usługi przede wszystkim turystom - tworzą filary "przemysłu turystycznego" w każdym kraju, wiążąc się - stosownie do potrzeb - z usługami dodatkowymi (np. uzdrowiskowymi, kulturalnymi, rekreacyjno-wypoczynkowymi).

Również w naszym kraju turystyka może i powinna stanowić istotny czynnik rozwoju wolnego rynku, służyć aktywizacji gospodarczej wielu

regionów oraz ich samorządu poprzez tworzenie nowych, tanich miejsc pracy, sprzyjać dochodom z tytułu recepcji turystów zagranicznych.

Równocześnie turystyka jest zjawiskiem złożonym, stanowi część szeroko rozumianej kultury - powoduje doniosłe skutki wychowawcze, pełni funkcje wypoczynkowe i poznawcze. Działanie w sferze turystyki wymaga ochrony przestrzeni turystycznej obejmującej zarówno obszary o walorach naturalnych, jak i dziedzictwo kulturowe. Turystyka jest zarazem ważną gałęzią gospodarki narodowej.

Wszystko to sprawia, iż turystyka posiada ścisłe związki z wieloma innymi dziedzinami.

Doniosła rola turystyki w gospodarce oraz jej wielorakie funkcje i interdyscyplinarny charakter powodują w wielu krajach wyodrębnianie naczelných organów administracji państwowej do spraw turystyki. Trend taki zgodny jest z rezolucją Światowej Organizacji Turystyki z 1985 r.

Za proponowanym wyodrębnieniem przemawiają także względy organizacyjne, a zwłaszcza pilna potrzeba scalenia administracji państwowej do spraw turystyki. Za takim scaleniem przemawia szczególnie ujemna praktyka ostatnich dwóch lat, spowodowana sztucznym podziałem turystyki na komercyjną, socjalną, kwalifikowaną itp. oraz związanym z tym krzyżowaniem się bądź dwutorowością administracji państwowej.

Wszystkie znane modele administracji państwowej za granicą wiążą turystykę ze sferą usług, handlu i przemysłu, bądź polegają na wyodrębnieniu ministerstw turystyki. Takie modele występują - przykładowo biorąc - we Francji, w Hiszpanii, RFN, USA, Czechosłowacji, na Węgrzech, we Włoszech.

Heterogeny charakter turystyki, jako zjawiska społeczno-gospodarczego, wymaga - podobnie jak w wielu innych krajach - utworzenia naczelnego, a nie centralnego organu administracji państwowej, zapewniającego kształtowanie polityki działania i prawa, służącego rozwojowi turystyki.

Ź R Ó D Ł A

1. Bartoszewicz W., Gogolewska H., Łaciak J.: Przemiany społeczne i kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów. Raport roczny 1989.
2. Stefan Bosiacki: Turystyka w rozwoju gospodarczym kraju. Doskonalenie zasad funkcjonowania gospodarki turystycznej. Raport roczny 1989 i 1990.
3. Maria Byszewska-Korbel: Analiza rozwoju turystyki w wybranych krajach rozwijających się. Raport roczny 1989.
4. Izabella Dzierżanowska: Turystyka w życiu kobiet. Raport roczny 1989.
5. Zofia Giereluk-Lubowicz: Turystyka młodzieży szkół ponadpodstawowych środowiska miejskiego. Raport roczny 1989.
6. A. Jackowski: Turystyka pielgrzymkowa w Polsce. Kraków 1989.
7. Teofila Jarowiecka: Organizacja i zarządzanie w turystyce. Synteza. 1990.
8. M. Jedlińska: Potrzeby i popyt turystyczny mieszkańców wsi. Raport roczny 1989.
9. Zygmunt Kruczek: Organizacja i zarządzanie w sferze turystyki. Kadry w turystyce. Synteza. 1990.
10. Romana Kuszewska: Warunki rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski. Warszawa 1989.
11. Stanisław Liszewski: Ruch turystyczny krajowy i zagraniczny w Polsce. Metodologia pomiaru i analizy ruchu turystycznego. Raport końcowy 1990.
12. Wacław Odyniec: Z dziejów polskiej turystyki od XVI wieku do 1939r. 1990.
13. Romana Przybyszewska-Gudelis: Raport roczny 1989.
Maciej Drzewiecki, Roman Dysarz: Potencjał przestrzenny dla rozwoju turystyki w Polsce. Synteza 1990.

14. K. Rogoziński: Potrzeby i popyt turystyczny mieszkańców wsi. Poznań 1989.
15. Z. Skórzyński: Czynniki warunkujące i różnicujące wypoczynek Polaków w latach 80-tych. Synteza badań i studiów. Warszawa 1989.
16. Mieczysław Zawadzki: Uczestnictwo ludności Polski w wyjazdach urlopowo-wakacyjnych. 1990.
17. Janusz Zdebski: Modele wypoczynku wakacyjnego i weekendowego w Polsce. Turystyka jako czynnik przemian społecznych. Próba syntezy 1990.
18. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
19. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
20. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
21. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
22. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
23. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
24. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
25. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
26. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
27. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
28. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
29. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
30. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
31. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
32. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
33. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
34. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
35. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
36. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
37. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
38. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
39. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
40. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
41. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
42. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
43. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
44. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
45. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
46. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
47. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
48. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
49. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.
50. Roman Kusowski: Wzrost i rozwój turystyki w Polsce. Warszawa 1989.

b.-c. Charakterystyka przebiegu realizacji programu.

Informacje o trudnościach i opóźnieniach w realizacji

1. Grupa tematyczna I - kier. prof.dr hab. St. Liszewski

W ramach piątego etapu prac zamknięto trzy zadania badawcze

CPBP-I-1.1. Metodologia badań i analizy ruchu turystycznego

(dr A. Matczak)

CPBO-I-1.4.2. Warunki rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski

(mgr R. Kuszewska)

CPBP-I-4.4 Prognozy rozwoju zagranicznego ruchu turystycznego

w Polsce (mgr T. Buczak)

oraz złożono dwie syntezy końcowe I grupy tematycznej:

"Osadnictwo turystyczne" oraz "Ruch turystyczny krajowy i zagraniczny w Polsce, metodologia pomiaru i analizy ruchu turystycznego".

Prace przebiegały zgodnie z planem, bez zakłóceń. Podsumowanie całości prowadzonych badań w ramach I grupy tematycznej odbyło się w czasie seminarium naukowego w Kamionie nad Wartą w dniach 27-28 września 1990 r.

2. Grupa tematyczna II - kier. doc.dr hab. J. Zdebski

W bieżącym roku były kontynuowane następujące zadania badawcze:

CPBP-II-1.1. Potrzeby i wzory społeczne wypoczynku wakacyjnego,

weekendowego oraz codziennego różnych grup społeczno-zawodowych w Polsce (odpowiedzialny: mgr Z. Skórzyński)

CPBP-II-1.7. Turystyka w życiu kobiet (odpowiedzialny: dr I. Dzierżanowska)

CPBP-II-3.1. Turystyka kwalifikowana jako model wypoczynku i kierunki jej dalszego rozwoju (odpowiedzialny: dr Z. Kruczek)

CPBP-II-3.2. Uwarunkowania górskiej turystyki wędrowniej (odpowiedzialny: J. Sewerniak)

CPBP-II-1.7, Turystyka w życiu kobiet (odpowiedzialna; dr I. Dzierżanowska)

CPBP-II-4.1. Rola i miejsce turystyki indywidualnie organizowanej w ruchu turystycznym (odpowiedzialny: mgr M. Zawadzki)

- CPBP-II-5.2. Turystyka młodzieży szkół ponadpodstawowych
(odpowiedzialna doc.dr Zofia Giereluk-Lubowicz)
- CPBP-II-5.3. Turystyka młodzieży wiejskiej (odpowiedzialny: mgr K. Antoniak)
- CPBP-II-5.6. Turystyka i wypoczynek w środowisku młodzieży robotniczej (odpowiedzialny: dr A. Dziwulak)
- CPBP-II-6.1. Przemiany społeczne i kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów (odpowiedzialny: mgr W. Bartoszewicz)
- CPBP-II-6.3. Przemiany przestrzenne i funkcjonalne wsi pod wpływem turystyki (odpowiedzialna: dr E. Dziegieć)
- CPBP-II-6.4. Dysfunkcja turystyki na przykładzie zachowania uczestników wycieczek zagranicznych (odpowiedzialna: mgr I. Kulesza)
- CPBP-II-6.7. Społeczno-ekonomiczne problemy turystyki w krajach Trzeciego Świata (odpowiedzialna: mgr M.Byszewska-Korbel)
- CPBP-II-8. Turystyka w informacji i propagandzie środków masowego przekazu (odpowiedzialny: mgr J. Pronobis)
- CPBP-II-9.6. Turyści - kuracjusze zagraniczni w uzdrowiskach polskich (odpowiedzialny: doc.dr hab. J. Wolski)
- CPBP-II-9.5. Biologiczne następstwa aktywności ruchowo-turystycznej osób w różnym wieku (odpowiedzialna: prof. dr hab.med. H. Szwarec)
- CPBP-II-10. Perspektywy rozwoju turystyki polonijnej. Wybrane zagadnienia (odpowiedzialni: doc.dr hab. J. Zdebski, dr Z. Kruczek).
- CPBP-II-11. Synteza grupy tematycznej (odpowiedzialny: doc.dr hab. J. Zdebski)
- CPBP-II-12. Warunki rozwoju turystyki zagranicznej w ze szczególnym uwzględnieniem turystyki polonijnej (odpowiedzialny: doc.dr hab. J.Zdebski)

Z powodu choroby dr E. Dziegieć przerwano realizację zadania:
Przemiany przestrzenne i funkcjonalne wsi pod wpływem turystyki.

Jak wynika z powyższego zestawienia, w 1990 r. kontynuowano 18 zadań, z których zakończonych zostało 17 prac, oraz opracowano syntezę końcową II grupy tematycznej (II-11.)

Prace przebiegały zgodnie z planem, bez większych zakłóceń.

3. Grupa tematyczna III - kier. doc.dr R.Przybyszewska-Gudelis

Rok 1990 poświęcony był prawie wyłącznie opracowaniu syntezy prac badawczych III grupy tematycznej wykonanych w latach 1986-89.

Forma ostateczna "Syntezy..." zawarta jest w tomie liczącym 146 stron na 12 mapach Polski w skali 1:750.000.

Oprócz powyższego elaboratu w roku 1990 zostały zrealizowane niewielkie prace dodatkowe, które okazały się niezbędne dla uzupełnienia materiałów do syntezy, a także kilka opracowań. Ich charakterystykę przedstawiamy poniżej.

Wśród opracowań, które - z racji szerokiego zakresu i rozbudowanych materiałów analitycznych uzyskanych w ramach prowadzonych badań wymagały kontynuacji i zakończenia w roku 1990, znalazły się:

III.1.3. - "Ocena krajobrazu Polski dla potrzeb turystyki w aspekcie fizjonomicznym". (kier. zesp.aut. doc.dr hab. J.Wyrzykowski z Uniwersytetu Wrocławskiego, praca realizowana przez Prac. TUP - Wrocław)

Opracowano typologię krajobrazu oraz wykonano mapy syntetyczne. Końcowy elaborat zawiera bogaty materiał kartograficzny (9 map w sk. 1:500.000) i opisowy; jest jedyną pracą tego typu w kraju.

III.2.1. - "Zasoby walorów wypoczynkowych środowiska przyrodniczego i ograniczenia w ich użytkowaniu" (kier. zesp.aut. dr Z. Werner - Inst.Tur. Wrocław)

Opracowanie zawiera bardzo wiele interesujących danych, co odzwierciedla tekst "Syntezy...", w której wykorzystano wyniki z tego zadania badawczego. Dane wielkościowe zostały przetworzone na wskaźnikowe charakteryzujące potencjał turystyczny kraju w odniesieniu do form wypoczynkowych - w układzie gmin.

- III.2.3. - "Użytkowanie, zagrożenia i ochrona leśnej przestrzeni turystycznej w Polsce" (autor mgr inż. W. Lipczyński - Słupsk).
Opracowanie zostało poszerzone o niektóre obszary nadleśnictw na Pojezierzach.
- III.3. - "Chłonność i pojemność turystyczna terenów oraz metody ich uwzględniania w planowaniu przestrzennym" (kier.zesp. aut. - dr J. Owsiak Inst.Tur. - Toruń)
Opracowanie szczegółowych badań empirycznych prowadzonych w l. 1987, 8 i 9 wymagało dużego nakładu pracy na opracowanie kartograficzne, opisowe i prace wykończeniowe.
- III.4.2. - "Struktura przestrzenno-funkcjonalna turystyki w kraju" (kier.zesp.aut. - prof. T. Zipser z Polit.Wrocławskiej).
Zakończenie badań przedstawione zostało w elaboracie syntetycznym podsumowującym głównie metodologiczne osiągnięcia i próby nowego spojrzenia na elementy struktury przestrzennej polskiej turystyki.
- III.4.4. - "Struktura przestrzenno-funkcjonalna turystyki w strefie pojeziernej" (kier.zesp.aut. - dr S. Iwicki, Inst.Tur. Bydgoszcz).
W roku 1990 zakończono zadania badawcze rodzajem typologii strukturalnej Pojezierzy, z częściowym wykorzystaniem wyników wcześniej oddanych prac badawczych dot. turystycznego użytkowania i ochrony wód.
- III.4.4.1. - "Wpływ bioklimatu na użytkowanie i zagospodarowanie obszarów turystycznych" (autor - dr J. Owsiak, Inst.Tur. - Toruń).
Wyniki badań przedstawiono w elaboracie zawierającym mapy, tekst i tabele.
- III.7.1. - "Struktury przestrzenne w systemie funkcjonowania turystyki przyjazdowej w celach poznawczych w miastach" (kier.zesp.aut. - dr arch. R.Przybyszewska-Gudelis, Inst.Tur. - Bydgoszcz).
Kończono graficzne i opisowe materiały - stanowiące rezultat badań w latach 87-89.

Oprócz powyższych 8-u zadań, które stanowiły kontynuację rozpoczętych w latach poprzednich prac badawczych, wykonano 2 nieduże zadania dodatkowe, podyktowane zmianami politycznymi i potrzebami rozwoju turystyki zagranicznej.

III.10.1.1. - "Turystyka zagraniczna" (aut.dr Z. Werner Inst.Tur. we Wrocławiu) - częściowo z wykorzystaniem wyników opracowania dr A. Jagusiewicza z Inst.Tur. w Warszawie.

III.10.1.2. - "Znaczenie turystyczne miejsc bitew oraz innych wydarzeń historycznych na terenie Polski (autor - mgr H.Legienis - Inst. Tur. Warszawa).

Opracowano mapę (sk. 1:750.000) zweryfikowaną w stosunku do poprzednich dostępnych materiałów.

Zasadniczą treść pracy w roku 1990 stanowiła synteza wyników wszystkich prac badawczych realizowanych w III grupie tematycznej w l.1986-1990. Składały się na nią, zgodnie z aneksem do planu koordynacyjnego:

III.10. "Synteza grupy tematycznej" (całościowe opracowanie tekstowe pod red. dr R. Przybyszewskiej-Gudelis z udziałem mgr K. Marcysiak oraz autorów zadań 10.1 i 10.2, a także 12 map).

III.10.1. - "Potencjał przestrzenny turystyki - stan istniejący, uwarunkowania".

W efekcie tych prac powstało nowe ujęcie diagnozy potencjału przestrzennego wykorzystujące wyniki wielu opracowań. (Autorzy: dr R.Przybyszewska-Gudelis, dr M. Drzewiecki, dr Z. Werner).

Efektom są mapy w skali 1:750.000 oraz rozdział w "Syntezie..." pod red. dr M. Drzewieckiego.

III.10.2. - "Raport ekologiczny - diagnoza, wnioski do rozwoju turystyki" - część ta obejmuje w syntetyczny sposób wyniki badań odnoszące się do ochrony środowiska. (Autorzy: dr R. Dysarz, dr J. Owsiak, dr Z. Werner, dr M. Baranowska-Janota). Wynikiem są mapy i rozdział w "Syntezie..." napisany przez dr R. Dysarza.

III.10.3. i III.10.4. - Raport dot. "Struktur przestrzennych..." oraz "planowania i gospodarowania przestrzenią" objęły rezultaty prac badawczych, w których ta problematyka była uwzględniana - dając w rezultacie 2 rozdziały w "Syntezie.." zredagowane przez dr R.Przybyszewską-Gudelis.

W bieżącym roku nie miały miejsca trudności finansowe ani "biurokratyczne", lecz wyłącznie losowe przypadku (choroby i długookresowe wyjazdy zagraniczne), które uniemożliwiły:

- skończenie tematu III.6,
- wykonanie zadań bad. III.10.1., III.10.4.1 i III.10.4.2.

Odstąpiono ponadto od planowanej realizacji zad. III.10.2.2. (mapy elementów systemu obszarów chronionych) wykonując kompilację posiadanych materiałów.

Negatywnie ocenić trzeba brak wyposażenia technicznego jednostki koordynującej (komputer, kopiarka itd.)

4. Grupa tematyczna V - kier. doc.dr hab. S. Bosiacki

Zadania badawcze przewidziane do realizacji w 1990 roku w V grupie tematycznej zostały zrealizowane. Plan przewidywał realizację i zakończenie 7 zadań badawczych, z których 6 zostało sfinalizowanych a 1 zadanie (V.9) znajduje się zgodnie z planem na ukończeniu.

Oprócz zadań planowych w okresie sprawozdawczym wykonano dwie ekspertyzy badawcze, stanowiące swego rodzaju kontynuację oraz aktualizację zakończonych wcześniej zadań badawczych V.1.4 i V.3.2.

Niejako poza główną tematyką badawczą V grupy tematycznej został przygotowany specjalny raport pt.: "Turystyka polska - 1990", (CPBP-P-3.), w którym przedstawiono najistotniejsze elementy aktualnej sytuacji w polskiej turystyce. Opracowana została także synteza końcowa V grupy tematycznej (V.8.).

W okresie sprawozdawczym zakończono realizację zadań badawczych: V.1.2, V.2.1, V.2.1.1, V.2.2, V.3.1, V.3.3, opracowania końcowe z realizacji tych zadań uzyskały pozytywne oceny recenzentów. Dwa z wyżej wymienionych zadań, o symbolach V.2.1 i V.2.2, stanowiły kontynuację badań empirycznych prowadzonych w latach poprzednich, przy wykorzystaniu tej samej metody badawczej. Zgodnie z przyjętą wcześniej metodologią w 1990 roku przeprowadzono kolejne badanie ankietowe pt.: "Turystyka - 90" oraz dwa kolejne badania w panelu przedsiębiorstw turystycznych (biurach podróży, hotelach, zakładowych ośrodkach wypoczynkowych). Wyniki tych badań przedstawiono, podobnie jak w latach poprzednich w formie specjalnych raportów badawczych.

W tym miejscu należy wyraźnie podkreślić, iż w 1990 roku środki finansowe w w.w. zadaniach badawczych okazały się wysoce niewystarczające na realizację badań empirycznych. W tej sytuacji w zadaniu badawczym V.2.1. ograniczono zakres badań terenowych do 6 województw,

zamiast pierwotnych 17-tu jednostek przestrzennych. Bardzo wysokie koszty delegacji (noclegi, diety), przetwarzania danych oraz przeprowadzania wywiadów ankietowych w terenie, zmusiły zespół realizujący w.w. badania do wspomnianej powyżej korekty. Nie wpłynęło to na wartość poznawczą uzyskanych informacji, ponieważ badania wykonano na zbiorowości liczącej ca 1100 gospodarstw domowych, co stanowi około 55% populacji generalnej, ankietowanej w latach poprzednich.

Także w trakcie realizacji zadania badawczego V.2.2. pt.: "Badanie podaży i cen na rynku turystycznym metodą testu koniunktury" z uwagi na radykalny wzrost kosztów technicznych, niezależnych od realizatorów (koszty opłat pocztowych, przetwarzania danych na EMC, koszty druku biuletynów itp.), konieczna okazała się korekta nakładów finansowych przewidzianych na rok 1990. Korekta ta nie była na tyle istotna, aby wpłynąć mogła na przekroczenie limitu środków finansowych przyznanych na realizację całego Programu 08.06. w 1990 roku.

Podobnie jak w latach ubiegłych, realizatorzy badań rynkowych mieli pewne trudności z uzyskaniem odpowiedzi od respondentów (gospodarstw domowych, kierownictw przedsiębiorstw turystycznych), co w istotny sposób wydłużyło cały cykl realizacyjny. Trzeba podkreślić jednak dużą operatywność zespołów realizujących omawiane badania, która pozwoliła na uzyskanie zaplanowanych efektów badawczych.

W okresie sprawozdawczym wystąpiły pewne opóźnienia w wykonaniu końcowego opracowania w ramach zadania badawczego CPBP V.2.1.1. pt.: "Wpływ systemu funkcjonowania bazy czasowej na efektywność turystyki socjalnej" oraz syntezy badań V grupy tematycznej.

W przypadku pierwszego zadania badawczego nastąpiło przesunięcie terminu jego zakończenia z 31 marca na 15 czerwca 1990 roku, przy zmianie (niewielkiej) nakładów finansowych zaplanowanych na 1990 rok. Przesunięcie terminu zakończenia realizacji w.w. zadania podyktowane zostało względami merytorycznymi, związanymi z jakościowo nową sytuacją w sferze turystyki socjalnej, jaka powstała w 1990 roku w związku z wprowadzeniem gospodarki rynkowej. Ponieważ badania wykonane do końca 1989 roku nie uwzględniły wielu nowych determinant wpływających na rynek turystyczny oraz funkcjonowanie bazy turystyki socjalnej, nieodzowne okazało się wykonanie w I półroczu dodatkowych badań. Należy podkreślić, iż wyniki tych dodatkowych badań (m.in. nad formami przekształceń własnościowych w turystyce socjalnej) bardzo

iatotnie wzbogaciły zakres treściowy opracowania końcowego i zostały pozytywnie ocenione przez recenzenta pracy.

Zadanie badawcze V.2.1.1. zostało zakończone w ustalonym ostatecznie terminie (15.06.1990 r.) oraz przyjęte przez Komisję Odbioru Prac.

W 1990 roku decyzją kierownika Programu rozpoczęta została realizacja zadania badawczego CPBP V-9 pt.: "Rola kapitału prywatnego w turystyce w warunkach gospodarki wolnorynkowej".

To zadanie badawcze zostanie zakończone, zgodnie z planem, do 30 grudnia 1990 r. Dotychczasowy przebieg prac w w.w. zadaniu nie budzi obaw, co do realności dotrzymania przyjętego terminu zakończenia zadania.

Reasumując można stwierdzić, iż mimo występujących trudności wszystkie zaplanowane na 1990 rok zadania w ramach V grupy tematycznej zostały wykonane.

5. Grupa tematyczna VI - kier. doc.dr T. Jarowiecka

Rok sprawozdawczy przeznaczony był w głównej mierze na sporządzenie syntezy z wszystkich dotychczasowych prac w dwóch zasadniczych tematach: organizacja i zarządzanie oraz kadry w turystyce.

Zmieniająca się rzeczywistość gospodarcza, prawna spowodowała, że niektóre zadania badawcze mają już wymiar jedynie historyczny. Stąd też w roku badawczym skierowano do wykonania kilka ekspertyz, które miały prześledzić zmiany w gospodarce turystycznej, toczące się pod wpływem zmian ustrojowych. Wnioski i spostrzeżenia z nich wynikające wzbogaciły i uaktualniły zasadniczą syntezę merytoryczną. Niektórych prac mimo usilnych starań nie udało się wykonać. W stosunku do planu koordynacyjnego przyjętego na rok 1990 wykonano:

CPBP-VI.8.1. Reforma społ.-gosp. a kierunki zmian w rozwoju turystyki w krajach socjalistycznych. (Wykonawca: dr T. Burzyński. Ekspertyza)

CPBP-VI.9. Kadry w turystyce - Synteza tematu (Wykonawca: dr Z. Kruczek)

CPBP-VI.11. Zminy organizacyjne w stowarzyszeniach turystycznych pod wpływem reformowania gospodarki (Wykonawca: dr S. Marczyk. Ekspertyza)

- CPBP-VI.16. Koncepcja optymalizacji systemu zarządzania turystyką w Krakowie wobec reakcji na bodźce wynikające z reformy. (Wykonawca: mgr A. Krzyworzeka, mgr A. Walter. Ekspertyza)
- CPBP-VI.19. Cele i założenia a praktyka polityki społecznej w sferze turystyki i wypoczynku w świetle dystrybucji świadczeń socjalnych zakładów pracy. (Wykonawca: mgr W. Alejski)
- CPBP-VI.9.7. Analiza przygotowania kadr do reformowania gospodarki w turystyce. (Wykonawca: dr H. Borne-Falencik. Synteza zadania)
- CPBP-VI.9.8. System kształcenia i doskonalenia kadr dla potrzeb turystyki. (Wykonawca: dr H. Borne-Falencik)
- CPBP-VI.17. Optymalizacja rozwoju funkcji turystycznej centrum recepcji ruchu turystycznego w świetle zmian prawno-ekonomicznych. (Wykonawca: zespół pod kierunkiem doc. dr T. Jarowieckiej)
- CPBP-VI.18. Organizacja i zarządzanie w turystyce - synteza. (Wykonawca: doc. dr T. Jarowiecka z zespołem)

Z różnych powodów nie wykonano:

- CPBP-VI.12. Reakcje terenowych jednostek turystycznych na zmiany gospodarcze w uzdrowisku.
- CPBP-VI.13. Reakcje domów wczasowych różnego typu na zmiany w gospodarce.

Zaniechano realizacji następujących prac (bez nakładów finansowych):

- CPBP-VI.7.7. Kompetencje terenowych organów państwowych w sprawach turystyki i ich współdziałanie z jednostkami usług turystycznych.

Zadanie zaniechano ze względu na ciągłość zmian regulacji prawnej.

- CPBP-VI.14. Badanie reakcji podmiotów gospodarczych w turystyce na bodźce wynikające z reformy gospodarczej na przykładzie woj. nowosądeckiego.

Temat ten został zaprezentowany w formie referatu na konferencji poświęconej gospodarce turystycznej w regionie.

CPBP-VI.15. Koncepcja optymalizacji systemu zarządzania turystyką na szczeblu województw i gminy.

6. Grupa tematyczna VII - kier. prof.dr hab. W.W. Gaworecki

Podstawę opracowania niniejszej syntezy informacji stanowią: harmonogramy kontynuowanych w 1990 r. zadań badawczych, teksty opracowań końcowych, raporty i recenzja zakończonych badań.

Dwutematyczny układ grupy VII narzuca konieczność sformułowania uwag oddzielnie dla każdego z tematów.

1. Historyczny rozwój turystyki (VII.1.)

W obrębie tego tematu, zakończono pomyślnie w 1989 r. badania obejmujące 3 zadania naukowe: "Polkie relacje z podróży od XVIII do XX w.", "Mieczysław Orłowicz - życie i praca poświęcone turystyce. Monografia działalności społecznej i zawodowej" i "U źródeł polskiego turystyki - turystyka i krajoznawstwo w życiu i ideach Stanisława Staszica".

Na podstawie osiągniętych wyników badań przy realizacji poszczególnych zadań, opracowano w roku sprawozdawczym syntezę pt. "Z dziejów polskiej turystyki od XVI wieku do 1939 r." autorstwa prof. dr hab. Wacława Odyńca.

Autor syntezy materiał naukowy podzielił na historyczno-literacki i historyczny. Następnie dokonał jego historycznej interpretacji, biorąc za punkt wyjścia współczesną definicję turystyki autorstwa prof. Krzysztofa Przeclawskiego.

Zdaniem prof. W. Odyńca, uzyskany materiał naukowy w obrębie tematu: Historyczny rozwój turystyki (VII.1.) daje podstawę do zaprezentowania dziejów turystyki w czasach nowożytnych i najnowszych, "wnosi nowatorskie spojrzenie i pozwala na rozszerzenie jej pojmowania".

2. Problemy budowy teorii turystyki (VII.2)

W okresie sprawozdawczym sfinalizowano jedyne badania w ramach tego tematu pt. "Zarys teorii funkcji turystyki" (VII.2.1.). Zadanie to zostało poddane recenzji doc. B. Libickiego i przyjęte przez Komisję IT.

W tym drugim nurcie badawczym (VII.2.) wskutek zaniechania badań takich zagadnień jak: "Podstawy formułowania twierdzeń ogólnych w

turystyce" (VII.2.2.) i "Zagadnienie syntetycznego ujęcia nauki o turystyce" (V II.2.3.), zakończono badania w całości jedynie ujęte w zadaniu VII.2.1. "Zarys teorii funkcji turystyki". W rezultacie opracowanie to nie wyczerpuje nawet fragmentarycznie zadań określonych w tym nurcie badań (VII.2.).

Autor tego zadania przedstawił opis części składowych i rodzajów turystyki, czynników jej rozwoju, jej funkcji i powiązań z gospodarką narodową, a szczególnie ze sferą usług.

Zdaniem recenzenta opracowania prof. W.W. Gaworeckiego pt. "Zarys teorii funkcji turystyki", rozprawa zawiera poważny i uporządkowany ładunek teoretyczny, ale wolna jest od abstrakcyjnego, spekulatywnego podejścia do badanych zjawisk. Autor przed formułowaniem wniosków, prawidłowości i tendencji ogólnych, daje najpierw rzeczowy, oparty o bogatą statystykę obraz tego fenomenu społecznego jakim jest współczesna turystyka, systematyzuje interpretowane wiadomości, porządkując i wzbogacając w ten sposób wiedzę naukową o turystyce. Ten sposób postępowania badawczego - pisze recenzent - z jednej strony zwiększa wiarygodność wysuwanych konstatacji badawczych, z drugiej zaś ułatwia dalsze badania idące w podobnym kierunku, po trzeciej zaś nadaje pracy bardzo pożądany walor popularyzacyjno-dydaktyczny.

Drugim zadaniem badawczym w okresie sprawozdawczym było opracowanie syntezy wyników badań w obrębie zadania: "Zarys teorii funkcji turystyki". Synteza została opracowana i przedstawiona pt.: "Funkcje i dysfunkcje współczesnej turystyki. Materiał badawczy stworzył podstawę do sformułowania następujących funkcji współczesnej turystyki: wypoczynkowej, zdrowotnej, wychowawczej, kształceniowej, promocji wartości religijnych, miastotwórczej, edukacji kulturowej, ekonomicznej i kształtowania sprawiedliwości społecznej w skali światowej. Całokształt badań pozwolił też na szkicowe ujęcie negatywnych zjawisk towarzyszących prawdopodobnie rozwojowi współczesnej turystyki.

Zadania badawcze zrealizowano zgodnie z harmonogramem badań. Wyniki prac przedyskutowano na seminarium naukowym w Sopocie, zorganizowanym w gronie uczestników badań w VII gr.tem. i przedstawicieli IT.

Zgodnie z zatwierdzonym planem badań na rok 1990 do realizacji przewidziano 79 zadań, z których wykonano 67 prac. Natomiast 12 zadań, z różnych losowych przypadków (długotrwałe choroby, wyjazdy zagraniczne, brak wykonawców) nie zostało wykonanych, co jednak nie wpłynęło w zasadniczy sposób na wykonanie ogólnego programu badawczego.

d. Charakterystyka osiągnięć

Podstawowym zadaniem kierownictwa Programu, w ostatnim roku jego realizacji, było doprowadzenie do terminowego zakończenia planowanych zadań badawczych, co w konsekwencji dawało możliwość opracowania w miarę możliwości pełnych syntez wyników badań poszczególnych grup tematycznych oraz syntezy całego Programu. W 1990 r. zakończono 67 zadań, w tym sześć syntez grup tematycznych oraz opracowano wstępną syntezę wyników badań Programu. Uwzględniając rozproszenie ośrodków badawczych, niestabilną sytuację gospodarczą w kraju, uważamy za duże osiągnięcie wykonanie praktycznie całego planu badawczego tym bardziej, że spośród prac które nie zostały wykonane nie ma prac, które miały istotne znaczenie dla całości Programu.

Do osiągnięć zaliczamy także kontynuację serii wydawniczej "Roczniki CPBP 08.06" prezentującej uzyskiwane rezultaty badawcze, ocenianej pozytywnie przez odbiorców. W 1990 r. ukazał się drugi tom Roczników zawierający wyniki badań z 1988 r., a w druku znajduje się tom III zawierający syntezy wyników badawczych prac zakończonych w latach 1986-1990 (do końca I-go kwartału). W przygotowaniu znajdują się dalsze tomy o których szerzej piszemy w pkt. "g" niniejszego raportu.

Podobnie, dużym zainteresowaniem cieszą się systematycznie opracowywane i wydawane Zeszyty pt. "Informacje o sytuacji na rynku turystycznym". W 1990 r. ukazały się trzy kolejne Zeszyty z bieżącymi wynikami badań.

W 1990 r. po raz pierwszy zorganizowano w Instytucie Turystyki konferencję prasową, na której przedstawiono wyniki badań niektórych prac realizowanych w Programie. M.in. zaprezentowano wyniki cyklicznych badań dot. uczestnictwa ludności kraju w turystyce oraz wydatków turystów z drugiego obszaru płatniczego w 1990 r. Konferencja spotkała się z żywym zainteresowaniem, czego dowodem mogą być informacje zamieszczone w prasie, radiu i telewizji.

e. Rozwój naukowy realizatorów Programu

Z informacji uzyskanych w 1989 r. z jednostek badawczych współpracujących z Instytutem Turystyki w realizacji CPBP 08.06 wynikało, że 43 pracowników naukowych łączy swój rozwój naukowy z wykonawstwem konkretnych zadań badawczych w ramach Programu (22 prace doktorskie i 21 habilitacyjnych). Przy czym z podanej liczby pracowników, od początku realizacji Programu zakończonych zostało do końca 1989 r. 8 prac doktorskich i 2 prace habilitacyjne (dr S. Bosiacki z Instytutu Turystyki oraz dr A. Nowakowska z AE w Krakowie).

W 1990 r. jedna osoba uzyskała stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych (mgr B. Marcinkowska z Instytutu Turystyki). Natomiast w ostatniej fazie redakcyjnej znajduje się 12 prac habilitacyjnych i 8 doktorskich.

Rozwój naukowy pracowników to także udział w konferencjach, seminariach naukowych oraz publikacje. Podobnie jak w latach ubiegłych, w 1990 r. zorganizowane zostały 1-2 dniowe seminaria w poszczególnych grupach tematycznych CPBP 08.06, na których prezentowano wyniki badań - przede wszystkim prac zakończonych. M.in. seminaria takie odbyły się: w Kamionie n/Wartą (I gr. tem.), w Sopocie (VII gr.tem.), w Czarniejewie k/Gniezna (V gr.tem.).

Odbywały się także sympozja i konferencje problemowe z udziałem wykonawców zadań z wielu grup tematycznych oraz praktyków i naukowców nie związanych z realizacją CPBP 08.06. Przykładowo - w Nowym Sączu odbyła się konferencja poświęcona gospodarce turystycznej w regionie (organizator: AWF w Krakowie); w Zajączkowie konferencja nt. "Czas wolny i rekreacja w przyszłości" (organizator: AWF w Poznaniu); w Maciejowcu konferencja nt. "Metodologii badań w turystyce" (organizator: AE w Jeleniej Górze).

Poza tym realizatorzy Programu brali udział w bardzo wielu konferencjach i sympozjach krajowych i zagranicznych zgodnie z planami własnych jednostek macierzystych.

Przypomnijmy, że w 1987 r. odnotowano 27 różnych publikacji (artykułów) związanych z Programem, w 1988 publikacji było 55, w 1989 liczba publikacji zwiększyła się do 72, natomiast w roku sprawozdawczym ukazało się 145 różnego rodzaju publikacji, w tym 5 wydań książkowych oraz 2 specjalne zeszyty z wynikami badań. Warto dodać, że trzy artykuły ukazały się w fachowych czasopismach zagranicznych.

Wydawnictwa książkowe

- G. Gołembski: "Efektywność funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku turystycznym" Warszawa: Instytut Turystyki (w ostatniej fazie druku)
- "Rocznik Centralnego Programu Badań Podstawowych 08.06" Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego" (Wyniki oprac. z 1988 r.). Warszawa: Instytut Turystyki 1990, 324 s.
- "Rocznik Centralnego Programu Badań Podstawowych 08.06" Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego" (Syntezy zakończonych prac z lat 1986-1990). Warszawa: Instytut Turystyki (w ostatniej fazie druku)
- "Organizacja turystyki i zarządzanie". (Wyniki VI grupy tematycznej). Kraków, Instytut Turystyki w Warszawie, AWF w Krakowie 1990, 181s.
- "Kadry w turystyce" (Wyniki VI grupy tematycznej). Kraków: Instytut Turystyki w Warszawie, AWF w Krakowie, 1990, 135 s.

Specjalne zeszyty z wynikami badań

- "Informacje o sytuacji na rynku turystycznym (IV kw. 1989 i I kw. 1990 r.). Red. J. Garczarczyk, Poznań: Instytut Turystyki; Zakład Ekspertyz Gospodarczych PETEX, maj 1990, 92 s.
- "Informacje o sytuacji na rynku turystycznym (II i III kw. 1990 r.). Red. J. Garczarczyk, Poznań: Instytut Turystyki; Zakład Ekspertyz Gospodarczych PETEX, listopad 1990, 97 s.

f. Wykorzystanie osiągniętych wyników w doskonaleniu procesu dydaktyczno-wychowawczego

Podobnie jak w latach ubiegłych wyniki badań są na bieżąco przekazywane w procesie dydaktycznym na zajęciach uczelnianych. Informują o tym prawie wszystkie uczelnie współpracujące z Instytutem Turystyki w realizacji Programu. Wyniki badań są wykorzystywane przy prowadzeniu wykładów ze studentami, na seminariach magisterskich i studiach doktoranckich lub podyplomowych.

Do wiodących uczelni należą: Uniwersytet Łódzki (Zakład Geografii Miast i Turyzmu), AWF w Krakowie (Katedra Turystyki), AWF w Poznaniu (Wydział Turystyki i Rekreacji), Uniwersytet Warszawski (Wydział

Pedagogiczny), Uniwersytet Gdański (Instytut Filologii Polskiej), Uniwersytet Wrocławski, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Poznaniu i Wrocławiu, także Politechniki w Gdańsku, Krakowie, Warszawie i Wrocławiu.

Oprócz zajęć akademickich realizatorzy badań wykorzystują uzyskane wyniki w różnego rodzaju zajęciach szkoleniowych z zakresu turystyki. Np. w działalności Klubu Teorii i Praktyki TWWP (realizatorzy badań referowali wyniki na wielu zajęciach klubowych).

W Instytucie Turystyki od 5 lat organizowane są seminaria w ramach tzw. Konwersatorium Wiedzy o Turystyce, w którym biorą udział naukowcy, praktycy, studenci oraz zainteresowani problemami turystyki. W 1990 r. na seminariach prezentowano wstępne wyniki badań uzyskane w trakcie realizacji Programu. M.in. odbyły się seminaria na temat:

- "Przemiany społeczno-kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów" (tzw. badania wiedeńskie - II gr. tematyczna)
- "Turystyka w zintegrowanej Europie" (II gr. tematyczna)
- "Zarys teorii funkcji turystyki" (VII gr. tematyczna)
- "Ekonomiczna efektywność inwestycji hotelowych" (V gr. tematyczna)

Należy także wspomnieć o bardzo interesującym systemie corocznych seminariów jakie zorganizował i prowadzi prof. S. Liszewski z Uniwersytetu Łódzkiego, nt. "Osadnictwa turystycznego w Polsce" (I gr. temat.). W seminariach uczestniczą realizatorzy badań CPBP 08.06, młodzi pracownicy nauki oraz studenci. Seminaria (2-dniowe) odbywają się w terenie. W części teoretycznej referowane są wyniki badań, natomiast w części praktycznej uczestnicy seminariów zapoznają się z wybranym regionem turystycznym. Np. w 1990 r. w kolejnym siódmym seminarium, które odbyło się w Kamionie nad Wartą, uczestnicy brali udział w wycieczce studialnej związanej z obszarami turystyczno-wypoczynkowymi nad Wartą.

g. Propozycje dotyczące wykorzystania wyników

Zgodnie z harmonogramem realizacji Programu, w 1990 r. zakończono realizację zadań badawczych, niektóre z nich zostały wykorzystane już w trakcie realizacji, a mianowicie:

- "Rocznik CPBP 08.06 Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego" (Syntezy wyników badań z lat 1986-1990). Rocznik przekazany zostanie nieodpłatnie do najważniejszych środowisk turystycznych w kraju.
- "Badanie i analiza rynku turystycznego metodą panelu gospodarstw domowych" (CPBP 08.06-V-2.2.). Wyniki badań upowszechniane są na bieżąco w formie specjalnego zeszytu i przekazywane organom sterowania gospodarką turystyczną oraz przedsiębiorstwom i organizacjom turystycznym.
- "Badanie podaży i cen na rynku turystycznym metodą testu koniunktury" (CPBP 08.06-V-2.2.). Wyniki badań także są na bieżąco upowszechniane w formie specjalnych zeszytów (w 1990 r. ukazały się 2 zeszyty) oraz przekazywane przedsiębiorstwom turystycznym.
- "Warunki rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski" (CPBP.08.06-I-1.4.2.). Wyniki przekazane zostały władzom centralnym (m.in. Min. Rynku Wewnętrznego)
- "Rola i miejsce turystyki indywidualnie organizowanej w ruchu turystycznym - stan i tendencje" (CPBP 08.06 II.4.1.). Badania powtarzalne, wyniki przekazano organizacjom turystycznym i władzom centralnym. Opracowanie stanowiło podstawę wielu informacji prasowych.

Niezależnie od przekazywania i bieżącego wykorzystywania wyników badań w trakcie ich realizacji, zakłada się możliwie najszersze upowszechnienie prac po ich zakończeniu, a w szczególności udostępnienie fragmentów, bądź całych prac zainteresowanym organom administracji państwowej, instytucjom i przedsiębiorstwom turystycznym oraz organizacjom społecznym.

W przygotowaniu do druku znajdują się kolejne tomy Rocznika CPBP 08.06, a mianowicie:

- tom IV (wyniki badań ekonomicznych problemów turystyki)
- tom V (wyniki badań społecznych problemów turystyki)
- tom VI (wyniki badań przestrzennych problemów turystyki)
- tom VII (synteza wyników badań całego Programu)
- tom VIII (bibliografia prac wykonanych w ramach Programu)

h. Współpraca z zagranicą

W latach 1986-1990 Instytut Turystyki jako Koordynator I^o CPBP 08.06 nie posiadał środków dewizowych na realizację współpracy

międzynarodowej (wyjazdy zagraniczne pracowników, zakup zagranicznej literatury fachowej, itp./. Instytut jako resortowa jednostka badawcza korzystał z pewnych środków dewizowych przyznawanych każdorazowo na wyjazd zagraniczny przez Komitet d/s Młodzieży i Kultury Fizycznej.

W tej sytuacji współpraca zagraniczna przy realizacji Programu Centralnego ograniczała się do wykorzystywania kontaktów międzynarodowych jednostek badawczych bądź uczelni współpracujących z IT.

Spośród niewielu kontaktów międzynarodowych w 1990 r., które miały bezpośredni lub pośredni związek z wykonawstwem zadań CPBP 08.06 należy wymienić:

- Zadanie badawcze II-6.1. "Przemiany społeczne i kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów" jest częścią międzynarodowego programu badawczego. W ramach stałej współpracy prof. K. Przecławski oraz dr J. Bystrzanowski (z IT) uczestniczyli w zebraniu poświęconemu dalszym kierunkom badań, w University of Wisconsin - Stout w Menomonie (USA).
- Zadanie badawcze IV.7.1. "Struktury przestrzenne w systemie funkcjonowania turystyki przyjazdowej w celach poznawczych w miastach". Doc.dr R. Przybyszewska-Gudelis uczestniczyła w międzynarodowej konferencji nt. przyszłości zabytkowych miast dla celów turystycznych (w Holandii).
- Zadanie badawcze II.3.2. "Uwarunkowania rozwoju turystyki pieszej". Dr J. Sewerniak przebywał na krótkoterminowym stażu w Austrii.

Ponadto doc.dr hab. S. Bosiacki współprzewodniczył obradom Międzynarodowego Stowarzyszenia Dziennikarzy Turystycznych (FIJET), które odbyło się w Poznaniu i poświęcone było roli turystyki w przemianach społeczno-politycznych i gospodarczych świata. Natomiast prof. dr hab. K. Przecławski wziął udział w obradach XII Kongresu Socjologii w Madrycie (Hiszpania) na którym przede wszystkim dyskutowano nad jednością i różnicowaniami współczesnego społeczeństwa.

i. Wydatki dewizowe (aparatura specjalna)

W odróżnieniu od lat 1986-1989, w ostatnim roku realizacji Programu Instytut Turystyki nie otrzymał przydziałów dewiz. Stąd też, m.in. zakup aparatury specjalnej i sprzętu nastąpił z przyznanych środków złotych.

Do końca 1990 r. Instytut zrealizował zamówienia na aparaturę i sprzęt w wysokości ok. 42 mln zł. Z kwoty tej zakupiono m.in.:

- komputer PC/AT MOND 40, monitor 14,
- zestaw do okładania (oprawy) prac badawczych, ważniejszych maszynopisów itd. - typ "Kombo" (dziurkarka i zgrzewarka),
- maszyny do pisania "Łucznik" (elektroniczne),
- telewizor kolorowy "Neptun".

Ze względu na ostatni etap realizacji prac badawczych, nie zakupiono aparatury i sprzętu dla jednostek współpracujących z Instytutem.

j. Wnioski dotyczące dalszej realizacji Programu

Praktycznie, Program Centralny 08.06 "Turystyka jako czynnik rozwoju społeczno-gospodarczego" został zakończony w końcu 1990 r. Jednocześnie zmiany systemu organizacji i finansowania badań od 1991r. formalnie nie dają podstaw ani możliwości dalszej realizacji Programu nawet w zmienionej formie i treści. Stąd też wnioski co do dalszej realizacji Programu dotyczą jedynie I kwartału 1991 (do końca marca), w którym to okresie zachodzi potrzeba zrealizowania i sfinansowania pewnych badań i działań niezbędnych do ostatecznego, formalnego zamknięcia Programu. Chodzi tu przede wszystkim o:

- 1/ Opracowanie całościowej syntezy z badań prowadzonych w latach 1986-1990 i przygotowanie tekstów do druku.
- 2/ Przeprowadzenie corocznych, powtarzalnych (cyklicznych) badań dot. uczestnictwa ludności w turystyce oraz badań i analiz rynku turystycznego metodą panelu gospodarstw domowych.
- 3/ Opracowanie systemu informacyjnego o turystyce (banku danych).
- 4/ Wydanie drukiem 4-5 kolejnych tomów Rocznika CPBP 08.06 (upowszechnienie wyników badań).
- 5/ Sfinansowanie kolejnych zamówień na aparaturę i sprzęt.
- 6/ Dokonanie ostatecznych rozliczeń finansowych z kontrahentami zewnętrznymi, współpracującymi z Instytutem w realizacji Programu.

Licząc się z koniecznością wykonania określonych prac związanych z zakończeniem Programu i jego upowszechnieniem w I kw. 1991 r., Instytut gospodarując b.oszczędnie przyznanymi środkami finansowymi

na rok 1990, celowo nie wykorzystał ok. 900 mln zł z góry zakładając sfinansowanie określonych zadań w I kw. 1991 r. Stąd też wszystkie prace zaplanowane na I kw. 1991 r. zostaną sfinansowane z oszczędności, bez konieczności zwracania się do władz centralnych o dofinansowanie.

II

1991 r.

20.10.1991

2. DODATKOWE INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI

W 1990 ROKU

zrealizowano

prace w tym

1.2

1.2

Pracownikom zrealizowano 100% planu wydatków na realizację zadań z Programu Centralnego. W tym celu w 1990 r. w ramach Programu Centralnego zrealizowano 100% planu wydatków na realizację zadań z Programu Centralnego. W tym celu w 1990 r. w ramach Programu Centralnego zrealizowano 100% planu wydatków na realizację zadań z Programu Centralnego.

W tym celu w 1990 r. w ramach Programu Centralnego zrealizowano 100% planu wydatków na realizację zadań z Programu Centralnego. W tym celu w 1990 r. w ramach Programu Centralnego zrealizowano 100% planu wydatków na realizację zadań z Programu Centralnego.

1. Kancelaria do Spraw Międzynarodowych i Relacji Publicznych

2. Urząd Województwa w Warszawie

3. Urząd Województwa w Warszawie (z wyjątkiem Urzędu CPKP)

4. Urząd Województwa w Warszawie

1.2

1.2

1.2

1.2

Wzrost dotychczasowej roli i realizacji Programu

Część II

DODATKOWE INFORMACJE O DZIAŁALNOŚCI IT

W 1990 ROKU

- 1) Ogłoszenie o konkursie na realizację Programu w 1990 roku.
- 2) Realizacja konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 3) Ogłoszenie o konkursie na realizację Programu w 1990 roku.
- 4) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 5) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 6) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 7) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 8) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 9) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.
- 10) Wykonanie konkursu na realizację Programu w 1990 roku.

1. ZADANIA BADAWCZE REALIZOWANE PRZEZ IT POZA CPBP 08.06

Niezależnie od badań prowadzonych w ramach CPBP 08.06 Instytut realizował prace na rzecz administracji centralnej, terenowej oraz instytucji i jednostek badawczych (w charakterze podwykonawcy).

Przyjmując za 100% cały potencjał badawczy Instytutu, w 1990 r. jego wykorzystanie kształtowało się następująco:

	1988 r.	1989 r.	1990 r.
CPBP 08.06	82,3	87,9	78,2
prace zlecone	17,0	11,2	21,8
prace własne	0,7	0,9	-

Powyższe zestawienie jest potwierdzeniem dużego zaangażowania pracowników IT w realizację Programu Centralnego, stosunkowo niewielkiego udziału w wykonywaniu prac zleconych oraz braku (w 1990r.) prac własnych w IT. Przy czym należy dodać, że od 1986 r. większość prac własnych realizowana była w ramach Programu Centralnego.

Natomiast przyjmując za 100% wartość sprzedaży prac wykonanych w 1990 r. poza CPBP 08.06 okazuje się, że udział w sprzedaży poszczególnych jednostek zlecających był następujący:

	w %
1. Komitet do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej	48,9
2. Ministerstwo Rynku Wewnętrznego	24,5
3. Instytuty badawcze (koordynatorzy innych CPBP)	20,5
4. Urząd Wojewódzki w Poznaniu	6,1

1.1. Prace wykonywane dla Komitetu do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej (KMikF)

W 1990 r. Instytut wykonywał 13 opracowań na rzecz KMikF z których zakończonych zostało 6 prac, a łączna sprzedaż wyniosła 253,9 mln zł.

Z pozostałych 7 prac, dla 6-ciu termin zakończenia wyznaczony został na rok 1991, jedno opracowanie zakończy się w 1992 r.

1.2. Prace wykonywane dla Ministerstwa Rynku Wewnętrznego

Na potrzeby Ministerstwa Rynku Wewnętrznego Instytut wykonywał 6 prac, z których wszystkie zostały zakończone i sprzedane na łączną kwotę 127,3 mln zł. Spośród wykonanych prac dwa opracowania zdobyły b. wysokie uznanie odbiorców i stanowiły podstawę ofert dla inwestycji zagranicznych, a mianowicie:

- "Turystyczne zagospodarowanie Wielkich Jezior Mazurskich"
(wyk. dr A. Jagusiewicz) - praca stanowiła podstawę rozmów polsko-francuskich,
- "Atrakcyjność turystyczna Polski dla narodowości żydowskiej"
(wyk. dr A. Jagusiewicz).

1.3. Zlecenia instytutów badawczych koordynujących Programy Centralne

Od 1987 r. Instytut był koordynatorem II^oi wykonawcą V grupy tematycznej nt. "Społeczne funkcje turystyki i wypoczynku młodzieży", w CPBP 08.18 nt. "Świadomość polityczna młodzieży oraz jej uwarunkowania" (koordynator I^o - Instytut Badań Problemów Młodzieży). W 1990 r. zakończone zostały badania (podobnie jak w innych CPBP) i po pozytywnym przyjęciu rozliczone od strony finansowej. Sprzedaż prac IT za rok 1990 wyniosła 92,0 mln zł.

Wykaz prac naukowo-badawczych wykonywanych w 1990 r.
poza CPBP 08.06.

Lp.	Symbol, tytuł pracy, odpowiedzialny	Termin rozpoczęcia termin zakończenia	Wykonana sprzedaż w zł.	U w a g i
		3	4	5
I.	<u>Prace dla Komitetu d/s Młodzieży i Kultury Fizycznej</u>			
1.	R-1/89 "Turystyczna baza noclegowa dostępna dla osób fizycznie niepełnosprawnych w Polsce - stan 1989" - mgr A. Wyrzykowska	<u>1.05.1989</u> <u>31.01.1990</u>	2.500.000,-	
2.	R-2/89 Program zagospodarowania turystycznego Pojezierza Drawskiego - doc. R. Przybyszewska-Gudelis	<u>1.06.1989</u> <u>31.5.1991</u>	32.369.800,-	/sprawozdanie na dz. 30.11.90r./
3.	R-3/89 Studium realizacyjne zagospodarowania turystycznego Wielkich Jezior Mazurskich - mgr H. Legienis	<u>1.07.1989</u> <u>30.01.1990</u>	5.500.000,-	
4.	R-7/89 Turystyka i rekreacja osób niepełnospraw- nych z powodu schorzeń narządu ruchu - doc. Z. Gieroluk-Lubowicz	<u>1.08.1989</u> <u>30.03.1991</u>	33.625.900,-	--
5.	R-8/89 Potrzeby społeczne i preferencje ludności w zakresie turystyki i wypoczynku - mgr J. Laciak	<u>1.01.1990</u> <u>31.03.1991</u>	51.151.200,-	--

1	2	3	4	5
6.	R-9/89 Działania w zakresie ochrony środowiska i ich wpływ na stan walorów wypoczynkowych - mgr K. Klementowski	$\frac{1.09.1990}{31.11.1990}$	34.707.200,-	
7.	R-10/89 Baza turystyczno-wypoczynkowa i kultury fizycznej - stan 1989 /inventaryzacja i brak danych - mgr K. Klementowski	$\frac{1.01.1990}{30.06.1992}$	24.320.600,- 23.670.000,-	sprawa na dz. 30.11.9 za zakup komputera
8.	R-2/90 Organizacyjno-prawny i ekonomiczno-finansowy stan funkcjonowania zakładowych ośrodków wczasowo-wypoczynkowych przed rozpoczęciem sezonu letniego w 1990 r. - mgr T. Sajewski	$\frac{1.02.1990}{30.06.1990}$	17.017.920,-	
9.	R-3/90 Ocena działań podejmowanych przez zakłady pracy na rzecz zmniejszenia kosztów funkcjonowania ośrodków wczasowo-wypoczynkowych, w tym poprzez zintegrowaną działalność ośrodków w miejscowościach wypoczynkowych w r. 1990 - mgr A. Werschler	$\frac{1.02.1990}{31.03.1991}$	-	praca nie rozliczona w 1990 r.
10.	R-4/90 Zasady /warunki/ funkcjonowania turystycznych podmiotów gospodarczych na rynku /w układzie wielosektorowym/ - doc. S. Bosiacki	$\frac{1.02.1990}{30.09.1991}$	-	-"-

1	2	3	4	5
11.	R-6/90 Koncepcja programowo-przestrzenna obsługi niemieckiej turystyki młodzieżowej w Polsce - dr A. Jagusiewicz	<u>1.03.1990</u> <u>30.03.1991</u>	4.080,100,-	sprawozdanie na dz. 30.11.1990r.
12.	R-7/90 Informator o bazie turystycznej dostępnej dla osób niepełnosprawnych w Polsce - mgr A. Wyrzykowska	<u>1.02.1990</u> <u>31.07.1990</u>	13.920.336,-	
13.	R-8/90 System kształcenia i doskonalenia kadr dla potrzeb turystyki - dr H. Borne-Falencik	<u>1.09.1990</u> <u>30.10.1990</u>	11.000.000,-	
	R a z e m :		253.863.000,-	
II.	<u>Prace dla kontrahentów zewnętrznych</u>			
1.	CPBP 08.18.V. Społeczne funkcje turystyki i wypoczynku młodzieży dr K. Lopaciński	<u>1.01.1990</u> <u>30.10.1990</u>	92.000.000,-	
2.	CPBP 04.10. Turystyka a ochrona i kształtowanie środowiska - V etap - dr R. Dysarz	<u>1.04.1990</u> <u>15.09.1990</u>	8.500.000,-	

1	2	3	4	5
3.	Z-1/86 Ocena skutków użytkowania turystyczno- -rekreacyjnego krajobrazu pojeziernego wraz z prognozą zniszczeń szaty roślin- nej, wód, rzeźby terenu i gleb - V etap - dr J. Owsiak	$\frac{1.05.1990}{1.09.1990}$	6.000.000,-	
4.	Z-3/88 Studium ochrony środowiska terenów turystyczno-wypoczynkowych w woj. poznańskim - dr K. Kasprzak - mgr J. Lemański	$\frac{11.1988}{12.1990}$	11.659.128,-	
5.	Z-1/90 Turystyczne zagospodarowanie Wielkich Jezior Mazurskich - dr A. Jagusiewicz	$\frac{1.03.1990}{15.04.1990}$	6.491.490,-	
6.	Z-3/90 Atrakcyjność turystyczna Polski dla ludności niemieckojęzycznej - dr A. Jagusiewicz	$\frac{1.07.1990}{10.12.1990}$	36.000.000,-	
7.	Z-4/90 Atrakcyjność turystyczna Polski dla narodowości żydowskiej - dr A. Jagusiewicz	$\frac{15.04.1990}{30.08.1990}$	19.844.800,-	
8.	Z-6/90 Przyjazdy do Polski w oczach turystów - dr K. Łopaciński	$\frac{1.04.1990}{20.12.1990}$	33.280.000,-	

1	2	3	4	5
9.	Z-7/90 Wydatki turystów z II obszaru płatniczego w Polsce w 1989 r. dr K. Łopaciński	<u>03.1990</u> 15.05.1990	3.802.000,-	
10.	Z-9/90 Wydatki turystów z II obszaru płatniczego w Polsce w 1990 r. - mgr R. Kuszowska	<u>03.1990</u> 30.09.1990	27.920.880,-	
11.	Z-11/90 Studium gospodarki ściekowej na terenie woj. poznańskiego - dr K. Kasprzak - mgr J. Lemański	<u>1.04.1990</u> 31.12.1990	19.730.768,-	
R a z e m :			265.229.000,-	
Ogółem I + II			519.092.000,-	

Natomiast dla potrzeb CPBP 04.10 Instytut Turystyki był podwykonawcą realizującym 2 zadania badawcze:

"Turystyka a odnowa i kształtowanie środowiska" (V etap) - na zlecenie Instytutu Gospodarstwa Społecznego SGPiS oraz

"Ocena skutków użytkowania turystyczno-rekreacyjnego krajobrazu pojeziernego wraz z prognozą zniszczeń szaty roślinnej, wód, rzeźby terenu i gleb" (V etap) - na zlecenie Instytutu Ekologii PAN.

Ogólna sprzedaż prac wykonanych dla potrzeb CPBP 04.10 wyniosła w 1990 r. 14,5 mln zł.

1.4. Zlecenia Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu

Na rzecz Urzędu Woj. w Poznaniu Instytut wykonał 2 opracowania, a mianowicie:

- "Studium ochrony środowiska terenów turystyczno-wypoczynkowych w woj. poznańskim",
- "Studium gospodarki ściekowej na terenie woj. poznańskiego".

Powyższe prace zostały b. pozytywnie przyjęte przez odbiorcę i sprzedane za 31,4 mln zł.

2. ORGANIZACJA POSIEDZEŃ RADY NAUKOWEJ IT

W planie na rok 1990 przewidywano organizację dwóch posiedzeń plenarnych Rady Naukowej IT (wiosna - jesień).

Ze względu na długotrwałą chorobę Przewodniczącego Rady prof. dr hab. Jerzego Kruczały, odbyło się tylko jedno posiedzenie Rady w dn. 24.10.1990 r. w Warszawie.

Na wspomnianym posiedzeniu Rady dyskutowano nad:

- 1/ kierunkami badań nad turystyką w nadchodzących latach,
- 2/ programem zmian strukturalnych w Instytucie Turystyki.

W wyniku obrad Rady pozytywnie został zaopiniowany wstępny program badań Instytutu na rok 1991, który w założeniu ma być finansowany przez Komitet d/s Nauki i Postępu Technicznego. W programie tym kierownictwo IT zapoponowało do realizacji 8 tematów badawczych, a mianowicie:

- Badania i analizy ruchu turystycznego

Prowadzenie cyklicznych i okresowych badań empirycznych różnych elementów ruchu turystycznego, uczestnictwa w turystyce oraz funkcjonowania wybranych elementów przemysłu turystycznego.

- System informacji - bank danych

np. ruch turystyczny, baza, ceny.

- Zagraniczna turystyka przyjazdowa

m.in. uwarunkowania recepcji turystycznej, turystyka etniczna, polonijna, promocja turystyki, turystyka międzynarodowa.

- Racjonalizacja funkcjonowania gospodarki turystycznej

Efektywność ekonomiczna turystyki w skali kraju i regionów.

Badania rynku, badania jakości usług.

- Turystyka w programach rozwoju samorządów terytorialnych m.in. także przemiany społeczności lokalnych.

- Zagospodarowanie w skali kraju i regionów na potrzeby turystyki. Polityka lokalizacyjna, walory turystyczne.

- Turystyka w wychowaniu. w szkole

Młodzież a turystyka.

- Kadry, kształcenie, szkolenie

Licencje, uprawnienia.

Pozytywną opinię Rady uzyskały także zaproponowane przez dyrektora IT prof.dr hab. K. Przecławskiego zmiany struktury organizacyjnej IT, które mają wejść w życie w 1991 r.

Z zaproponowanych zmian do najistotniejszych można zaliczyć:

- 1/ zmniejszenie zatrudnienia o ok. 40% (w stosunku do stanu z 31.XII.1989 r.),
- 2/ przekształcenie oddziałów terenowych Instytutu w zakłady naukowo-badawcze,
- 3/ przekształcenie zakładu n-b oraz samodzielnych pracowni w Warszawie w zespoły naukowo-badawcze,
- 4/ likwidację samodzielnych stanowisk pracy:
 - księgowych w oddziałach terenowych,
 - d/s obrony cywilnej,

- konsultantów naukowych, oraz
- funkcji sekretarza naukowego IT,

5/ likwidację Sekcji Współpracy Międzynarodowej,

6/ utworzenie jednego działu - "Wydawnictw, Szkolenia i Informacji Naukowej" - w miejsce dotychczasowych dwóch działów (Działu Wydawnictw oraz Działu Szkolenia i Informacji Naukowej).

Rada Naukowa zobowiązała dyrektora IT do przedłożenia do opinii Rady:

- sprawozdania z działalności IT za lata 1989-1990,
- planu działalności IT na rok 1991, ze szczególnym uwzględnieniem planu badawczego.

Termin kolejnego posiedzenia plenarnego Rady ustalono na miesiąc marzec 1991 r.

3. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Współpraca międzynarodowa Instytutu Turystyki w r. 1990 układała się pomyślnie i w zasadzie zgodnie z całokształtem zadań realizowanych przez Instytut.

Wyjazdy dyrektora Instytutu związane były z różnymi, realizowanymi przez niego funkcjami w sferze turystyki. Dwukrotny wyjazd do USA wynikał z pełnionej funkcji współ-dyrektora międzynarodowego programu badań nad turystyką jako czynnikiem przemian (tzw. "badania wiedeńskie."). W lutym w Orlando opracowany został program drugiego etapu badań. W październiku, w Menomonie odbyło się seminarium międzynarodowe poświęcone dyskusji i przyjęciu tego programu.

W lipcu w Madrycie w trakcie Kongresu Międzynarodowego Stowarzyszenia Socjologicznego (ISA) powołano po raz pierwszy grupę roboczą socjologii turystyki, której przewodniczącym wybrany został K. Przecławski.

Pierwszy wyjazd do USA związany był także z prowadzeniem wykładów z socjologii turystyki oraz przeprowadzeniem rozmów z prof. Jafarem Jafari, Prezesem Międzynarodowej Akademii Studiów nad Turystyką, której K. Przecławski jest jednym z członków założycieli.

Wyjazdy zastępcy dyrektora IT dra J. Bystrzanowskiego związane były przede wszystkim z omawianiem licznych ofert, jakie w chwili obecnej przedstawiciele krajów zachodnich kierują pod adresem Polski i konkretnie Instytutu Turystyki w zakresie współpracy naukowej, a zwłaszcza kształcenia kadr (wyjazd do Wlk. Brytanii i wyjazd do Holandii). Inne wyjazdy związane były z pełnioną dotychczas funkcją koordynatora, z ramienia Ośrodka Wiedeńskiego, wspomnianego wyżej programu badań międzynarodowych (wyjazd do USA, Menomonie).

Wyjazdy doc. dr Romany Przybyszewskiej-Gudelis, kierownika zakładu IT w Bydgoszczy, związane były z kierowanymi przez nią w Instytucie pracami z zakresu zagospodarowania przestrzennego dla potrzeb turystyki, oraz stanowiły konsekwencję Jej uczestnictwa i wygłoszenia referatu w trakcie spotkania z przedstawicielami Rady Europy we wrześniu ub.r. dot. tzw. szlaków cysterskich.

Dr Andrzej Jagusiewicz - kierownik Samodzielnej Pracowni Zagospodarowania Turystycznego Kraju - w ramach delegacji z Min. Rynku Wewnętrznego przebywał we Francji jako ekspert zagospodarowania turystycznego Wielkich Jezior Mazurskich.

Wyjazd dr J. Sewerniaka związany był z prowadzonymi przez Niego w ramach CPBP 08.06 badaniami nad turystyką kwalifikowaną.

Ze względu na przemiany polityczne zachodzące w krajach sąsiednich nie można było zrealizować przewidzianych w planie wyjazdów do tych krajów.

Nie można też było zrealizować żadnych przyjazdów z b. krajów socjalistycznych. Natomiast przyjazd p. R. Astro, prorektora Uniwersytetu Central Florida, Orlando, USA związany był z podpisaną wcześniej w 1990 r. umową o współpracy naukowej pomiędzy IT i Uniwersytetem Central Florida.

Przyjazdy i udział w spotkaniach

1. Na zaproszenie Instytutu Turystyki przebywał w Warszawie w dniach 14-21.06.90 r. prof. Richard ASTRO z małżonką. Przyjazd odbył się w ramach umowy zawartej z Uniwersytetem Central Florida.

Prof. Astro wygłosił w Instytucie Turystyki w Warszawie referat nt. Uniwersytetu Central Florida, spotkał się z pracownikami Instytutu oraz w trakcie wyjazdu do Krakowa odbył rozmowę z dyrektorem Oddziału IT w Krakowie. prof. Januszem Zdebskim.

2. W dniach od 6 do 13.11.90 r. przebywał w Polsce pan Edward INSKEEP z ramienia WTO. Między innymi przeprowadził rozmowę w Instytucie Turystyki, gdzie został zaopatrzony w odpowiednie materiały.
3. Prof. Stefan Bosiacki, dyrektor Oddziału w Poznaniu IT, wziął udział oraz współprzewodniczył Konferencji Międzynarodowego Stowarzyszenia Dziennikarzy Turystycznych (FIJT), która odbyła się w Poznaniu w dniach 29-30.11.90 r.

4. WYDAWNICTWA

1. Sprawy organizacyjne

W trakcie 1990 roku nastąpiło połączenie Działu Wydawnictw z Ośrodkiem Szkolenia i Doskonalenia Kadr. Jednocześnie zmniejszono zatrudnienie w dziedzinie wydawnictw najpierw do dwu osób, a od września do jednej osoby na etacie (redaktor merytoryczny) oraz trzech osób na podstawie umów-zleceń (redaktor "Biuletynu Informacyjnego", redaktor "Problemów Turystyki" oraz redaktor "Globtrotera"). Zlikwidowano również stałą umowę na redakcję angielskojęzyczną "Problemów Turystyki". W czasie roku przeniesiono przygotowanie części wydawnictw z maszyny do pisania na skład komputerowy (m.in. oszczędność objętości wydawnictw).

2. Czasopisma

W 1990 roku wydawano jak poprzednio pięć czasopism (w tym jedno w dwu wersjach językowych). W 1990 roku wydano:

- "Biuletyn Informacyjny" - cztery numery (4/89, 1,2,3/90), nr 4/90 przekazano do druku,
- "Problemy Turystyki" - nr 3 i 4/89 w wersji polskiej oraz 3/89 w wersji angielskiej, nr 4/89 przygotowano do druku, zebrano materiały do dwu łączonych numerów 1-2/90 i 3-4/90,
- "Globtroter" - dwa numery planowane w 1990 roku, przygotowano pierwszy numer roku 1991 (wydanie w początku kwietnia 91),
- "Przegląd dokumentacyjny" - nr 4/89 oraz 1,2,3/90,
- "Informacja bieżąca" - nr 6/89 oraz 1,2,3,4,5/90.

W czasie roku wystąpiły poważne zakłócenia z terminowym wydawaniem "Problemów Turystyki". Powodem była zarówno rezygnacja ustalonych wcześniej redaktorów z redakcji numerów, jak i ogromne opóźnienia w dostarczaniu zamówionych artykułów. Fakty te legły u podstaw decyzji o wydaniu połączonych dwu numerów "Problemów Turystyki" w 1990 roku. Ogromny wzrost kosztów tłumaczenia artykułów przyczynił się do podjęcia decyzji o zamknięciu w 1991 roku wersji angielskiej "Problemów Turystyki". Wzrost popularności "Globtrotera" zaowocował propozycją wydawania podobnego czasopisma dotyczącego turystyki krajowej. Jednak w ciągu roku nie ustalono z biurami podróży zasad finansowych wydawania czasopisma (pokrywanie części kosztów druku).

3. Książki i broszury

W 1990 roku działalność wydawnicza koncentrowała się na wydaniu opóźnionych pozycji z planu na 1989 rok oraz wydawnictw związanych z realizowanym CPBP 08.06 oraz CPBP 08.18 i finansowanych z tych programów. W 1990 roku wydano następujące książki i broszury:

- Funkcja turystyczna Augustowa, pod red. S. Liszewskiego,
- Rocznik CPBP 08.06. Wyniki prac z roku 1988,
- Bibliografia turystyczna Polski 1984-85,
- E. Wysocka, Rola pasm uzdrowiskowo-wypoczynkowo-turystycznych w rozwoju profilaktyki zdrowotnej,
- Zagospodarowanie przestrzenne terenów rekreacyjnych w mieście i regionie, pod red. S. Wawrzyniaka,
- K. Łopaciński, Podróże trampingowe (ze środków CPBP 08.18).

Ponadto w 1990 roku wpłynęły do redakcji następujące pozycje:

- G. Gołembski, Efektywność funkcjonowania przedsiębiorstw na rynku turystycznym (w druku),
- J. Raciborski, Wpływ odpowiedzialności za nienależyte wykonanie usług turystycznych na efektywność ich świadczenia (po recenzji zwrócona autorowi do poprawek),
- W. Gaworecki, Zarys teorii funkcji turystyki (w recenzji),
- Rocznik CPBP 08.06. Wyniki prac z roku 1989 (w druku),
- Red. S. Bosiacki, Rocznik CPBP 08.06 (w redakcji),
- A. Jackowski, Pielgrzymki i turystyka pielgrzymkowa w Polsce.

Instytut Turystyki w 1990 roku miał ponadto wydać cztery pozycje książkowe będące pracami habilitacyjnymi. Żadna z tych pozycji nie została złożona w terminie.

5. INFORMACJA NAUKOWA - DZIAŁALNOŚĆ BIBLIOTECZNA

1. Obsługa informacyjna

Poza normalną działalnością informacyjną, w związku z wzrostem zainteresowania materiałami Instytutu, uruchomiono odpłatne powielanie prac zgromadzonych w Instytucie oraz przygotowano skróty w języku angielskim. Przygotowano także zestaw informacji o pracach Instytutu Turystyki oraz finansowanych za pośrednictwem Instytutu dla systemu informacji naukowej SYNABA. Opracowane informacje zostały wykorzystane również w "Przeglądzie Dokumentacyjnym". Przygotowano również po raz pierwszy przegląd informacji o ważniejszych artykułach publikowanych w czasopismach zagranicznych.

Ponadto Instytut Turystyki przygotował, bądź brał udział w przygotowaniu wielu materiałów na konferencje i spotkania międzynarodowe.

W 1990 roku zbierano materiały do kolejnego tomu bibliografii turystyki polskiej oraz do bieżących numerów "Informacji bieżącej" i "Przeglądu Dokumentacyjnego".

2. Działalność biblioteczna

Podstawowa działalność biblioteczna prowadzona była w Warszawie (oddziały terenowe dysponują bibliotekami podręcznymi będącymi głównie do dyspozycji pracowników Instytutu). W bibliotece warszawskiej gromadzono wszystkie wydawnictwa książkowe dotyczące turystyki i dziedzin pokrewnych. Ponadto prenumerowano podstawowe czasopisma turystyczne z krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz wybrane (otrzymywane na zasadzie wymiany, lub prenumeraty) czasopisma z USA, Wielkiej Brytanii, RFN, Szwajcarii i Kanady.

W porównaniu z latami ubiegłymi zanotowano znaczny wzrost zainteresowania pracami naukowymi i wszelkimi materiałami dotyczącymi turystyki zagranicznej. Zainteresowanie to w pierwszym rzędzie dotyczyło danych liczbowych obrazujących stan turystyki w Polsce, stan zagospodarowania i ruch turystyczny. Szereg danych z dostępnych w pracach zgromadzonych w bibliotece, było wykorzystanych w pracach instytucji zagranicznych proponujących pomoc Polsce w rozwoju turystyki zagranicznej.

Należy podkreślić, że ogromny wzrost kosztów zakupu wydawnictw spowodował ograniczenia dotyczące głównie prenumeraty czasopism. Mimo działań oszczędnościowych planowane koszty działalności informacyjnej zostały przekroczone (pokryto je zwiększonym dofinansowaniem ze strony KMiKF).

Zakończenie CPBP spowodowało spiętrzenie prac archiwizacyjno-dokumentacyjnych, które będą kontynuowane w 1991 roku. Zwrócić należy uwagę na zbyt często spotykane niedociągnięcia w systemie przekazywania zakończonych prac naukowych (brak streszczeń, brak słów kluczowych, brak wykazu materiałów źródłowych, lub wykonanych w ramach tematu).

6. DZIAŁALNOŚĆ SZKOLENIOWA

Zgodnie z planem, głównym kierunkiem działalności szkoleniowej Instytutu Turystyki była prezentacja wyników badań naukowych prowadzonych w ramach CPBP 08.06 oraz 18.18. Miejscem prezentacji były seminaria Instytutu (Konwersatorium Wiedzy o Turystyce). Kontynuowano owocną współpracę ze studenckimi kołami naukowymi zajmującymi się badaniami nad turystyką. Dużo wysiłku poświęcono pracom nad wydaniem pomocy dydaktycznych (przeźroczy) oraz na opracowanie materiałów poseminaryjnych. Nawiązana w latach ubiegłych współpraca z Sekcją Trampingową Polskiego Stowarzyszenia Turystyki zaowocowała szkoleniem na poziomie podstawowym oraz seminarium dla organizatorów. W ramach współpracy międzynarodowej zorganizowano wycieczkę na Międzynarodowe Targi Turystyczne do Berlina Zachodniego. Niestety zmiany organizacyjne i programowe w szkolnictwie wyższym uniemożliwiły organizację dorocznego spotkania pracowników naukowych kierunków turystycznych wyższych uczelni.

Realizacja przedsięwzięć

1. Seminaria Instytutu Turystyki (konwersatoria Wiedzy o Turystyce). Odbęto się 8 spotkań, w których wzięły udział 154 osoby.

Tematy poszczególnych seminariów:

- Atrakcyjność turystyczna pasma Czarnohory w Karpatach Wschodnich,

- Problematyka turystyki międzynarodowej w programach kształcenia w Katedrze Ekonomii i Organizacji Turystyki w Jeleniej Górze,
- Badania nad turystyką w RFN,
- Turystyka w zintegrowanej Europie,
- Ekonomiczna efektywność inwestycji hotelowych,
- Zarys teorii funkcji turystyki,
- Ruch turystyczny w Polsce w latach 1989-90,
- Przemiany społeczne i kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów.

2. Udział studenckich kół naukowych w badaniach nad turystyką. SZKN - trzydniowe seminarium w Karniowicach pod Krakowem. Udział wzięło 26 osób, ze wszystkich typów uczelni zajmujących się badaniami nad turystyką: AWF, AE, Geografia, Pedagogika. Przedstawiono wyniki aktualnych badań. Omawiano współpracę między kołami różnych kierunków. Planuje się wydanie zeszytu poświęconego wynikom badań kół.

3. KZDN - dwudniowe spotkanie w Karpaczu nauczycieli prowadzących szkolne kluby turystyczne. Omówiono i przeprowadzono w praktyce zajęcia turystyczne z młodzieżą w terenie górskim.

4. OSOTT - seminarium z udziałem organizatorów turystyki trampinowej, trzydniowe w Nowych Rumunkach koło Płocka. Uczestniczyło 87 osób z kraju i zagranicy. Zaprezentowano osiągnięcia poszczególnych klubów. Przedyskutowano możliwości organizowania imprez trampingowych w różnych krajach świata ze szczególnym uwzględnieniem ZSRR oraz formułę czasopisma "Globtroter".

5. MAT - kurs organizacji imprez trampingowych dla działaczy organizacji społecznych, czterodniowy w Józefowie pod Warszawą. Udział wzięło 51 osób w dużej mierze z małych miast i miasteczek. Imprezę zorganizowano wspólnie z Sekcją Trampingową Polskiego Stowarzyszenia Turystyki. Uczestnicy zyskali wszechstronną wiedzę o zasadach podróżowania na różnych kontynentach, o sprzęcie, podstawowych przepisach prawa międzynarodowego, komunikacji lotniczej i ubezpieczeniach.

6. Na zaproszenie Towarzystwa Karpackiego partycypowano w interdyscyplinarnym Seminarium Karpackim prowadząc zespół turystyczny. Odbyły się trzy spotkania, w których wzięły udział 122 osoby. Tematyką wiodącą była atrakcyjność turystyczna Karpat Wschodnich i możliwości uprawiania rozmaitych dziedzin turystyki tamże dawniej i obecnie.

7. Materiały poseminaryjne. Referaty z seminariów powielono w niewielkim nakładzie i rozesłano do uczestników. W Biuletynie Informacyjnym Instytutu 1/91 opublikowano wyniki badań prowadzonych przez studenckie koła naukowe.

W przygotowaniu jest pozycja nt. programów nauczania na kierunkach turystycznych szkół wyższych i koledżów w wybranych krajach europejskich.

8. Ukazał się zestaw przeźroczy pt. "Geografia turystyczna. Karpaty Wschodnie, cz.1. Gorgany, cz.2. Czarnohora". Pierwszy nakład został natychmiast wykupiony. Drugi nakład w toku. Produkcja zostanie ukończona do końca stycznia 1991 r.

Ponadto prowadzona była informacja o szkoleniach odbywających się w jednostkach zewnętrznych, pracownicy zaś są angażowani jako wykładowcy na kursach pilotów w biurach podróży.

W praktykach kursowych i magisterskich prowadzonych przez Instytut uczestniczyły 3 praktykantki.

7. ZATRUDNIENIE - KADRY NAUKOWE W IT

1. Zatrudnienie

Według stanu na dzień 31.12.1989 r. w Instytucie zatrudnionych było 109 osób (w tym 42 osoby w niepełnym wymiarze czasu pracy). Do końca 1990r. zatrudnienie zmniejszyło się o 27,5% (!) - wg stanu na dzień 31.12.1990 w IT zatrudnionych było 79 osób (w tym 26 osób w niepełnym wymiarze czasu pracy).

W stosunku do roku 1987 zatrudnienie zmniejszyło się o 34,7%. A więc w ciągu zaledwie trzech lat zatrudnienie w IT zmniejszyło się o 42 osoby (tabela nr 2).

Tak znaczne zmniejszenie się zatrudnienia w Instytucie było wynikiem nie tyle sytuacji ekonomicznej, co konieczności dostosowania liczebności załogi do nowych zadań i potrzeb w 1990 r. Przede wszystkim zmniejszono liczbę osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy. W tej grupie zatrudnienie w IT zmniejszyło się o 38,1%.

Stan oraz struktura zatrudnienia w Instytucie Turystyki
/1986 - 1990/

Tabela nr 2

Wyszczególnienie	31.XII.86		31.XII.87		31.XII.88		31.XII.89		31.XII.90	
	liczba zatr.	%	liczba zatr.	%	liczba zatr.	%	liczba zatr.	%	liczba zatr.	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ogółem pracownicy, w tym: niepełnozatr.	119/33	100,0	121/34	100,0	114/34	100,0	109/42	100,0	79/26	100,0
Pracownicy nauk.-bad. w tym: niepełnozatr.	65/17	54,7	60/16	49,6	58/15	50,9	56/19	51,4	41/13	51,9
Pracownicy inż.-techn. w tym: niepełnozatr.	22,7	18,5	24/9	19,8	19/7	16,7	18/9	16,5	13/5	16,4
Pracownicy inform. i wydawn., w tym niepełnozatr.	6/-	5,0	7/1	5,8	7/2	6,1	7/2	6,4	4/-	5,0
Pracownicy admin., w tym: niepełnozatr.	20/7	16,8	21/6	17,4	21/7	18,4	20/9	18,4	13/5	16,4
Pracownicy obsługi, w tym: niepełnozatr.	6/2	5,0	9/2	7,4	9/3	7,9	6/2	5,5	7/3	9,0
Pracownicy badawczo- techniczn	-	-	-	-	-	-	2/1	1,8	1/-	1,2

Instytutu Turystyki w latach 1972-1990

[illegible]

Natomiast nie ulega większym zmianom struktura zatrudnienia w IT. Spośród ogółu zatrudnionych, podobnie jak w latach ubiegłych, największą grupę stanowili pracownicy naukowcy, badawczo-techniczni i inżynieryjno-techniczni (a więc pracownicy zatrudnieni bezpośrednio przy realizacji zadań badawczych) - łącznie 69,5% (w 1989 r. - 69,7%). Pracownicy administracji i obsługi stanowili 25,4% (w 1989 r. - 23,9%) oraz pracownicy informacji i wydawnictw - 5,0% (w 1989 r. - 6,4%).

W strukturze zatrudnienia pracowników naukowo-badawczych (tabela nr 3) obserwujemy z jednej strony wyraźne zwiększanie się odsetka jaki stanowili st. asystenci (z 33,9% w 1989 r. do 43,9% w 1990 r.), z drugiej zaś zupełny brak zatrudnienia na stanowiskach asystentów (w 1989 r. asystenci stanowili 5,4%). Oznacza to awans już zatrudnionych pracowników w IT z asystenta na st. asystenta i brak zatrudnienia młodych pracowników w Instytucie. Jest to naturalne przy ogólnym kierunku zmniejszania zatrudnienia w Instytucie.

2. Rozwój kadr naukowych

W 1990 r. dr A. Nowakowska z Oddziału IT w Krakowie uzyskała tytuł naukowy doktora habilitowanego, po przedłożeniu dysertacji nt. "Społeczno-ekonomiczne uwarunkowania ruchu turystycznego w układach przestrzennych" w AE w Krakowie oraz jeden pracownik uzyskał stopień naukowy doktora, a mianowicie mgr B. Marcinkowska (Oddział IT w Poznaniu) uzyskała stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych w AE w Poznaniu po obronie pracy nt. "Koszty własne zakładów hotelarskich i możliwości ich minimalizacji".

Z daleko zaawansowanych prac habilitacyjnych (dr dr J. Owsiaka, A. Zwolińskiego, M. Drzewieckiego) co najmniej jedna praca powinna być przedmiotem obrony w 1991 r. Natomiast z prac doktorskich (mgr mgr H. Legienisa, R. Kuszewskiej, J. Łaciaka) jedna z nich także powinna być przedmiotem obrony w 1991 r.

8. EFEKTY EKONOMICZNE DZIAŁALNOŚCI IT

Poniżej przedstawiamy podstawowe wskaźniki finansowe działalności IT w 1990 r. (przed weryfikacją bilansu IT przez biegłego księgowego).

I. Dochody (w mln)

1. CPBP 08.06	1.718
2. Zlecenia i inne prace nauk.-badawcze	495
3. Działalność ogólnotechniczna	237
4. Szkolenie	65
5. Inne dochody	17
	2.532

II. Koszty

1. Amortyzacja	25
2. Zużycie mat. i przedmiotów nietrwałych	40
3. Zakup przedmiotów nietrwałych	20
4. Aparatura specjalna	45
5. Energia	23
6. Usługi transportowe	12
7. Usługi remontowe środków trwałych	11
8. Remonty i konserwacje przedmiotów nietrwałych	36
9. Opłaty telefoniczne i pocztowe	60
10. Usługi drukarskie i poligraficzne	45
11. Inne koszty materialne	34

Razem koszty materialne 351

12. Wynagrodzenia	777
- osobowy fundusz płac	729
- bezosobowy fundusz płac	33
honoraria	15
13. Podatek od płac	154
14. Składka ZUS	305
15. Odpisy na fundusz załogi socjalny i mieszkaniowy	16
16. Usługi bankowe	1
17. Podróże służbowe i zagraniczne	34
18. Podróże krajowe	12
19. Usługi badawcze (w ramach CPBP)	232

(w mln)

20. Czysze i dzierzawy	86
21. Przepisywanie na maszynie	24
22. Inne koszty niematerialne	32
Razem koszty niematerialne	1.673
Ogółem koszty	2.024

III. Zysk:

(w mln)

Sprzedaż	2.532
Koszt własny sprzedaży	2.024
Zysk	508
Zyski nadzwyczajne	+ 67
	575
Straty nadzwyczajne	- 14
Zysk:	561

Jak wynika z przedstawionych danych zysk Instytutu wyniesie ok. 561 mln zł, a więc będzie 7-krotnie większy niż w 1989 r. Jednak wobec stałego i znacznego wzrostu kosztów, cen i wynagrodzeń w kraju (także w IT) nie są to dane porównywalne.

Istotną informacją jest to, że planowane na rok 1990 wydatki Instytutu wykonane zostały w ok. 70%, co oznacza daleko idącą oszczędność i co w konsekwencji pozwoliło na utworzenie rezerwy finansowej (ze środków przyznanych na realizację CPBP 08.06) w wysokości ok. 800 mln zł na realizację koniecznych prac i zadań CPBP 08.06 w I kwartale 1991 r.

Warto dodać, że od chwili przejścia Instytutu na system rozrachunku gospodarczego (od 1976 r.) nie odnotowano ani razu sytuacji, w której bilans Instytutu wykazywał na koniec roku saldo ujemne.

Dla orientacji przedstawiamy poniżej dane dotyczące zatrudnienia i zysków IT w latach osiemdziesiątych.

Tabela nr 4

Zatrudnienie i zyski Instytutu Turystyki
w latach 1982-1990

/dane szacunkowe/

Lata	Liczba zatrudnionych /wg stanu na dzień 31.XII./	Zysk IT /w tys. zł/	Zysk w przeliczeniu na 1 zatrudnionego /w tys.zł/
1982	104	1.902,0	18,3
1983	96	3.014,0	30,7
1984	93	933,0	10,0
1985	99	2.446,0	24,7
1986	119	5.157,0	43,3
1987	121	29.612,0	244,7
1988	114	47.479,0	416,9
1989	109	78.044,0	716,0
1990	79	561.000,0 ^{x/}	7.101,0

x/ Wynik przed weryfikacją bilansu IT za rok 1990.

Dane są potwierdzeniem, że bilans IT zamykał się saldem dodatnim.

Wobec niemożliwości porównywania danych (o czym już pisano) jedyny wniosek jaki wynika z zestawienia to systematyczny wzrost zysków IT w latach 1985-1990. Okres ten należy jednoznacznie łączyć z realizacją przez IT CPBP 08.06, który dawał Instytutowi stały dochód.

9. WARUNKI REALIZACJI ZADAŃ INSTYTUTU

Przekazanie środków finansowych przez Min. Edukacji Narodowej na realizację CPBP 08.06 na początku roku było bardzo istotnym czynnikiem warunkującym planową realizację zadań. Natomiast przyznanie dość znacznej kwoty w wys. 2.670,0 mln zł pozwoliło na zwiększenie planu badawczego CPBP 08.06 o dodatkowo wykonane ekspertyzy i prace niezbędne do opracowania syntez, a także na dokonanie zakupu urządzeń i sprzętu polepszającego warunki realizacji zadań Instytutu w 1990 r. M.in. zakupiono:

- dwa komputery PC/AT MONO 40,
- elektryczne maszyny do pisania "Łucznik" (6 szt.) oraz maszyny walizkowe (4 szt.),
- zestaw do okładania prac n-b, broszur, dokumentów itp. - typ "Kombo" (dziurkarka i zgrzewarka).

Polepszyły się także warunki pracy dzięki zakupowi m.in.:

- grzejników olejowych (8 szt.),
- aparatów telefonicznych (2 komplety),
- biurka pod maszyny do pisania (3 szt.).

Ogólna wartość zakupionego sprzętu i urządzeń wyniosła 41,6 mln złotych.

Zmniejszenie zatrudnienia w IT w ciągu roku o 30 osób miało wyraźny wpływ na polepszenie się warunków pracy pracowników pozostających (zdecydowanie poprawiły się wskaźniki liczby osób przypadających na powierzchnię użytkową zajmowanych lokali - przede wszystkim w Warszawie).

Niestety pogorszyły się warunki pracy jeśli chodzi o wynagrodzenia pracowników IT.

Przez cały rok średnia wynagrodzeń pracowników Instytutu znacznie odbiegała od średniej wynagrodzeń obliczonej dla pięciu podstawowych działów gospodarki uspołecznionej w kraju.

Dużym zagrożeniem dla prawidłowego funkcjonowania Instytutu było wymówienie dzierżawy lokali zajmowanych przez oddziały IT w Krakowie i Bydgoszczy (w końcu 1990 r.). Należy liczyć się z koniecznością likwidacji tych oddziałów.

Nieustabilizowana sytuacja jednostki nadzorującej Instytut (Komitet do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej) oraz ogólnie niekorzystna sytuacja gospodarcza kraju (w tym także w sferze nauki) stwarzają pewne zagrożenia dla funkcjonowania Instytutu.

x
x x

Niezależnie od tych zagrożeń oraz utrudnień w pracy Instytutu (wynagrodzenia, lokale) trzeba wyraźnie podkreślić, że rok 1990 był pomyślny dla Instytutu o czym świadczą przede wszystkim:

- pozytywne opinie i oceny raportu rocznego z realizacji CPBP 08.06 (V etap),
- pozytywne opinie i oceny prac wykonanych przez Instytut dla kontrahentów zewnętrznych (wszystkie prace zostały przyjęte i rozliczone od strony finansowej),
- wypracowanie znacznego zysku w wys. 561 mln zł.,
- racjonalna oszczędność w gospodarce finansowej Instytutu, dzięki czemu utworzono rezerwę finansową na realizację niezbędnych prac i zadań CPBP 08.06 w I kwartale 1991 r.

Na koniec warto także podkreślić pomyślną realizację wydawnictw Instytutu (szczególnie Roczników CPBP 08.06), wykonanie zaplanowanych zadań w zakresie szkolenia, szerokiej współpracy naukowej z wieloma jednostkami badawczymi w kraju i za granicą (b. pozytywna opinia IT o organizacji i koordynacji badań Programu Centralnego), a także b. udane przedsięwzięcie jakim jest wydawanie czasopisma "GLOBTROTER" (jedynego czasopisma wydawanego na zasadzie samofinansowania).

ZAŁĄCZNIKI

REALIZACJA CPBP 08.06 w 1990 R.

w układzie zadań badawczych oraz koszt ich realizacji
/wg stanu na dzień 31.12.1990 r./

Symbol tematu, zadania badawczego	Tytuł zadania, tematu	Kierownik tematu Wykonawca	Termin rozpocz. zakńcz.	Poniesione koszty w 1990r. w tys. zł	Uwagi
1	2	3	4	5	6
CPBP-I-1.	Ruch turystyczny krajowy i zagraniczny w Polsce. Metodologia pomiaru i analizy ruchu turystycznego	prof. dr hab. S. Liszewski Ul.	01.1988 06.1990	7.000,0	
CPBP-I-1.1.	Metodologia badań i analizy ruchu turystycznego.	dr A. Mateczak Ul.	06.1986 03.1990	4.300,0	
CPBP-I-1.4.	Turystyka zagraniczna				
CPBP-I-1.4.2.	Warunki rozwoju turystyki przyjazdowej do Polski	mgr R. Kuszewska Inst. Turystyki	10.1986 03.1990	10.000,0	
CPBP-I-2.	Osadnictwo turystyczne	prof. dr hab. S. Liszewski Ul.	01.1988 06.1990	8.000,0	
CPBP-I-4.4.	Prognozy rozwoju zagranicznego ruchu turystycznego w Polsce	mgr T. Buczak Inst. Turystyki	01.1988 03.1990	5.000,0	
	R a z e m			34.300,0	

1	2	3	4	5	6
CPBP-II-1.	Potrzeby w zakresie wypoczynku wakacyjnego i weekendowego oraz codziennego różnych grup społ.-zawodowych w Polsce	doc.J. Zdebski Inst. Turystyki	01.1986 06.1990		
CPBP-II-1.1.	Potrzeby i wzory społeczne wypoczynku wakacyjnego, weekendowego i codziennego w Polsce różnych grup społeczno-zawodowych	mgr Z. Skórzyński Inst. Turystyki	07.1986 11.1990	25.000,0	
CPBP-II-1.7.	Turystyka w życiu kobiet	dr I. Dzierżanowska	05.1986 03.1990	10.000,0	
CPBP-II-1.8.	Turystyka w życiu osób z dysfunkcją narządu ruchu /w świetle dotychczasowych badań/	doc.dr Z. Giereluk -Lubowicz Inst. Turystyki	01.1990 09.1990	7.000,0	
CPBP-II-3.	Turystyka kwalifikowana	dr Z. Kruczek Inst. Turystyki	01.1986 04.1990	15.000,0	
CPBP-II-3.1.	Turystyka kwalifikowana jako model wypoczynku i kierunku jej dalszego rozwoju	dr J. Soverniak Inst. Turystyki	01.1986 12.1990	67.000,0	
CPBP-II-3.2.	Uwarunkowania rozwoju turystyki pieszej				
CPBP-II-4.	Turystyka indywidualna	mgr M. Zawadzki Inst. Turystyki	01.1986 12.1990	92.000,0	
CPBP-II-4.1.	Rola i miejsce turystyki indywidualnie organizowanej w ruchu turystycznym - stan i tendencje	doc.dr Z. Giereluk -Lubowicz Inst. Turystyki	01.1986 06.1990		
CPBP-II-5.	Determinanty aktywności turystycznej dzieci i młodzieży, przygotowanie młodzieży do turystyki. Poznanie i wychowawcze funkcje turystyki				
CPBP-II-5.2.	Turystyka młodzieży szkół ponadpodstawowych ze środowiska miejskiego	doc.dr Z. Giereluk -Lubowicz Inst. Turystyki	01.1986 12.1990	32.000,0	
CPBP-II-5.3.	Turystyka młodzieży wiejskiej	mgr K. Antoniak Inst. Turystyki	01.1986 05.1990	5.000,0	
CPBP-II-5.6.	Turystyka i wypoczynek w środowisku młodzieży robotniczej	dr A. Dzięwulak Inst. Turystyki	05.1986 04.1990	12.000,0	

1	2	3	4	5	6
CPBP-II-6.	Przemiany stosunków społecznych i kulturowych pod wpływem turystyki				
CPBP-II-6.1.	Przemiany społeczne i kulturowe w środowiskach odwiedzanych przez turystów	mgr W. Bartoszewicz	01.1986 12.1990	125.000,0	
CPBP-II-6.3.	Przemiany przestrzenne i funkcjonalne wsi pod wpływem turystyki	dr B. Dątecki Uniw. Łódzki	10.1986 03.1990	-	praca nie realiz. w 1990 r.
CPBP-II-6.4.	Dysfunkcje turystyki na przykładzie zachowań turystów - uczestników wy-cieczek zagranicznych	mgr J. Kulasa Inst. Turystyki	01.1988 12.1990	42.000,0	
CPBP-II-6.7.	Społeczno-ekonomiczne problemy turystyki w krajach Trzeciego Świata	mgr H. Byszewska- -Korbel Inst. Turystyki	01.1988 06.1990	43.000,0	
CPBP-II-8.	Turystyka w informacji i propagandzie środków masowego przekazu	mgr J. Pronoła Inst. Turystyki	01.1986 03.1990	10.000,0	
CPBP-II-9.	Profilaktyczno-zdrowotne funkcje uprawiania turystyki na terenach uzdrowisko-wych w Polsce	doc. dr hab. J. Wojski Inst. Turystyki	01.1986 06.1990	17.000,0	
CPBP-II-9.5.	Biologiczne następstwa aktywności ruchowo-turystycznej osób w różnym wieku	prof. dr med. Halina Szare AWF Warszawa	11.1987 03.1990	5.600,0	
CPBP-II-9.6.	Turyści - kuracjusze zagraniczni w uzdrowiskach polskich	doc. dr hab. J. Wojski Inst. Turystyki	01.1990 12.1990	7.000,0	
CPBP-II-10	Perspektywy rozwoju turystyki polonijnej	doc. dr hab. J. Zdebski Inst. Turystyki	01.1989 12.1990	60.000,0	
CPBP-II-11.	Synteza grupy tematycznej	doc. dr hab. J. Zdebski Inst. Turystyki	01.1990 06.1990	20.000,0	

1	2	3	4	5	6
PBP-II-12.	Warunki rozwoju turystyki zagranicznej w Krakowie - ze szczególnym uwzględnieniem turystyki polonijnej	doc.dr hab. J. Zdebski + zespół Inst. Turystyki	$\frac{01.1990}{12.1990}$	40.000,0	
	R a z o m			634.600,0	
PBP-III-1.3.	Ocena krajobrazu Polski dla potrzeb turystyki w aspekcie fizjonomycznym.	doc.dr hab. J. Wyrzykowski TUP Wrocław	$\frac{09.1986}{04.1990}$	6.000,0	
PBP-III-2.1.	Zasoby walorów wypoczynkowych środowiska przyrodniczego i ograniczenia w ich użytkowaniu.	dr Z. Wörner Inst. Turystyki	$\frac{05.1986}{12.1990}$	72.000,0	
PBP-III-2.3.	Użytkowanie, zagrożenia i ochrona leśnej przestrzeni turystycznej w Polsce	mgr R. Lipczyński Biuro Turystyczne "TRAMP"	$\frac{10.1987}{01.1990}$	750,0	
PBP-III-3.	Chłonność i pojemność turystyczna terenów oraz metody ich uwzględniania w planowaniu przestrzennym	dr J. Owsiak Inst. Turystyki	$\frac{01.1986}{03.1990}$	15.000,0	
PBP-III-4.	Struktura przestrzenna turystyki w układzie makroregionalnym	prof.dr hab. F. Zipser Zespół Rzeczozn. TUP W-wa Politechnika Krakowska	$\frac{07.1986}{06.1990}$	8.000,0	w tym 5.000,0 z za 1989 r
PBP-III-4.2.	Struktura przestrzenno-funkcjonalna turystyki w kraju				
PBP-III-4.4.	Struktura przestrzenno-funkcjonalna turystyki w strefie pojeziernej	dr S. Twietz Inst. Turystyki	$\frac{04.1986}{04.1990}$	32.000,0	
PBP-III-4.4.1.	Wpływ klimatu na użytkowanie i zagospodarowanie rejonów i obszarów turystycznych	dr J. Owsiak Inst. Turystyki	$\frac{01.1990}{03.1990}$	14.000,0	

1	2	3	4	5	6
PBP-III-6.	Modele zagospodarowania rejonów i ośrodków wypoczynkowych na przykładzie Polski Południowej	dr inż. arch. H. Kosiński Polib. Krakowska	08.1986 03.1990		Praca nie realizowana w 1990 r.
PBP-III-7.1.	Struktury przestrzenne w systemie funkcjonowania turystyki przyjazdowej w celach poznawczych w miastach	doc. dr P. Przybyłowska- Gudolińska Inst. Turystyki	01.1986 03.1990	9.000,0	
PBP-III-10.	Synteza grupy tematycznej	doc. dr inż. arch. R. Przybyłowska- Gudolińska Inst. Turystyki	01.1988 12.1990	25.000,0	
PBP-III-10.1.	Potencjał przestrzenny turystyki - stan istniejący, uwarunkowania	dr H. Brzeziński dr Z. Werner doc. R. Gudolińska	01.1990 09.1990	140.000,0	
PBP-III-10. 1.1.	Turystyka zagraniczna	dr Z. Werner	01.1990 09.1990	-	
PBP-III-10. 1.2.	Znaczenie turystyczne miejsc bitew oraz innych wydarzeń historycznych na terenie Polski	mgr H. Lejtenis Inst. Turystyki	01.1990 05.1990	10.000,0	
PBP-III-10.2.	Raport ekologiczny - diagnoza, wnioski do rozwoju turystyki	dr R. Dysarz + zespół Inst. Turystyki	01.1990 09.1990	150.000,0	
PBP-III-10. 2.1.	Współpraca - konsultacje raportu ekologicznego	dr H. Baranowska- Janota "Ekolog" - Spółka z o.o.	01.1990 09.1990	1.000,0	
PBP-III-10. 2.2.	Mapa: elementy systemu obszarów chronionych w Polsce	Geotur - Podgórz	01.1990 05.1990	1.000,0	

1	2	3	4	5	6
CPBP-III-10.3.	Raport dot. struktur przestrzennych - diagnoza, wnioski do rozwoju turystyki	doc.dr. inż. arch. R. Przybyszewska- Gudella	01.1990 12.1990	100.000,0	
CPBP-III-10. 3.1.	Przestrzenne modele w skali regional- nej i lokalnej	dr W. Kosiński Polik. Krakowska	01.1990 06.1990	-	Praca nie realizowana w 1990 r.
CPBP-III-10.4.	Raport dot. planowania i gospodarowania przestrzenią - wnioski	doc.dr inż. arch. R. Przybyszewska- Gudella	01.1990 06.1990	-	
CPBP-III-10. 4.1.	Sterowanie rozwojem zagospodarowania turystycznego	prof.dr hab. J. Kruczała AP Kraków	01.1990 06.1990	-	Praca nie realizowana w 1990 r.
CPBP-III-10. 4.2.	Stan aktów legislacyjnych dot. turystyki w planowaniu przestrzennym	mgr I. Javorsz- -Pronobis Inst. Turystyki	01.1990 06.1990	-	Praca nie realizowana w 1990 r.
	R a z e m			583.750,0	
CPBP-V-1.	Określenie i wykazanie ekonomicznych możliwości oraz skutków rozwoju turystyki				
CPBP-V-1.2.	Badanie ekonomicznych skutków rozwoju turystyki /na przykładzie regionu sudet- kiego/.	dr J. Prudkiewicz AP Jelenia Góra	01.1990	8.500,0	
CPBP-V-1.4.	Rachunek ekonomiczny efektywn. inwest. turyst. w warunkach realizacji progra- mu stabilizacji gospodarczej	mgr E. Mucha-Szajel	01.1986 06.1990	8.000,0	
CPBP-V-2.	Ocena stanu rynku turystycznego w sensie statycznym i dynamicznym				

1	2	3	4	5	6
CPBP-V-2.1.	Badanie i analiza rynku turystycznego metodą panelu gospodarstw domowych.	doc. dr hab. S. Hostacki Inst. Turystyki	$\frac{07.1986}{04.1990}$	90.000,0	
	Badanie panelowe: "Turystyka 90"	- " -	$\frac{05.1990}{12.1990}$		
CPBP-V-2.1.1.	Wpływ systemu funkcjonowania bazy wczasowej na efektywność turystyki socjalnej	mgr T. Sajkowski Inst. Turystyki	$\frac{06.1986}{06.1990}$	14.000,0	
CPBP-V-2.2.	Badanie podaży i cen na rynku turystycznym metodą testu koniunktury.	doc. dr hab. J. Garbaczewski PTE "Petex" Poznań	$\frac{03.1986}{04.1990}$	22.000,0	
	Badanie dodatkowe w sezonie wiosenno-letnim 1990 r.	- " -	$\frac{05.1990}{11.1990}$	28.520,0	
CPBP-V-3.	Analiza i ocena elementów składowych efektywności turystycznej				
CPBP-V-3.1.	Relacje kosztów własnych do wyników jako narzędzie kształtowania efektywności gospodarowania w przedsiębiorstwach turystycznych	mgr S. Nowak AE Poznań	$\frac{10.1986}{04.1990}$	2.617,0	
CPBP-V-3.2.	Rachunek kosztów przedsiębiorstw turystycznych w warunkach gospodarki rynkowej	dr B. Marcinkowska Inst. Turystyki	$\frac{04.1986}{06.1990}$	10.000,0	
CPBP-V-3.3.	Ekonomiczna analiza kształtowania się kosztów przedsiębiorstw turystycznych	doc. dr hab. B. Guzik PTE "Petex" Poznań	$\frac{02.1986}{04.1990}$	3.600,0	
CPBP-V-8.	Synteza grupy tematycznej	doc. dr hab. S. Hostacki Inst. Turystyki	$\frac{01.1990}{12.1990}$	30.000,0	

1	2	3	4	5	6
PBP-V-9	Rola kapitału prywatnego i zagranicznego w turystyce w warunkach gospodarki wolnorynkowej	mgr T. Buczał Inst. Turystyki	$\frac{01.1990}{12.1990}$	38.000,0	
	R a z e m			255.237,0	
PBP-VI-7.7.	Kompetencje terenowych organów państwowych w sprawach turystyki i ich współdziałanie z jednostkami usług turystycznych	dr J. Raciborski AWF Kraków	$\frac{01.1989}{03.1990}$	-	praca nie realizowana w 1990 r.
PBP-VI-8.1.	System zarządzania turystyką w wybranych krajach socjalistycznych	dr T. Burzyński AEF Kraków	$\frac{07.1986}{03.1990}$	5.500,0	
PBP-VI-9.	Kadry w turystyce	dr Z. Kruczek AEF Kraków	$\frac{07.1987}{03.1990}$	5.500,0	
PBP-VI-9.7.	Analiza przygotowania kadr do reformowania gospodarki w turystyce	dr H. Horn- -Palencik Inst. Turystyki	$\frac{01.1989}{03.1990}$	8.000,0	
PBP-VI-9.0.	System kształcenia i doskonalenia kadr dla potrzeb turystyki	- " -	$\frac{04.1990}{11.1990}$	26.000,0	
PBP-VI-11.	Zmiany organizacyjne w stowarzyszeniach turystycznych pod wpływem reformowania gospodarki	dr S. Marczyk	$\frac{01.1990}{03.1990}$	5.500,0	
PBP-VI-12.	Planacje terenowych jednostek turystycznych na zmiany gospodarcze w uzdrowisku	mgr J. Golba	$\frac{01.1990}{09.1990}$	-	
PBP-VI-13.	Redukcja domów wczasowych różnego typu na zmiany w gospodarce	mgr P. Przanowski	$\frac{01.1990}{09.1990}$	-	praca nie realizowana w 1990 r.
PBP-VI-14.	Badanie reakcji podmiotów gospodarczych w turystyce na bodźce wynikające z reformy gospodarczej na przykładzie woj. nowosądeckiego	dr P. Aleksander + zespół	$\frac{01.1990}{09.1990}$	-	- " -

1	2	3	4	5	6
CPBP-VI-15	Koncepcja optymalizacji systemu zarządzania turystyką na szczeblu województwa i gminy	dr P. Aleksander + zespół	01.1990 09.1990	-	praca nie realizowa w 1990 r.
CPBP-VI-16.	Koncepcja optymalizacji systemu zarządzania turystyką w Krakowie wobec reakcji na bodźce wynikające z reformy	mgr A. Krzyworzeka mgr Z. Grzyb mgr A. Halter	01.1990 09.1990	5.500,0	
CPBP-VI-17.	Optymalizacja rozwoju funkcji turystycznej centrum recepcji ruchu turystycznego w świetle zmian prawno-ekonomicznych	doc. dr T. Jarowiecka + zespół AGF Kraków	01.1990 09.1990	5.000,0	
CPBP-VI-18.	Synteza grupy tematycznej	doc. dr T. Jarowiecka AGF Kraków	01.1990 06.1990	5.500,0	
CPBP-VI-19.	Cele i założenia a praktyka polityki społecznej w sferze turystyki i wypoczynku w świetle dystrybucji świadczeń socjalnych zakładów pracy	mgr W. Alejziak AGF Kraków	01.1990 06.1990	5.600,0	
	R a z e m			72.100,0	
CPBP-VII-1.	Historyczny rozwój turystyki	prof. dr hab. W. Odyniec Towarzystwo Przy- jaciół Sopot	01.1990 06.1990	966,0	
CPBP-VII-1.6.	U źródeł polskiego turystyki i krajoznawstwo w życiu i ideach Stanisława Staszica	doc. dr hab. B. Libicki Inst. Turystyki	01.1986 05.1990	14.000,0	
CPBP-VII-2.	Problemy budowy teorii turystyki. Funkcje i dysfunkcje turystyki	prof. dr hab. W. Gaworecki Tow. Przyjaciół Sopot	01.1990 06.1990	966,0	

1	2	3	4	5	6
CPBP-VII-2.1.	Zarys teorii funkcji turystyki	prof. dr hab. W. Gaworecki Towarzystwo Przy- jaciół Sopot	01.1987 08.1990	5.040,0	
CPBP-VII-2.3.	Zagadnienia syntetycznego ujęcia nauki w turystyce	prof. dr hab. J. Kruczała AM Kraków	01.1986 03.1990	-	praca nie realizowana w 1990 r.
	R a z e m			20.972,0	
CPBP-P.3.	Raport o stanie turystyki	doc. dr hab. S. Bosacki + zespół Inst. Turystyki	01.1990 12.1990	40.000,0	
CPBP-P.4.	Rocznik statystyczny turystyki 1989	dr J. Gawryk Inst. Turystyki	01.1990 12.1990	16.000,0	praca nie zakończona
CPBP-P.5.	Polityka marketingowa na rynkach za- granicznych prowadzona przez organizatorów turystyki przyjazdowej do Polski	wyr. R. Kuszewska Inst. Turystyki	01.1990 12.1990	25.000,0	
CPBP-08.06 synteza	Synteza CPBP 08.06 "Turystyka jako czyn- nik rozwoju społeczno-gospodarczego/wstępna	prof. dr hab. K. Przecławski + zespół	09.1990 12.1990	-	
	Razem zadania badawcze			1.681.953,0	
	Koordynacja, seminaria			20.000,0	
	Aparatura specjalna			42.000,0	
	Upoposażanie wyników badań			80.500,0	x/
	Nagrody			50.000,0	
	O G Ł E M			1.875.059,0	

X x/ w tym 10.000,0 mln - wydawnictwa AMF w Krakowie

Zestawienie zbiorcze wykorzystanych nakładów finansowych
na realizację CPBP 08.06 w 1990 r. w układzie grup tematycznych
/wg stanu na dzień 31.12.1990 r./ - szacunek

Wyszczególnienie	Nakłady finansowe na realizację programu w 1990 r. / w tys. zł /		° wykorzysta- nia
	planowane xx/	poniesione	
Grupa tematyczna I	38.500,0	38.300,0	99,5
Grupa tematyczna II	637.100,0	637.100,0	100,0
Grupa tematyczna III	588.150,0	588.150,0 ^{x/}	100,0
Grupa tematyczna V	258.737,0	258.737,0	100,0
Grupa tematyczna VI	84.100,0	83.200,0	98,9
Grupa tematyczna VII	24.472,0	24.472,0	100,0
Pozostałe - P	81.000,0	81.000,0	100,0
Koordynacja K-0	3.000,0	3.000,0	100,0
Aparatura specjalna	42.000,0	42.000,0	100,0
Upowszechnianie wyników badań /Rocznik CPBP/	70.500,0	70.500,0	100,0
Nagrody	50.000,0	50.000,0	100,0
R a z e m :	1.877.559,0	1.876.459,0	99,9

^{x/} w tym 1.400,0 zł zapłacono za realizację pracy w 1989r.

^{xx/} z przyznanej kwoty 2.670,0 mln zł. na realizację Programu w 1990 r.
utworzono w ciągu roku celową rezerwę w wys. 793,5 mln zł na niezbędne prace
do wykonania w I kw. 1991 r. /m.in. synteza wyników badań, upowszechnienie wyników badań/

7074

Załącznik nr 3

WYJAZDY ZAGRANICZNE PRACOWNIKÓW IT
W ROKU 1990

1. Dyrektor Instytutu Turystyki, prof. Krzysztof Przeclawski, przebywał w 1990 roku dwukrotnie w Stanach Zjednoczonych:
 - od 30.01 do 20.02.90 r. - Orlando (University of Central Florida), California (California State University), Menomonie (University of Wisconsin-Stout), East-Lansing (Michigan State University), New York (New School of Social Research).
 - Prof. Przeclawski przeprowadził liczne rozmowy, prowadził wykłady oraz zawarł umowę o współpracy naukowej pomiędzy Instytutem Turystyki a Uniwersytetem Central Florida,
 - od 13 do 21.10.90 r. - Menomonie.Trzeci pobyt za granicą prof. Przeclawskiego był to udział w XII Światowym Kongresie Socjologii w Madrycie w dniach 9-13.07.90r.
2. Zastępca dyrektora IT, dr Julian Bystrzanowski, przebywał w W. Brytanii w dniach 24-30.09.90 r. i 19-22.09.90 r.
3. Doc. dr inż. arch. Romana Przybyszewska-Gudelis wzięła udział w dniach 16-18.07.90 r. w międzynarodowej konferencji w Holandii oraz w dniach 28.11-1.12.90 r. uczestniczyła w posiedzeniu Parlamentu Europejskiego w Brukseli (Belgia).
4. Dr Janusz Sewerniak przebywał w dniach 16-22.06.90 r. w ramach delegacji służbowej w Austrii.
5. Mgr Iwona Kulesza została wydelegowana w grudniu 1990 r. do Wiednia na 3-miesięczny kurs jęz. niemieckiego organizowany przez Instytut Austriacki w Warszawie.
6. Dr Andrzej Jagusiewicz w ramach delegacji z Ministerstwa Rynku Wewnętrznego przebywał w dniach 27-29.05.90 r. we Francji.

[5000.-]

